

Diplomová práce

Roční svátky v říkadlech, písních, pohybových aktivitách jako opora pro rozvoj osobnosti dítěte s využitím pedagogických principů Franze Ketta.

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Petra Merhulíková, DiS.

Vedoucí práce:

MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2024

Zadání diplomové práce

Roční svátky v říkadlech, písních, pohybových aktivitách jako opora pro rozvoj osobnosti dítěte s využitím pedagogických principů Franze Ketta.

<i>Jméno a příjmení:</i>	Petra Merhulíková, DiS.
<i>Osobní číslo:</i>	P18000126
<i>Studijní program:</i>	M7503 Učitelství pro základní školy
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra primárního vzdělávání
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl: Představení podstaty pedagogických principů Franze Ketta a jejich praktické začlenění ve výuce hudební výchovy se zaměřením na roční svátky. Pojednání o kontextu východisek a cílů uvedeného pedagogického směru, o charakteristice jeho základních principů, forem, metod a inovativního potenciálu v hodinách HV na 1. stupni.

Požadavky:

- Studium odborné literatury k tématu.
- Vytvoření metodických listů pro žáky 1. stupně ZŠ.
- Použití metodických listů v praxi a jejich evaluace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

HERYNEK, P., *České Vánoce*. 1. vyd. Praha: Grada. 2005. ISBN 80-247-0760-8.

KETT, F., KOCZY, R., *Die Religionspädagogische Praxis-Ein Weg der Menschenbildung*.

RPA-Verlag GmbH, 2009. ISBN 978-3-86141-212-0.

PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-584-9.

SCHNEIDER, M. *Religionspädagogische Praxis als Weg ganzheitlicher Erziehung. Ein*

Darstellungs-und Interpretationsversuch. Landshut: RPA Verlag, 1996. ISBN 3-86141-115-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha – Univerzita Karlova, 2021.

ISBN 978-80-246-4961-0.

VONDRUŠKOVÁ, A. *Český lidový a církevní rok*. Brno: MOBA, 2015. ISBN 978-80-243-6761-3.

Vedoucí práce:

MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

24. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 1. května 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Jana Příhonská, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 1. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Můj velký dík náleží MgA. Janě Konvalinkové, Ph.D., která mne obětavě po celou dobu tvoření a psaní diplomové práce provázela. Chtěla bych dále poděkovat kolegům ze základní školy Brána, ve které jsem mohla své výukové jednotky realizovat.

Anotace

Diplomová práce zkoumá implementaci pedagogických principů Franze Ketta v kontextu křesťanského vzdělávání. Teoretická část se věnuje křesťanské výchově a moderním vzdělávacím přístupům. Praktická část aplikuje tyto principy na přípravu a realizaci výukových plánů na ZŠ Brána, s důrazem na křesťanské svátky a hodnoty jako laskavost a štědrost. Práce ukazuje, jak lze principy Franze Ketta efektivně začlenit do školní praxe a podporovat morální a duchovní rozvoj žáků.

Klíčová slova

pedagogika Franze Ketta, křesťanská pedagogika, křesťanská výchova, aktivizace dětí, metodické listy, výukové jednotky

Annotation

The thesis explores the implementation of Franz Kett's pedagogical principles in the context of Christian education. The theoretical part deals with Christian education and modern educational approaches. The practical part applies these principles to preparing and implementing the curriculum at the Brána Primary School, emphasising Christian holidays and values such as kindness and generosity. The thesis shows how Franz Kett's principles can be effectively incorporated into school practice and promote pupils' moral and spiritual development.

Keywords

Franz Kett's pedagogy, Christian pedagogy, Christian education, activation of children, method sheets, teaching units

Obsah

1. ÚVOD	4
2. TEORETICKÁ ČÁST	6
2.1. DŮLEŽITOST A SMYSL	6
2.1.1. <i>Důležitost a smysl křesťanské výchovy</i>	6
2.1.2. <i>Boží pohled na děti a důležitost předávané zvěsti</i>	6
2.1.3. <i>Zodpovědnost rodičů</i>	6
2.1.4. <i>Odpovědnost za zprostředkování evangelia dětem uložil Kristus církvi</i>	7
2.1.5. <i>Křesťanská praxe u dětí nízkého věku</i>	7
2.2. PROMĚNY VZDĚLÁVACÍHO PŘÍSTUPU K DÍTĚTI	8
2.3. ALTERNATIVNÍ ŠKOLSTVÍ	12
2.3.1. <i>SŠ, ZŠ, MŠ Brána</i>	14
2.4. CELISTVÁ NA SMYSL ZAMĚŘENÁ PEDAGOGIKA FRANZE KETTA	15
2.4.1. <i>Co je křesťanská pedagogika celistvé výchovy?</i>	15
2.4.2. <i>Pohled české Společnosti Pedagogiky Franze Ketta</i>	16
2.4.3. <i>Vznik a vývoj</i>	18
2.4.4. <i>Východiska a cíle RPP</i>	19
2.4.5. <i>Principy RPP</i>	21
2.4.6. <i>O životě Franze Ketta</i>	27
2.4.7. <i>Stavba základní jednotky</i>	30
2.4.8. <i>Symbol – prostředek komunikace</i>	35
3. PRAKTICKÁ ČÁST	39
3.1.1. <i>Sv. Václav</i>	42
3.1.2. <i>Sv. Martin</i>	52
3.1.3. <i>Sv. Mikuláš</i>	62
3.1.4. <i>Vánoce</i>	71
3.1.5. <i>Tři králové</i>	80
3.1.6. <i>Velikonoce</i>	88
4. ZÁVĚR	97
5. LITERATURA	100
6. PŘÍLOHY	103

1. Úvod

Ve svém životě jsem se setkala s různými pedagogy. Jedni milovali svůj předmět více než samotné žáky. Byli spokojeni, když si odučili své hodiny, ale nijak se nepodíleli na životech žáků. Nebyli citliví k tomu, jak žáci reagují na přijímané informace. Jiní nebyli schopni žáky vést s dostatečnou vizí a laskavou autoritou. Tu používali k prosazování moci. Měla jsem ale i štěstí potkat se s brilantními učiteli, kterým nešlo jen o naše vědomosti, ale zasáhli i naše srdce. Obzvlášť vzpomínám na třídní učitelku, která nás pozvala na přespání do svého bytu, když viděla naše zdrcení po našem prvním abortu na praxi v nemocnici. Vzpomínám i další pedagogy, kteří si připravovali hodiny s přihlédnutím na naše citové i intelektové potřeby a uměli strhnout svým nadšením.

Nedávno mě významně oslovila kniha Jana Hábla „I když se nikdo nedívá“ (Hábl 2015), kterou jsem byla obdařena na konferenci Křesťan za katedrou. Jan Hábl v knize pojednává o fundamentálních problémech etického vychovatelství. Pokládá velké množství otázek: „*Je možné naučit se ctnosti? Co dělá naše jednání dobrým, resp. špatným? Jak má vypadat eticky vychovaný člověk?*“ Shrnutí slovy Jana Amose Komenského: „*Kterak učiti, aby člověk znal dobré, chtěl dobré, a to ,i když se nikdo nedívá‘*“. Podle Jana Amose Komenského se ctnost učí skutky, ne řečmi, a podporuje ji pobývání se ctnostnými lidmi. Je tedy třeba „*živých příkladů*“ ze strany vychovatelů. Bible dodává, že „*špatná společnost kazí dobré mravy*“ (1. Kor 15,33).

Mým dalším vzorem hodným k následování je Přemysl Pitter. Práce s dětmi mu byla vším a dávala smysl jeho životu. Po přečtení knihy *Sám proti zlu* (Kosatík 2009) a přednášce o jeho životě a působení v rámci výstavy Příběhy lidskosti, ve mně povstala hrdost a úcta, že jsme měli v českém národě člověka ryze charakterního. Byl to muž tolerance a humanity. V době 2. světové války pomáhal židovským rodinám. Žil a pracoval pro druhé a činil tak proto, že lidi miloval. Víra se podle něj měla uskutečňovat v praktickém životě. Zásadou Pitterovy pedagogiky byl hluboký a důvěryhodný osobní vztah mezi dospělým a dítětem. Školní prospěch nebyl tím nejdůležitějším. Přemysl Pitter založil Milíčův dům, zařízení pro děti ze sociálně slabého prostředí. Jeho výchova byla na pomezí pedagogiky a terapie. Vychovávala k aktivitě a sebedůvěře.

Úvahy o pedagogice založené na křesťanských základech mě přivedly k sepsání této diplomové práce. Kladla jsem si otázku, jak obohatit výuku netradičním způsobem práce a metodickým postupem a zůstat v přístupných hranicích daných RVP. Zaujal mě pedagogický směr „*Celistvá na smysl zaměřená pedagogika Franze Ketta*“ (Ganzheitlich

sinnorientierte Pädagogik – RPP), který se řadí mezi alternativní způsoby vzdělávání. Tato pedagogika je u nás relativně nová a má velký přínos ve smyslu univerzálnosti použití.

Teoretická část diplomové práce pojednává o podstatě křesťanské výchovy, úloze rodičů, roli církve a vzdělávacích přístupech. Představí teoretická východiska pedagogických principů Franze Ketta a jejich praktické začlenění ve výuce se zaměřením na roční svátky. Vymezí kontext východisek a cílů uvedeného pedagogického směru, charakteristiku jeho základních principů, forem, metod a inovativního potenciálu ve výuce na 1. stupni ZŠ.

Cílem praktické části je využít nastudovaných poznatků k sestavení šesti didaktických příprav na vyučování, co nejpodnětějším aktivizováním. Představí vzory charakterních historických osobností svatého Václava, svatého Martina, svatého Mikuláše, Tří králů a Ježíše, které inspirují k laskavosti, štědrosti, úctě, odvaze a soucitu. Každá didaktická příprava obsahuje krátkou anotaci, téma výukové jednotky a učivo uvedené v RVP ZV, které se do výukové jednotky promítá. Dále budou popsány aktivity a jejich výchovné vzdělávací cíle, výukové metody, přibližný čas a trvání výukové jednotky a potřebné učební pomůcky. Témata jsou řazena chronologicky v souladu s průběhem školního roku. Diplomová práce navrhuje modelový scénář konkrétních hodin, reflektuje předložený způsob výuky a zaznamenává reakce žáků. Šest vyučovacích jednotek bude realizováno na ZŠ Brána, v křesťanské škole rodinného typu, s nízkým počtem dětí ve třídě (max. 15 žáků). Konkrétně v první třídě, kde jsem současně i třídní učitelka.

2. Teoretická část

2.1. Důležitost a smysl

2.1.1. Důležitost a smysl křesťanské výchovy

Přáním je, aby děti ze své vlastní vůle hledaly Boha a vstoupily s Ním do vztahu. Víra ve fakta o Ježíši se má v jistém okamžiku změnit v důvěru Ježíši. Důležité je, aby to, o čem děti slyší a co přijímají rozumem, poznaly i srdcem. Propojit pravdu s jejich zkušenostmi, jako to dělal Ježíš.

Zkušenosti ukazují, že je lépe poznat Krista jako Spasitele již během let, kdy se zvyky a osobnost teprve utvářejí než poté, kdy byly vytvořeny (Haaijer 2000, s. 12). U dětí je myšlení ještě zcela otevřeno k naslouchání, přijímání a učení Božího Slova, protože není nijak deformováno vlivem společnosti. Dětství je období utváření osobnosti a vyučování Božího slova může zanechat na život dětí trvalý vliv.

2.1.2. Boží pohled na děti a důležitost předávané zvěsti

Bůh děti znal už předtím, než je stvořil (Ga 1,15; Jer 1,5). Každé dítě je vzácný jedinečný dar od Hospodina (Ž 127,3-4). „*Jeho vůlí je, aby nezhynul jediný z těchto maličkých.*“ (Mt 18,14). Bůh chce každého zachránit. Všem lidem nabízí odpuštění hříchů skrze kříž Ježíše Krista. Všichni jsou pozváni k osobnímu rozhodnutí pro přijetí Ježíše do svého srdce a možnosti stát se Božím dítětem. V Božích očích mají děti velkou cenu. Žalm 8,3 říká: „*Ústy nemluvnat a kojenců jsi vybudoval mocný val proti svým protivníkům a zastavil nepřítel planoucího pomstou.*“ Bůh jim chce být blízkým přítelem. Touží brát je do rukou a žehnat jim (Mk 10,14-16), aby prožívaly Jeho doteky, přicházely k Němu blíž a nejenom se o Něm učily.

2.1.3. Zodpovědnost rodičů

Důležitá je atmosféra, ve které je dítě vedeno a samotný postoj rodičů k jednotlivým činnostem. Pokud je rodičům např. nepříjemné si čistit zuby, ovlivní to s velkou pravděpodobností i děti. Stejně je to i s přístupem k duchovnímu životu.

Rozhodnutí pro víru závisí na svobodné vůli dětí. Ladislav Simajchl (Simajchl, nedatováno, s. 3) píše: „*Když se někdo v dětství o Bohu nic nedozví, nemůže se pro víru v Boha rozhodnout, protože o Něm nic neví.*“

2.1.4. Odpovědnost za zprostředkování evangelia dětem uložil Kristus církvi

„Učitelé jsou pozvani hosté. Skutečnými učiteli jsou rodiče.“ (Henleyová 2000, s. 5).

Proto bychom měli respektovat autoritu rodičů a být s nimi v kontaktu. Učit znamená dotýkat se životů. Důležitý je vztah učitele k žákovi, který ovlivní z velké části efektivitu komunikace s dítětem.

Děti v nízkém věku samy od sebe dobro od zla nerozeznají, teprve se to učí. Křesťanská výchova má být pro děti doplněním a podporou výchovy rodičů. Její křesťanský rozměr může celkovou snahu prohloubit. Úkolem je pomoci dětem k důvěře, aby si mohly vytvořit naději. Mít vědomí, že nejsou samotné, kdo jsou křesťany, ale mohou pocítit sounáležitost s vrstevníky.

Dětem předáváme mravní hodnoty, vychováváme je k toleranci a respektu v rámci multikulturní výchovy, rozvíjíme vzájemnou spolupráci, pomáháme jim se orientovat v postojích k životním otázkám. Jaký vztah k Bohu si odnesou z dětství, se může v pozdějším čase dospívání přetvořit v pevnou víru.

2.1.5. Křesťanská praxe u dětí nízkého věku

Tělesným znakem dětí je jejich malá výška, a tudíž se jim svět zdá obrovský. Jsou plné energie. Chybí jim však vytrvalost. Jejich jemná motorika ještě není v plně rozvinuta.

Pro praxi to znamená, že bychom se měli při komunikaci s dětmi snížit na jejich rovinu očí. Také vybavení místnosti musíme přizpůsobit věku. Program by měl být různorodý a pestrý, se zapojením pohybu a praktickou činností.

Jejich sociální potřebou je se sdílet. Milují činnosti bez soutěžení, protože jsou závislé na úspěchu a pochvale. Nechtějí prohrávat. Mají rády to, co jim je známé, protože jim to přináší pocit bezpečí. Vnímání světa je u nich silně vázáno na citové prožitky (Jungová 1999, s. 113-118).

Neměli bychom šetřit chválou a povzbuzením. Chvála je pro ně vhodnou motivací, ale musí být pravdivá. Důležité je děti chválit a povzbuzovat, i když se jim nedaří. Soutěživé hry bychom měli vypustit nebo zařadit zřídka. Každému dítěti dát možnost svěřit se a vyprávět zážitky.

Duševní znaky se vyznačují rychlým rozvojem duševních schopností a rostoucí schopností soustředění (cca 20 min.) Typická je pro ně zvědavost a nadšení z objevování světa kolem sebe. Rozvíjí se soudržnost, jsou velmi všímavé, silně spoluprožívají děje kolem sebe. Dochází k odklonu myšlení omezeného na přítomnost. V praxi bychom jim měli

vyprávět příběhy tak, abychom zapojili co nejvíce smyslů pro snadnější udržení pozornosti. Odpovídat jen na to, na co se skutečně ptají. Pomalu se přestáváme vyhýbat obrazné řeči a metaforám, zeměpisným podrobnostem, dějinám a chronologii.

V duchovních představách dětí se objevuje magický obraz světa. Mívají sklon vidět za vším tajemné síly a považují za magické vše, čemu nerozumí. Vztah k Bohu má především podobu důvěry. Vědomí hříchu se pomalu vyvíjí. (Jungová 1999, s. 113-118)

Prakticky se zařídíme, abychom nezaměřovali pozornost na zázraky, nýbrž na Boha a rozlišovali mezi Bohem a kouzelníkem. Podstatné je, aby děti prožívaly lásku a důvěru.

2.2. Proměny vzdělávacího přístupu k dítěti

„Tradičně se zabýváme tím, co učíme. Stejně tak bychom se však měli zabývat tím, jak učíme.“ (Bruer 1994; Ginnis 2019)

Jednou z reflexí proměn pohledu na žáka je obrat k dítěti. Vedle způsobů vyučování a učení má jít o dítě samotné. Na dětech se ukazuje účinnost edukace. Pedagog by měl brát žáka jako svébytnou osobnost.

Současní pedagogové si musí klást otázku, jaké je dnešní dítě. Tyto změny musí brát v úvahu a o dítěti správně přemýšlet, aby mu bylo dáno co nejvíce porozumění a pochopení při rozvoji jeho osobnosti (Helus 2004, s. 52).

Většina dnešních dětí má všeho nadbytek. Životní podmínky se v průběhu času staletí a desetiletí mění. Netrpí nouzí po stránce materiální, ale mnohé děti jsou emocionálně zanedbané a frustrované od vlastní rodiny. Ať už je to přílišná zaměstnanost a vyčerpanost rodičů nebo neúměrné přehlacení zájmovými kroužky. Děti jsou ochuzeny o touhu a těšení se, protože dostanou „vše“ na zlatém podnose. Mnohé jsou netrpělivé, rezignované, bez motivace.

Dnešní děti jsou také plné obav – často obav z budoucnosti týkajících se klimatických změn, technologického vývoje nebo strachu ze třetí světové války (Beková 2024). Podle ACE studie je traumatizující událostí pro dítě rozvod, hádky, psychické onemocnění v rodině. Trauma je definováno jako velká zátěž pro nervovou soustavu, může být dlouhodobá nebo i jednorázová. Pokud si je učitel vědom toho, že mozek dítěte může být díky nějaké předchozí zkušenosti ve stavu ohrožení, dokáže mnoha incidentům předcházet, např. regulací vztahem. Jak říká ve svém článku Marcela Murgašová (Beková 2024): *„Představte si dítě, které přijde do třídy a už je na něm patrné, že je ve stavu před ,vybuchnutím‘. Když se v tom momentu potká s učitelem, který je sám v klidu, tak může k regulaci stačit to, že se na něj*

učitel usměje, vezme ho na vědomí, dá mu najevo, že ho vidí a že mu rozumí. Ale když přijde v podobném nastavení i učitel, tak to jsou dva blesky, které do sebe narazí a nemůže to dopadnout dobře. Jako učitelé můžeme být kolikrát jediným pozitivním vztahem, který dítě prožívá.“

V posledních desetiletích probíhá opatrná, ale hluboká revoluce vzdělávání. V centru této změny se nacházejí základní otázky podstaty učení a s tím spojené role učitele a organizace tříd. Efektivní vyučování klade důraz spíše na to, jak se učí a vyučuje než na to, co se učí.

V současném pojetí edukace usilujeme o to, abychom dětem zajistili dostatek příležitostí se aktivně projevit. Dáváme jim příležitost být iniciativní. Podněcujeme je k otázkám a podporujeme jejich vlastní nápady. Přejeme si, aby měly odvalu čerpat z vlastních vnitřních zdrojů a podílely se na spoluvytváření vlastní vzdělávací dráhy. Dítě potřebuje prožívat aktivizující šance, realizovat své možnosti, být tvůrčí. Jedině pak bude současně usilovat o to být osobností. Pedagog má poslání být účasten u zrodu a vývoji osobnosti žáků a usilovat o jejich rozvoj. (Helus 2004, s. 53)

Toto vše klade nemalý nárok na učitele. Stará se o celkovou kultivaci člověka skrze rozvoj vědomostí, dovedností, a také emotivní a tvořivé dimenzi člověka. Tento přístup k dítěti odpovídá *humanisticko-kreativnímu* modelu. (Jarošová 2010, s. 16)

Responzivní výuka také vystihuje souhrn metod a postupů založených především na zpětné vazbě, které vedou k efektivnější výuce žáků. Mimořádná účinnost zpětné vazby jako pedagogické intervence byla potvrzena nesčítelným množstvím studií. Mnohým učitelům přinese radost z objevování nových cest, díky kterým svým žákům učitelé předají znalosti a dovednosti (Fletcher-Wood 2021, s. 9). Být responzivním pedagogem znamená v první řadě vnímat potřeby žáků a vhodně na ně reagovat. Hledat cesty, jak jim v učení nejlépe pomoci a umožnit jim, aby všichni čelili přiměřeným výzvám s adekvátní podporou. Jedním z nejdůležitějších principů je, že responzivní výuka nestojí na dílčích technikách, ale vychází ze způsobu myšlení a přístupu každého učitele. Konkrétní techniky a nástroje pak vybírá na základě specifických okolností tak, aby byly v danou chvíli co nejefektivnější jak pro žáky, tak pro učitele samotného. (Fletcher-Wood 2021, s. 11)

Naší snahou by mělo být žáky zaujmout a maximalizovat míru jejich učení a aktivně je zapojit do procesu učení. Tedy i používat metody, které přimějí žáky k převzetí zodpovědnosti za vlastní proces učení, aby z nich byly přemýšlející bytosti, které budou vědět, proč se něco učí.

Jelikož víme, že emoce vytváří v mysli a v těle různé stavy, které silně ovlivňují chování, je tedy učení nejefektivnější tehdy, když žáci nepocítují žádný strach, přehlížení, zesměšňování, podceňování, zostuzení a nadávky. Úlohou učitele je vytvořit prostředí založené na naslouchání, harmonické a civilizované komunity. Záleží i na našem vystupování, způsobu, jak působíme na žáky. Výzkumník R. C. Mills zjistil, že žáci si všimají konkrétních emočních stavů učitele, což následně ovlivňuje jejich kognici. Žáci učitelů, kteří mají smysl pro humor, rozdávají úsměvy, mají dobrou náladu a mají svou práci rádi, podávají lepší výkony než žáci, jejichž učitelé tyto vlastnosti neprojevují, Povzbuzování, pozitivní zpětná vazba a vyjádření uznání uvolňují serotonin – což je hlavní neurotransmiter, který napomáhá neurálnímu spojení. (Ginnis 2019, s. 30)

Žáci a učitelé by se k sobě měli chovat vzájemně hezky. Žáci by měli být schopni identifikovat, pojmenovat a popsat své pocity. Výuka emoční inteligence spočívá v rozvoji těch správných vlastností, jako například ovládnutí nutkání, vytrvalost a sociální zručnost a kýžené hodnoty, jako je čestnost a spravedlnost. Podstatou je přijetí osobní odpovědnosti: ochoty pohlížet na svůj život jako na sled voleb, které děláme z minuty na minutu, a ochoty změnit své chování, city a názory na základě uvědomění si vlastního potenciálu a dobrovolně přijatých omezení. Všechno se dá naučit. Většina komunikace je neverbální, a proto způsob, jak vypadáme, jak mluvíme a co děláme, v kombinaci s tím, co skutečně říkáme, vytváří celkový účinek. Způsob, jak se učitel chová k žákům, má dvojí dopad: přímý dopad na jejich vlastní pocity duševní pohody; také vliv na jejich vnímání toho, co je přijatelné; vytváříme pro ně pravidla, která od nás přebírají. Učitel může ovlivnit „stav“ žáka a tato myšlenka vyžaduje, aby učitelé byli sebeuvědomělí a kvalifikovaní, aby byli emočně inteligentní. (Ginnis 2019, s. 30-31)

Děti zpravidla velmi dobře poznají a hodnotí, jak s nimi učitel komunikuje a co vyjadřuje jeho způsob komunikace, zda se snaží pomoci nebo je lhostejný. Pedagogická komunikace (i nonverbální) je důležitým projevem jeho osobnosti, rysů a sociálních dovedností. Klíčové vlastnosti osobnosti učitele, které by neměl nikdo z učitelů postrádat, je citlivý přístup k dětem, empatie, porozumění, snaha pomoci, kladný emoční vztah a afiliace, která působí právě v jeho komunikaci se žáky. Zdali jsou rozvinuty tyto sociální dovednosti, je pro mě zásadní. Toto bych ráda zušlechťovala ve své profesi (sebereflexi vlastní komunikace a motivační dovednosti). Dobrou zprávou je, že komunikace je sociální dovednost a každé sociální dovednosti se dá naučit.

Učitelům nesmí scházet pedagogický takt. O učiteli říkáme, že má pedagogický takt, když dovede správně a včas rozpoznat reakci žáků na situaci, zvláště na své působení, když

správně a rychle rozpozná změnu v psychickém stavu a postojí žáků a dokáže podle toho uzpůsobit své další chování a jednání. Učitel s pedagogickým taktém pozná, že žáci přestali chápat výklad nebo že poklesla jejich pozornost, že jsou unavení; podle toho jim podá doplňkový výklad nebo zařadí přestávku či jiný druh činnosti. Poznává také, zda způsob vyjádření pochvaly nebo napomenutí je přiměřený, či nikoli, a podle toho upravuje další postup. Pedagogický takt můžeme chápat jako složitou sociální dovednost (popřípadě soustavu sociálních dovedností a návyků) zformovanou v průběhu vývoje učitelovy osobnosti. Jde o specifickou zpětnou vazbu – učitel zachycuje sociální percepcí podstatný signál, zpracovává ho (pokud možno rychle) srovnáním se zkušeností, volí adekvátní reakci, popřípadě modifikuje svou činnost. (Čáp & Mareš 2007)

Na otázku: „Co chybí české škole?“, odpověděl psycholog a pedagog Marek Herman, že je málo hrdinů. Pan Herman se domnívá, že je málo dobrých, vnitřně poctivých lidí, kteří vědí, jak mají učit. Mají rádi, co dělají. Jednak jsou učitelé špatně placení, i přesto, že toto povolání s sebou nese riziko syndromu vyhoření, energetické vyčerpání. Schází pedagogové, kteří by mentorovali a radili, činili supervize. (Herman 2019)

Ocitáme se v době, kde budeme stále vyladřovat optimální přístup k dětem, protože máme vzdělávat i vychovávat *Vločkovou generaci* (dle slov pana psychologa Marka Hermana), která vznikla přehnanou péčí bezradných a nedůsledných rodičů, kteří nedokážou dětem nic odepřít (v dobré víře). V době, kdy jsou otcové na útěku (krize otců) a hyperprotektivní matky, které úzkostlivě opečovávají dítě, které nezná zdravé hranice a má nízký frustrační práh, proto těžce čelí jakékoli zátěži. A do toho vstupuje role učitele, který chce dát učení ve škole smysl a žáky motivovat vnitřně a pozitivně. Aby to, co se učí, se neminulo s realitou. Nejen získávat znalosti, které jsou potřeba k postupu do další školy, ale vidět budoucnost v nalézání smyslu toho, co budou děti dělat. Ptát se: „Co jsi se dnes naučil?“ nebo „Jaký to má pro tebe význam?“, „Co nového ses dnes naučil?“, „Jak jsi dnes pracoval,“...

Ondřej Šteffl vidí naši situaci ve školství, v knize *K čemu samé jedničky?* (Šteffl 2018), že většinou připravujeme žáky na olympiádu, moc ale neumíme „stavět katedrálu“ (ze staré bajky *Tři kameníci a škola*). Nabídnout dětem činnost, která by měla dopad do reálného světa. Já bych si přála, aby děti měly postoj k učení takový, že budou chtít *stavět katedrály* a škola je na to připraví.

A tak jako piloti musí do detailu vědět, proč letadla létají, doktoři znát anatomii lidského těla v mnoha souvislostech, musí učitel rozumět principům myšlení a umět je využít

ve třídě. Měl by vytvořit takové podmínky, aby žáci měli školu rádi, protože je to v ní jednoduše bude bavit. (Willingham 2023, s. 11)

2.3. Alternativní školství

„Alternativní školství jako obecný pojem pokrývá všechny druhy škol (soukromé i státní, veřejné), které mají jeden podstatný rys: odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných) škol určité vzdělávací soustavy. Odlišnost může spočívat ve specifických obsahů vzdělávání, organizace a metod výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků aj.“ (Průcha, et al. 2003, s. 16)

„Termín alternativní školy se v širokém smyslu označují takové školy, které chtějí odstraňovat tradiční nedostatky běžných škol a pracovat nově. Přitom tyto školy sledují velmi různé cíle a hájí různé hodnoty.“ (Skalková 2007, s. 81)

Školy, které považujeme za alternativní, se vyznačují partnerským přístupem k dětem a respektem k jejich individuálním představám. Jsou to zejména *školy montessoriovské, jenské, daltonské, freinetovské, lietzovské a waldorfské*. Bez ohledu na zřizovatele jsou to všechny druhy škol, které se odlišují od hlavního proudu převažujících škol. Zásadní odlišnost se týká organizace výuky a života školy, kurikula, prostředí, hodnocení žáků, vztahu mezi školou a rodiči aj. (Průcha, et al. 2003, s. 20)

Společnými akcenty alternativních škol jsou akcenty na žákovu i učitelovu svobodu. Dalším souhlasným rysem je využití netradičních a nestereotypních forem a metod vyučování. Patří sem ještě rozvoj samostatnosti a tvořivosti. (Trávníčková 2012, s. 36)

Sám Franz Kett v rozhovoru pro Radio Proglas prohlásil, že pedagogika Marie Montessori je podobná s jeho pedagogikou v zaměřenosti na samostatnost a individualitu dítěte. Právě ono přijetí dítěte a rozvoj jeho kreativity a úcty k dítěti je jim společné. Společně vnímají podobné odpovědi na základní potřeby této doby. Montessori pedagogika a jeho RPP bere vážně problémy své doby a snaží se působit terapeuticky s co největším účinkem. Je zde důraz na vztahy a na společnou činnost a radost, kterou z ní můžeme mít. Někdy byl pan Franz Kett zván na konference věnované Montessori pedagogice, aby vedl praktické dílny.

V průběhu let tedy došlo k proměnám strategií vyučování a učení. Dítě v období mladšího školního věku potřebuje objevovat svět a přirozenými tendencemi žáků primární školy jsou potřeby vidět, slyšet, ochutnat, ohmatat, vyzkoušet si, mluvit, prožívat apod. Jako z výroku J. A. Komenského: „*Chcete-li dobře vzdělávat, pamatujte na tři věci: hlava, ruce, srdce. Toť ustavičná přirozená metoda. Dívat se na vše, čemu se máme učit; pokoušet se o všechno, co máme činit; všeho, čeho máme užít, použití k závaznému užítku.*“ Proto velký

význam v oblasti metod a strategií podle Spilkové jsou aktivizační činnosti, které dávají prostor pro myšlenkové a praktické činnosti. Prožitkovým učením a aktivní spoluprací se žáky a učitelem se jim umožní získat vlastní zkušenosti. (Spilková 2005, s. 121)

Důležitým předpokladem vnitřní reformy v primárních školách byl obsah vzdělávání. V roce 1990 umožnila novela vznik církevních a soukromých škol. Další změnou pro autonomii učitelů, uplatnění nových metod a forem práce byl rok 1991/1992, kdy začaly platit upravené učební osnovy, což vedlo ke tvorbě nových učebnic a podněcovaly učitele k vlastním aktivitám, díky nimž došlo k většímu zájmu o obsahové otázky v širších souvislostech. To vyústilo k sepsání a formulování klíčových úkolů primární školy, které je potřeba rozvíjet. (Spilková 2005, s. 125)

Prioritami jsou:

- schopnost komunikace tak, aby docházelo ke vzájemnému porozumění:
 - ústně – naslouchat a porozumět, obhájit názor, argumentovat
 - písemně – psaní jako prostředek komunikace
 - výtvarně, hudebně, neverbálně
 - schopnost komunikace nejen v rámci národní kultury, ale také v rámci základů jednoho cizího jazyka, evropských reálií
- globální přístup ke světu – chápat člověka jako součást přírody, porozumět vztahu člověk – prostředí, odpovědnost
- chápání prostorových a časových souvislostí
- vztah k domovu, vlasti
- základy soužití mezi lidmi, vnímavost, citlivost, sounáležitost, empatie, tolerance
- respektování řádu – smysl pro dodržování pravidel fair-play
- dovednosti konstruktivní spolupráce
- aktivní, angažovaný přístup ke světu
- touha po poznání
- základy práce s informacemi (slovníky, encyklopedie...)
- ochota a dovednost řešit problémy
- rozvoj autonomie, sebevědomí, sebepoznání, sebehodnocení
- dovednost správného rozhodování, umění volby
- aktivní a tvořivý přístup k umění
- péče o vlastní tělo, rozvoj

2.3.1. SŠ, ZŠ, MŠ Brána

Školství v Jednotě bratrské se začalo utvářet počátkem 16. století s postavou Lukáše Pražského a velkou zásluhu na tom měl biskup Jan Blahoslav, který začal rozvíjet i vyšší vzdělání. Vznikala tak bratrská učiliště (v dnešní terminologii klasická gymnázia), kde se dbalo na základy všeobecného vzdělání, znalosti latiny, hudební výchovy a vytržbenost českého jazyka (Blahoslavova Gramatika česká, 1571). Dokonce bratrské školy mohly navštěvovat děvčata a všechny děti bez rozdílu majetkových poměrů. Učily se základnímu vzdělání, různým řemeslům té doby, praktickým dovednostem.

Na bratrských školách studoval i Jan Amos Komenský, který všechny své poznatky později využil při tvorbě své vlastní koncepce školství i vzdělávání a sám se stal bratrským učitelem, který apeloval, že dobrý charakter žáka je stejně důležitý jako vědomosti a veškeré poznání začíná u poznání Boha.

Zřizovat školy se stalo jedním ze základních pravidel bratrské misijní práce. Výraznými postavami byli David Nitschmann, který v roce 1735 v Georgii založil školu a vyučoval indiány. Frederick Martin si zas vysloužil přízvisko „apoštol černochů“ a vzdělával otroky na ostrovech v Karibiku. Jednota bratrská zakládá základní i mateřské školy (v Surinamu), střední, učiliště, univerzity. Reaguje na konkrétní potřeby daného regionu, ať už jde o nuznou školu v uprchlickém táboře v Kongu či o prestižní univerzitu v Pensylvánii. Cíl je všude stejný, aby každý měl šanci být vzdělán podle svých možností, v kontextu křesťanských hodnot a aby byl žák vědomostně i duševně připraven na život.

Po bitvě na Bílé hoře následovala dlouhá staletí, ve kterých Jednota bratrská nemohla ve své vlasti působit. Do rodné země se vrátila v roce 1870, ovšem trvalo to ještě dalších 120 let, než mohla navázat na tradici vzdělávání.

V roce 2008 se dostala Základní a mateřská škola Brána do registrace škol a zahájila svou výuku v Nové Pace. Chce děti provázet branou poznání života a světa skrze poznání Boha. Škola nese podtext „s estetickým zaměřením“, tedy po stránce hudební, výtvarné, vztahu k přírodě, postavená na základech křesťanství. Zároveň je školou rodinného typu s důrazem na vztahy: učitel – žák – rodiče a nízkým počtem žáků ve třídě (max 15) s individuálním přístupem ke každému jednotlivci. Každodenní společné zahájení školy s motivačním slovem a písněmi je již tradicí, na kterou absolventi rádi vzpomínají jako na jedinečnou součást života v Bráně. Praktikuje ideu Komenského „Škola hrou“ (pro 21. století: „Zábavná dřina“, tento pojem je od Milana Uherka – zakladatele pěveckého sboru Severáčku,

který byl rovněž u založení školy a provázel ji v jejím počátku). Děti v Bráně se blíže seznamují se základy křesťanské kultury naší společnosti.

V roce 2022 byl otevřen učňovský obor *Instalatér+* s vizí pozdvihnout pověst učňovského školství v České republice.

Křesťanská škola je originální v propojení duchovní, morální a osobnostní složky. Respekt vůči Bohu působí i respekt vůči lidem a buduje trvalé hodnoty, jak jedince, tak pro celou společnost.

2.4. Celistvá na smysl zaměřená pedagogika Franze Ketta

2.4.1. Co je křesťanská pedagogika celistvé výchovy?

Tento pedagogický koncept pochází z německého katolického prostředí. V 70. letech 20. století ji zde začal rozvíjet mnichovský katecheta Franz Kett ve spolupráci s řeholní sestrou Esther Kaufmannovou.

Z jejich spolupráce vycházel od roku 1978 čtvrtletně časopis s názvem *Religionspädagogische Praxis*. Na jeho stránkách byl postupně především formou metodických podnětů rozvinut a pojmenován osobitý pedagogický koncept. Původně byl realizován v oblasti předškolního vzdělávání a postupem času se z něj vyvinul již samostatný pedagogický systém, který vychází z křesťanského pojetí člověka – vhodný pro všechny věkové skupiny. (Trávníčková 2012, s. 42)

V češtině je tento pedagogický směr nazýván „Celistvá na smysl zaměřená pedagogika Franze Ketta“ (*Ganzheitlich sinnorientierte Pädagogik – RPP*), dříve také smyslově-symbolická katechetická metoda. Lze však nalézt označení RPP, které je převzato z německé zkratky *Religionspädagogische Praxis*. Ve své práci budu používat právě toto označení RPP. (Schneider 1996)

Nyní se tento pedagogický směr rozvíjí v rámci organizace nazývané *Institut für ganzheitlich sinnorientierte Pädagogik – RPP*, e. V. V návaznosti na něj od roku 2010 také v České republice akreditovaná vzdělávací instituce MŠMT ČR v systému DVPP *Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta, o. s.*

Své rozšíření našel tento pedagogický koncept za několik dekád své existence především v německy mluvících zemích a oblastech, ale také např. v Jižní Koreji.

RPP je v podstatě především cestou k hledání a nalézání. Proto je hlavním pojmem této pedagogiky „cesta“, po které člověk jde. Má si přitom zažít, že celý život s Bohem je cesta. (Hudcová 2004, viz Co je RPP?)

Základem je prožitková metoda, jejímž cílem je, aby účastník skrze svůj prožitek pochopil hlubší význam skutečnosti. Prožitek je velmi klíčový, neboť ve velké míře ovlivňuje život člověka a může vyvolat změnu v myšlení i jednání. Proto bychom se měli snažit, v realizování jednotlivých témat, zapojit všechny smysly. K tomu dopomáhá práce se symboly.

Člověk je v RPP chápán jako jednota těla, duše a ducha, proto vše prožívá propojeně. Jednotlivé životní úkony nejsou od sebe oddělovány. Celistvost zde má velký význam. Jedná se tedy o výchovu celého člověka, nejen o výchovu náboženskou.

Vzájemnou spoluprací i spolutvořením vzniká společenství, kde je kladen důraz na jedinečnost člověka. Což přispívá k vytváření a budování důvěry. Jedinec nezaniká, ale každému je dán prostor k vyjádření se. Učitel (či katecheta) je součástí jejich společenství a vede je. Účastníci sedí v kruhu „dějiště“, které je jejich středem. Pozornost není soustředěna na učitele, ale na střed. Učitel pomáhá účastníkům, aby sami objevovali.

2.4.2. Pohled české Společnosti Pedagogiky Franze Ketta

Tato pedagogika pojmenovává celistvý, na smysl zaměřený přístup ke vzdělávání a výchově. V tomto smyslu se jedná o alternativní pedagogický směr, Vyznačuje se několika charakteristikami a to, že je existenciální, vztahová, rozvíjející osobní jedinečnost, je náboženská, je to koncept, který se stále rozvíjí.

2.4.2.1. *Pedagogika existencionální*

*„Nebyl jsem do světa hozen, ale poslán, abych se stal tím, kým jsem. Život je darovaný a úkolem současně.“
Franz Kett*

Z existencionálně analytického pohledu je život vnímán jako dar a úkol. Z toho vyplývá první a vzdělávací nárok – upevnit dítě v jeho vědomém bytí. Vyslovovat „ano“ vzhledem ke své existenci je základní kompetencí k rozvoji jeho osobnosti a charakteru. Obzvláště v době, kdy narůstá počet sebevražd a psychických potíží u dětí.

Tomu odpovídá i pohled na život vyjádřený větou: *„Není vždy jednoduché být, ale je dobře, že jsem.“* Pedagogika Franze Ketta pojmenovává témata, ve kterých je vlastní existence nahlížena jako smysluplné bytí povzbuzující a posilující životní radost.

2.4.2.2. *Pedagogika vztahová*

Naše bytí je v provázanosti se světem a prostředím, ve kterém žijeme. Vztahovost se uskutečňuje jako bytí ve světě a jako setkání s ním. Svět lze pak rozlišit na vnější a vnitřní.

Vnější svět tvoří příroda, kultura, rodinná tradice a sociální vazby, vnitřním světem se myslí člověk sám, jeho vnitřní svět. Tím, kým každý jedinec je, se uskutečňuje díky jeho setkávání se se světem. Toto setkávání se děje jako objektivizující poznávání; aktivní chování a jednání, obdivující nazírání.

Pedagogika Franze Ketta usiluje s důrazem na celistvost o všechny uvedené roviny vztahů. Vzhledem k současným trendům přitom považuje uctivé a obdivující nazírání a jím inspirované jednání za zásadní. Metodicky a didakticky realizované setkání má charakter nazírání. Zvláštní význam připisuje tato pedagogika sociálním vazbám a vztahům. Což je v dnešní době vlivu sociálních sítí velmi žádoucí.

O základním úkonu mezilidských vztahů uvažuje jako o uctivém přijímání a dávání. Její vzdělávací úsilí je věnováno činnostem vedoucím k zodpovědnému a starostlivému chování. Takovýto přístup je v pohledu pedagogiky Franze Ketta předpokladem k rozpoznávání hlubší roviny skutečnosti a cestou k řeči o konečném základu a smyslu, o Bohu, který je láska.

2.4.2.3. Pedagogika rozvíjející osobní jedinečnost

*„Obraz umožňuje zpřítomnění emocionální a duchovní souvislosti v jednom okamžiku.“
Ezra Pound, básník*

V této souvislosti se jedná o poznání vlastního vnitřního světa a o nakládání s ním, tedy o uskutečnění jedinečného plánu, kterým jedinec je, o uskutečnění nejvnitřnější podstaty jeho bytí. Předpokladem je přitom přijetí vše zahrnujícího smyslu a řádu, do něhož je každý začleněn jako jednotlivec spolu s dalšími. Tato souvislost dává smysl jeho existenci, v rámci které nalézá vědomí o sobě samém. Biblická tradice by v této souvislosti mluvila např. o člověku jako o Božím obrazu a o světě jako o stvoření, do něhož vtiskl Tvůrce svůj řád. O vnitřním světě se hovoří specifickou řečí – jazykem symbolů a znamení, přičemž předměty a procesy vnějšího světa jsou nahlíženy jako metafory světa vnitřního.

Pohádky svou obraznou řečí předávají životní moudrost a poznání. Podobně i biblické texty užívají řeč obrazů a vyprávějí o našem bytí v Bohu a před Bohem a našem růstu do plnosti bytí. Pedagogika Franze Ketta si klade za cíl zprostředkovat tuto řeč a dávat podněty k osobní zralosti v tomto křesťanském pojetí člověka. Jejím vlastním a specifickým způsobem práce je symbolické jednání a tvoření, které je typické pro jednotlivá setkání. Utvářením obrazů z typických materiálů a pomůcek a celistvým přístupem se zohledněním schopnosti člověka pojmenovávat, zobrazovat a ztělesňovat skutečnost, objevila tato pedagogika cestu jak učit, co znamená být člověkem a jak pracovat na svém uskutečnění.

2.4.2.4. *Náboženská pedagogika*

Při pojmenování pedagogiky Franze Ketta jako existencionální, vztahové a zaměřené na rozvoj osobní jedinečnosti je evidentní, že veškeré pedagogické úsilí má v zorném poli také poslední zdůvodnění smyslu a bytí, které je provázáno s jasnou transcendentální představou. Poslední, Nejvyšší, Nejhlubší – který je pojmenován také slovem Bůh – je na jedné straně, dětem přiměřeným způsobem promýšlen jako předmět poznání, na druhé straně se však nazíráním stává také „tématem srdce“. Pedagogika Franze Ketta klade důraz na cestu nazírání a jednotlivá setkání tuto podobu nazírání skutečnosti mají. Ve vztahu k transcendentu se v případě této pedagogiky jedná o pedagogiku mystagogickou. V procesu je zaměřena na to jediné podstatné, na podstatu samu.

2.4.2.5. *Koncept, který se stále rozvíjí*

Pedagogika Franze Ketta není uzavřeným pedagogickým systémem. Její vzdělávací teorie se děje a vzniká průběžně a induktivně.

K dalšímu koncepčnímu rozvíjení pedagogiky přispívají také regionální setkávání. Zvláštní zkušeností je, že postupy a principy této pedagogiky jsou přínosné mladší i starší generaci i obecné pedagogické teorii. Jsou zaměřené na uvědomění si, že jsme součástí světa, a vycházejí z předpokladu, že svět je jeden živý organismus, se kterým jsme spojeni a jehož jsme součástí. Pedagogické úsilí pak směřuje k nabádání k citlivému sourozeneckému nakládání se stvořením. Celistvé na smysl orientované vzdělávání a výchova tak vidí jako svůj důležitý úkol spolupodílet se na rozvoji světového étosu a přispívat tak k větší otevřenosti a schopnosti ohleduplného rozvoje.

2.4.3. *Vznik a vývoj*

V 70. letech byla velká část mateřských škol a jeslí ve Spolkové republice Německa ve vlastnictví církve. Protože se v těchto letech vytvářely nové osnovy pro předškolní výchovu v Německu, sestavila Německá katolická charita ve Freiburgu roku 1973 komisi, která se měla zabývat náboženským vzděláváním v křesťanských zařízeních. Franz Kett, v té době vedoucí oddělení pro mateřské školy Německé katolické charity v Mnichově, se stal jedním ze členů této komise. Právě tehdy se setkal se sestrou Esther Kaufmanovou, která byla vychovatelkou v jedné mateřské škole na předměstí Mnichova. (Schneider 1996, s. 8)

V předměstské části Mnichova bylo již v 70. letech mnoho přistěhovaleckých rodin a děti z těchto rodin měly v MŠ často problémy s jazykem a s chováním. Esther Kaufmanová se děti snažila soustředit pomocí aktivit, které vedly děti k vyjádření se bez mnoha slov, pomocí pohybu, barev, tvořivých činností. Jejím cílem bylo přivést je k pozornosti k nově

viděným a odhalovaným předmětům a skrze ně k citlivějším vztahům mezi sebou a následně i k vnímavosti vůči Bohu. Na Franze Ketta její způsob práce velice zapůsobil, zejména její vysoké ocenění dětské osobnosti, její intuice, kreativita a tvořivá síla. Tím začala jejich spolupráce.

Franz Kett se od Esther Kaufmanové učil v mateřské škole a postupně společnými silami vytvořili koncepci RPP, jejíž jedinečnost podle Franze Ketta spočívá v neoddělování náboženské-křesťanské výchovy od celkového vzdělávacího programu. Tato výchova je do kurikula vnořena a tvoří jeho vnitřní sílu.

RPP vznikla z potřeb mateřských škol, ale přesto se ukázalo, že je univerzální a lze ji použít s účastníky různých věkových skupin (např. ve službě starým a hendikepovaným lidem, ale také v rámci rozmanitých duchovních obnov).

Později roku 1982 vznikl v Mnichově tým spolupracovníků. Již od roku 1978 pro katechety vychází čtyřikrát do roka časopis, který obsahuje nápady a tematická zpracování včetně teologického pohledu na zpracovávané téma, z něhož pak vychází zaměření aktivit (v českém jazyce adventní sešit např. Ta hvězda naděje pro mne i tebe je).

2.4.4. Východiska a cíle RPP

Východiskem a základem pro RPP výchovu je člověk, který je především jedinečným a samostatným individuem. Proto je pedagogická praxe směřována k vývoji osobitosti každého jedince. Tuto individualitu, „*bytí sám sebou*“, člověk nachází a získává pouze vztahem ke svým bližním. Okolní prostředí mu poskytuje prostor k bytí. Aby nebyl narušen proces „*bytí sám sebou*“, nesmíme opomenout jednotu těla, duše a ducha. Pro RPP je absolutním prazákladem všeho bytí Bůh, Otec Ježíše Krista, do jehož společenství člověka uschopňuje Duch svatý k spoluúčasti na životě celého Trojičního společenství. (Hudcová 2004, viz Východiska RPP)

Základní vnitřní silou, jak píše Franz Kett (Kett & Koczy 2009), je *radost z bytí*, kterou chceme vzděláváním a výchovou podporovat. Tento postoj je základem všech ostatních kompetencí. Pozitivní postoj k životu a silná vůle žít mohou pomoci rozvoji a naplnění vrozených i získaných schopností. S radostí z bytí jsme schopni vztahu. Kett to nazývá jako *souvztažnost* k sobě, k druhým, ke světu. Radost z bytí a vztahovost jsou dvě základní kompetence, které prostupují veškeré další pedagogické procesy.

Křesťanský pohled na člověka je v základu této pedagogiky. Člověk je bytím, které má svůj původ ve vztahu, a to nejen k rodičům, ale také z biblické tradice – ve vztahu Boha k člověku. Bible učí, že člověk je stvořen k Božímu obrazu. Tento obraz pak v sobě

uskutečňuje po celý život. Život je v tomto smyslu darem a úkolem zároveň. (Kett & Koczy 2009, s. 8-10)

Jedním ze základních obsahových východisek je v tomto pedagogickém konceptu kalendářní rok se vším, co s sebou přináší. „V procesech vzniku, růstu, zrání, plodnosti, padání a zániku, ve vnímání světla a tmy, dne a noci, se dítě setkává s původním a všeobecně platným rytmem. Přirozeně daný zevnějšek se může stát metaforou pro náš vnitřní život, naši duši.“ (Kett & Koczy 2009, s. 12)

To, co prožíváme v každodenním životě, s sebou přináší i možnost vše promýšlet ve vztahu k existenciální rovině, která s sebou nese i rozměr víry a biblické tradice a umožňuje pojmenovat nejvlastnější základ smyslu a bytí. (Trávníčková 2012, s. 43) Pomocí pozorování přírody a různých dějů také vyprávěním biblických příběhů, mýtů, pohádek a legend, rozvíjíme a prohlubujeme souvislosti. Děti se učí přemýšlet a klást otázky, hledat odpovědi a brát objevování světa jako výzvu.

Téma promýšlíme nejen na rovině racionální, ale i volní a emoční. Pedagogický proces se děje obvykle uprostřed kruhu, jenž se stává prostorem řady interakčních pochodů mezi účastníky navzájem. Vzhledem k tématu, o kterém se přemýšlí, případně k obrazům, které jsou uprostřed kruhu v průběhu setkání postupně vytvářeny, používá pedagogika specifických pomůcek.

Cílem RPP je vytvářet prostředí, ve kterém si dítě může uvědomovat sebe sama a může svoji individualitu poznávat a prožívat. Úkolem je celistvá výchova dítěte k vnímání světa. Křesťanská výchova není separována do nějaké zvláštní oblasti, dítě ji má prožívat jako bytostnou součást každodenního života. Nejedná se pouze o „nedělní záležitost“. RPP směřuje k tomu, aby dítě v této celistvosti prožívalo vztahy ve společenství, i svůj vztah s Bohem. Důležité je nejen mluvit o křesťanství, ale křesťanství žít, tzn. žít svůj osobní vztah s Bohem. Děti se společně učí žasnout nad krásou stvoření a nad silou Boží lásky a přátelství.

Základní cíle vzhledem k tématu práce jsou klíčové. „Vzdělávací proces iniciovaný celistvou na smysl zaměřenou pedagogikou vytváří prostor k interakci mezi vyučujícím a dítětem tak, aby všichni mohli sebe samé odkrývat, poznávat, potvrzovat a prožívat své jedinečnosti. V rámci tohoto vzdělávacího procesu se tak může stát smysluplnou příležitostí se navzájem uznávat, oceňovat a naplňovat svůj život. Děti mohou tak vnímat mnohovrstevnatost svého lidství, svou tělesně-duševně-duchovní jednotu a celistvost, reflektovat ji a stávat se citlivějšími k utváření vlastního života. Jako nosný základ lidského života zaznívá poselství o tvůrčím základu smyslu a bytí, kterému mohou důvěřovat, ve který mohou věřit a o který mohou opřít svůj život. Prostřednictvím dialogu pak může být jako

průvodce tohoto tvůrčího základu smyslu a bytí poznáván Bůh jako ten, který každého člověka miluje a chce jej vést cestou osobního zrání k nalézání sebe samého v plnosti života.“ (Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku 2006-2011)

2.4.5. Principy RPP

Pedagogický proces se řídí následujícími principy, které mu dávají konkrétní podobu:

- princip úplnosti poznání,
- princip celistvosti,
- princip soustředění,
- princip zaměření se na střed,
- princip dynamické rovnováhy,
- princip oslovení a vyslovení,
- princip opakovaného,
- princip vztahovosti,
- princip zkušenosti,
- princip podílení se,
- princip symbolického významu,
- princip náhledu. (Kett & Koczy 2009, s. 16; Schneider 1996, s. 31-48, s. 31-48)

Tyto principy jsou prostředkem k zajištění kvalitní a efektivní výuky.

Principy jsou specifické tím, že:

- mají nejen svou teoretickou formulaci, ale i svou konkrétní podobu v praxi,
- vyčlenily se z praxe, pak byly teoreticky formulovány a znovu vráceny do praxe,
- nejsou pouze teorií stanovená pravidla, nýbrž jsou odvozena přímo od dětí samých, od působení konkrétních principů na děti,
- nejsou strnulými formami, ale flexibilní veličinou,
- neprojevují se jen v určité pedagogické činnosti, ale odrážejí se také v nabídce pomůcek a ve vytvoření prostoru,
- základem je především osobnost učitele jako nositele těchto principů. (Herciková 2003, materiál ze semináře RPP)

2.4.5.1. *Princip celistvé výchovy*

Prvním rozměrem je vnímání člověka včetně své duchovní potřeby. Člověk je podle RPP vnímán „celistvě“, jako jednota těla, duše a ducha. Každá z těchto dimenzí potřebuje „vzdělávání“, potřebuje posilovat, prohlubovat a zvnitřňovat. (Herciková 2003, materiál ze

semináře RPP 2003). Duchovní potřeba má také právo jako ostatní dimenze v člověku být kultivována.

Dalším rozměrem „celistvé cesty výchovy“ je „celistvé vnímání světa.“ Základním úkolem je uschopnit dítě, aby se setkalo s celistvým světem. Učilo se vnímat svět nejen cestou kognitivního pochopení, ale také v jeho dalších vrstvách (vztahy, setkání, úžas, údiv, radost, smutek, bolest aj.). Skutečnosti, které by nám měli svou podstatou a smyslem ukazovat na svého Stvořitele.

Dítě je vedeno skrze smysly k tomu, aby samo sebe i své zkušenosti se světem, s druhými lidmi, vnímalo jako vícevrstvou skutečnost, která ve své nejhlubší podstatě ukazuje na poslední smysl základu bytí a vidí svůj absolutní smysl v Bohu, Otci Ježíše Krista. „*Obyčejná věc se tak stává znamením Boží blízkosti a Boží přítomnosti.*“ (Herciková, materiál ze semináře RPP 2003)

Tento princip rozvíjí tvořivou fantazii, neboť tvořivým základem bytí je Bůh. Rozvíjí estetické cítění; respektuje jedinečnost dítěte, rozvíjí v něm schopnosti „být sám sebou“, v duchovním chápání být Božím obrazem; vychovává k neodlučitému vztahu člověka a světa; rozvíjí odpovědnost za svět.

V praxi to znamená, že pracujeme s realitou, postupujeme od nejjednodušších skutečností jako jsou předměty, tvary, barvy aj. Necháváme věci působit skutečně, ne jako obraz, model nebo napodobenina, ale takové jaké jsou.

Člověk je veden k tomu, aby uměl „čist“ svou vlastní zkušenost se sebou samým, s druhými, se světem.

2.4.5.2. *Princip soustředění (usebrání)*

Je potřeba pracovat se skupinou, která je soustředěná a usebraná (Muroňová, materiál ze semináře RPP 2003). Nejde o motivaci, ale o vytvoření dispozice. Dispozice je připravenost ve schopnosti být motivován. Dispozice je tak důležitá, že je v této pedagogice sama povýšena na cíl.

Rozlišujeme tři roviny soustředění (usebrání):

1. Soustředění jako vnější projev chování skupiny – je protikladem rozptýlení a izolovanosti. Nutné k tomu, abychom mohli společně něco nového pochopit a uchopit. Podporuje schopnosti jedince být sám sebou; být s druhými; být ve společenství; aktivuje v dítěti lidskou sounáležitost. „Já“ tvoří současně „My“.
2. Soustředění jako vnitřní stav skupiny – je to dispozice schopnosti „být u sebe sama“, schopnosti ztišit se a naslouchat. Pozornost obrací ke svému vnitřnímu životu. Tedy

JÁ jsem TADY a TEDĚ. Při setkání se skutečností je to „nádech“ dovnitř. Jedinec si uvědomuje, že je zde, je hluboce probuzený, otevřený a měl by celistvě vnímat skutečnost. (Muroňová, materiál ze semináře RPP 2003).

3. Soustředěné skupině mohou ještě více soustředění prohloubit v „meditativní soustředění“. Má svůj význam ve fázi ztvárňování, kdy „já, tady a teď“ vyjadřují svůj vztah ke skutečnosti. Jsem nejen tady a teď, ale tady, teď s Bohem, s podstatou svého života. Je to ideál, ke kterému výchova směřuje a pro který vytváří prostor.

2.4.5.3. *Princip zaměření na střed*

Tento princip se spíše podobá didaktické formě a promítá se do veškerého pedagogického jednání. Princip zaměření se na střed přenáší pozornost na subjekt, který „se položí do středu“ a učitel se sám zařadí mezi děti., provází je a dává jim impulzy. Učitel a dítě se stávají subjekty, objektem je skutečnost, kterou se zabýváme a na kterou se soustředíme.

Skutečnost klademe do středu kruhu, v němž skupina sedí. Skutečností pak může být nejen předmět nebo barva, ale také příběh, zkušenost, biblický text. Střed je důležitý nejen pro „efektivitu“ výuky, ale hlavně pro svůj hluboký duchovní rozměr.

Důležitost středu a nasměrování na střed je patrná v mnoha skutečnostech života. Od dávných časů označovali lidé středy, a to kameny, sloupy, studnami. V centru města stojí radnice, hostinec, fara, kostel. Člověk má Boha ve svém srdci, ve středu své bytosti. Uprostřed společenství křesťanů přebývá Bůh. „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni v mé jméno, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Mt 18, 20 CSP) Princip vyjadřuje nutnost orientovat veškerou pedagogickou činnost na střed. Na místo, které je umístěno uprostřed dění. To, co je ve středu, se stává podstatou toho, co má být sděleno, čemu se má člověk naučit a na co má zaměřit svou pozornost. V principu zaměření se na střed je obsažen cíl RPP. Zaměření pozornosti dítěte „na střed“ (na podstatu), kterým je Bůh.

Prakticky to znamená, že střed tvoříme; jsme v pohybu směrem k tomuto středu; ze středu vycházíme; máme ho označený; tancujeme kruhové tance.

2.4.5.4. *Princip dynamické rovnováhy*

Týká se významů, jaké skutečnostem světa přiřazujeme, když o nich hovoříme. Princip říká, že protikladné významy se doplňují a dávají si vzájemně váhu, proto je třeba skutečnosti světa rozkrývat v celé mnohoznačnosti – v úplnosti poznání. Šířka poznání zahrnuje rovinu kognitivní, emoce a volní složku. Uskutečňováním principu je potřeba dopřát prostor k vyjádření osobních vztahů a emocí, práce s vjemy např. Vezmeme zvonek, jemný

šátek apod. Pracujeme s texty (básně, pohádky, bajky aj.), o poznávaných skutečnostech mluvíme vyváženě – popisujeme, z čeho předmět je, k čemu se používá, jak se komu líbí, co mu připomíná atd.

Například takto se vzájemně doplňují a dávají si hodnotu:

- vycházet ven – vracet se domů
- být v pohybu – být v klidu
- přijímat – dávat
- světlo – temnota
- smrt – život

Polarita skutečnosti světa je realitou života člověka. Princip vychází ze zkušenosti, že život člověka se zákonitě pohybuje v protikladech (nádech střídá výdech, k mužskému patří ženské, co žije také umírá). Důležité je si uvědomit obě polarity a pohybovat se uprostřed. Křesťanské řešení polarity je v Kristu, který svou smrtí a vzkříšením obě polarity spojil. Uprostřed kříže mizí.

Jde spíše o způsob vnímání skutečnosti, o které v rámci jednotky hovoříme nebo se kterou pracujeme. Pracujeme s kontrastem. Mluvíme-li o světle, měli bychom hovořit také o zlu ve světě. Pracujeme-li se džbánem, měli bychom zjistit, že je nejen krásný, ale také otlučený, rozbitý, naplněný špínou. Přesto dostáváme ujištění, že jej Bůh plní až po okraj.

2.4.5.5. *Princip oslovení a vyslovení*

Z okolí na nás působí mnoho podnětů, které ve svém nitru zpracováváme a následně na ně reagujeme. Tento princip se zaměřuje na interakci mezi nitrem dítěte a světem.

Děti sbírají podněty ze svého okolí – tvoří si asociace, které v nich daná skutečnost vyvolává. Potom si vytvářejí vlastní zkušenost, nad kterou ve svém nitru mohou přemýšlet a své dojmy si uspořádat.

Následuje princip vyslovení, který se děje ve třetím kroku ve ztvárňování. To, co bylo vnější a stalo se při setkání se skutečností vnitřním, se ve třetím kroku stává opět vnější skutečností. Vnější skutečnost však dostává osobitý výraz. Je to „zhmotnění“, „ztělesnění“ osobního vnitřního zážitku. Děti své dojmy a prožitky jakoby „navracejí do světa“, tím, že ztvárňují to, co je oslovilo, nad čím přemýšlely, co se odehrává v jejich nitru, co je trápí apod. Tyto dvě fáze jsou od sebe neoddelitelné a patří k sobě tak jako k sobě patří nádech a výdech. (Hudcová 2004)

Pracujeme vždy pouze s jedním vjemem (zabýváme se vždy pouze jednou barvou, jedním předmětem, jedním gestem, jedním člověkem, jednou myšlenkou v textu), při

oslovování a vyslovování respektujeme svobodu každého a jeho tvůrčí potenciál a každému účastníkovi dopřáváme dostatek času k oslovení (bude-li někdo mít potřebu držet věc v ruce delší dobu) a k vyslovení (není třeba hodnotit způsob tvorby z poskytnutého dekoračního materiálu).

2.4.5.6. *Princip opakování (opakovaného)*

Princip opakování vychází ze základního pedagogického východiska. Týká se především opakování prvků, které jsou pro RPP charakteristické a stěžejní. Neustálé opakování utváření společenství, setkávání se skutečnostmi, společné žasnoutí, opatrné zacházení s věcmi apod. „*Opakování smysluplného jednání vede člověka ke smysluplnému chování.*“ (Hudcová 2004, viz Princip opakování)

Uskutečňuje se například: opakované sezení upevňuje vědomí jasného orientačního bodu; opakované pomalé nakládání se skutečností podporuje trpělivost; opakované uctivé a pozorné zacházení se skutečností vede k vděčnosti; opakované pojmenovávání šíře významů skutečností vede k otevřenosti (hnědá barva může připomínat zemi, ale také čokoládu, krtinec, kmen stromu apod.); je-li to možné, necháváme skupinou vytvořený obraz ležet na zemi, aby si jej účastníci mohli opakovaně připomenout. Druhotně princip rozvíjí smysl pro řád a pravidelnost života, pro důsledné přistupování k lidem a věcem, a pomáhá odkrývat hodnotu všednosti, prostotu a jednoduchost věcí. (Trávníčková 2012, s.46)

2.4.5.7. *Princip vztahovosti (setkání)*

Pedagog by měl vytvářet pedagogický proces s vědomím, že člověk žije ve vztazích, ze vztahů a skrze vztahy. Proto podporujeme vztahy mezi dětmi navzájem. Víme o sobě navzájem, kdo a proč chybí, dáváme prostor výpovědím o sobě. Upozorníme, že jsme společně něco dokázali vytvořit. Princip má druhotný význam v rozvoji ohleduplnosti k místu, kde žijeme, a k lidem, se kterými žijeme, schopnosti komunikovat a vést dialog nebo respektovat svébytnost věcí. (Trávníčková 2012, s. 46)

U tohoto principu jde o setkávání se skutečnostmi skrze smysly, které se pro dítě stávají svědectvím toho, který je Otcem všech věcí. „*Vždyť to, co lze o Bohu poznat, je jim přístupné, Bůh jim to přece odhalil. Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu.*“ (Ř 1, 19-20)

Co neprojde smysly nemůže být poznáno. Dítě zatím nedovede plně pochopit pojmy, které se běžně v duchovním životě užívají, jako např. milosrdenství. Je proto pro ně důležitý

osobní smyslový zážitek, aby mohly plně poznat význam skutečnosti. (Purkrábková 2003, s. 4)

„Děti se učí na obyčejné věci nahlížet jako na živoucí skutečnosti, které k nim mohou mluvit, a které mají hluboký smysl.“ (Hudcová 2004, viz princip setkání). Děti se tak mimo jiné učí vážit si maličností, které předtím přehlížely.

2.4.5.8. Princip zkušenosti

RPP zdůrazňuje vlastní zkušenost s okolním světem. Děti by se měly učit poznávat svět samy. Informace jim nemá sdělovat jen učitel, ale mají se jich dobírat také vlastní zkušeností. Ony samy mají svět zkoušet a prožívat. Velmi důležité je, že se to děje ve společenství. Dítě nepoznává svět samo, ale spolu s ostatními. Efektivita učení u dítěte narůstá tím, co samo objeví, vnitřně prožije a přijme. Pro dítě jsou tyto poznatky mnohem hodnotnější než informace, které získá „zdarma“ a bez zkušenosti od učitele. Takové informace pro dítě postrádají hlubší smysl, a proto je velmi záhy zapomíná. Skrze tuto zkušenost může dítě objevovat i hloubku oblasti duchovní.

Životní zkušenost vzniká „zakoušením“ života. (Trávníčková 2012, s. 46). Cíleně vedeme děti k tomu, aby svět nejen poznávaly, ale také prožívaly, a měly tak možnost vytvořit si vlastní zkušenost. Pracujeme s konkrétními předměty, nikoli s imitací a ve fázi ztvárňování nezasahujeme slovy ani jinak do činnosti jednotlivců, abychom nerušili soustředění a ponoření do tvůrčí aktivity. Tento princip druhotně podporuje schopnost mít úctu k životu svému i druhých, aktivitu pro život, otevřenost, kreativitu, neobávat se neúspěchu, spojovat informace se zkušeností nebo být praktický.

2.4.5.9. Princip účasti na spoludotváření světa (podílení se)

Vychází ze zkušenosti, že dítě je součástí světa. Spolu se světem tvoří jakousi jednotu. Člověk a svět na sebe navzájem reagují.

Děti se mají naučit, že nejsou středem světa, ale jeho součástí. Dítě se učí aktivnímu i pasivnímu přístupu ke světu a také „splynutí“ s ním a přijetí, že i ono je součástí nádherného stvoření.

Pedagog vede děti k tomu, aby byly schopné vzít vážně svůj podíl na celku světa. Podporujeme schopnost vzít svůj podíl zodpovědně. Dáváme prostor dětem, aby se všichni podíleli na aktivitách nejvyšším možným způsobem v co největším počtu lidí. Např. při rozkládání šátků (dvojice, čtveřice, kruhový šátek pokládá třeba celé společenství). Princip se uplatňuje i při ztvárňování a sdílení se. Princip druhotně podporuje ekologické myšlení, empatii, komunikaci a spolupráci, zodpovědnost nebo solidaritu. (Trávníčková 2012, s. 47)

2.4.5.10. Princip symbolického významu (interpretace a používání zástupné věci)

Pedagog by měl respektovat, že jakákoli skutečnost má vlastnost stát se znamením. Pracujeme se znamením, např. s barvou, s tvarem, s jakoukoli přírodninou a vším, co je s ní spojeno, se jménem, s částí těla nebo gestem, s jakoukoli situací, s dějem vyjádřeným literárním textem. Druhotný význam je v tom, že pomáhá vnímat svět v souvislostech, přemýšlet o jednoduchých skutečnostech světa, porozumět událostem nebo rozvíjet schopnost dešifrovat skryté projevy.

Tento princip je založen na práci se symboly (viz Symbol – prostředek komunikace) Věci, které děti nemohou pochopit přímo a jsou pro ně příliš abstraktní, RPP vyjadřuje pomocí symbolů a různých gest, která zastupují danou skutečnost. Zástupná věc se používá ve dvou rovinách. Pro určitou věc použijeme jinou, např. ze šátku vytvoříme horu nebo se zástupná věc používá pro vyjádření hlubšího duchovního významu, např. srdce symbolizuje Boží lásku.

2.4.5.11. Princip náhledu

Pro poznávání Prostřednictvím tělesných smyslů se děti učí poznávat okolní svět. Tohoto principu se využívá zejména při „setkání se skutečností“. Čím více smyslů je zapojeno, tím lépe se dítě se skutečností může identifikovat. Učí se úctě k okolnímu stvoření a učí se žasnout nad Božím stvořením.

Pedagog podporuje a uschopňuje, aby děti poznávaly vše, co se děje kolem nich i v nich, v celé své šíři i hloubce, a tím prožily v celé šíři i hloubce také svůj život.

Vystihují jej spíše slova „chápu“, „vím“, „rozumím“, „vnímám“, než slova „vidím“, „vím, jak to funguje“, „znám“, „už je mi to jasné“. Celistvé poznání se neděje jen očima nebo rozumem, ale všemi smysly a všemi vnitřními silami (představy, vzpomínky, získané zkušenosti, touhy, chtění, pocity nebo hodnoty). (Trávníčková 2012, s. 47)

Pro poznávání okolí je velmi důležitý rozum, pomocí něhož dítě může své zkušenosti se světem hodnotit a vidět je v souvislostech. Skrze své zkušenosti se světem hledá i své určení v něm. (Hudcová 2004, viz Princip interpretace)

Týká se především čtvrtého kroku, ve kterém je slovy upřesněno to, co skupina prožila. Učitel nabízí dětem interpretaci křesťanskou, i když každý má právo na svou vlastní, protože může prožít něco jiného.

2.4.6. O životě Franze Ketta

Franz Kett se narodil 5. října 1933 v Mnichově a zemřel v kruhu své rodiny po dlouhé nemoci 15. března 2023 ve věku nedožitých 90 let.

Byl výjimečnou osobností, povoláním německý pedagog (vyučoval na vyšší škole pedagogické), katecheta a zakladatel pedagogické školy a vydavatel. Jeho pedagogická práce inspiruje mnohé pedagogy v různých zemích Evropy a v Jižní Koreji. Za společnost Pedagogiky Franze Ketta to vyjádřila Eva Muroňová takto: „*V jeho úsilí ho podporovala křesťanská víra a přesvědčení, že Bůh je velkorysý a působí v každém člověku*“.

Jeho dětství utvářel život v rodině katolického vyznání. Jeho otec byl ředitel charity v mnichovské diecézi a maminka učitelka. Vyrostl v laskavém rodinném prostředí se dvěma sourozenci, bratrem a sestrou.

Maturoval v chlapeckém semináři ve Freisingu. Studoval filozofii a katolickou teologii, ale přešel studovat pedagogiku. Pracoval v bavorské školní službě, dva roky na norimberské škole pro neslyšící a tři roky na jednotřídní venkovské škole. Od roku 1972 začal pracovat v mnichovské Charitě jako vedoucí referátu pro mateřské školy a mimoškolní zařízení. Současně byl docentem náboženské pedagogiky na Akademii sociální pedagogiky v Mnichově. Od roku 1975 působil jako vedoucí oddělení referátu školství arcidiecéze Mnichov – Freising. Po odchodu do důchodu aktivně působil jako lektor vlastního pedagogického konceptu. Vedl semináře ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku, Maďarsku, Rumunsku, Finsku, jižní Koreji a také v České republice.

Jelikož je jeho pedagogika výrazně orientovaná na schopnost člověka vnímat všemi smysly, to vše vycházelo z toho, že mu byla příroda velmi blízká. Vnímal, že je součástí celého stvoření v jeho velikosti a jedinečnosti. Byl skaut, hodně toho v přírodě prožil. Často stanoval. To byly jeho skvělé zkušenosti, které prohloubily jeho lásku ke světu. Jeho patronem a vzorem byl František z Assisi, který vnímal přírodu – oheň, vodu, zemi jako své sourozence.

To znamenalo v konkrétní práci s dětmi, že je chtěl vést k tomu, aby chránily vše stvořené a dobře s tím zacházely. Vytvářel proto dobrou atmosféru ve skupině. Klima vlídného přijetí. Každé dítě by mělo zakusit, že je přijaté a má svou hodnotu. Je mu věnována individuální pozornost, a když dělá to nejlepší co umí, nedělá nic špatně. A to chválil a v dětech potvrzoval. Věřil, že z této atmosféry, z tohoto citlivého pedagogického přístupu se může rozvinout dobrý vztah ke stvoření.

Proslavil se především svým pedagogickým přístupem (nejen) pro předškolní děti, kdy na podlaze v interakci s dětmi vzniká obraz za pomoci vyprávění příběhu nebo pohádky. Do své pedagogiky vkládal řadu pomůcek, protože měl zvláštní způsob zpracování obrazů. V jeho pedagogice se nemaluje dvojrozměrně, ale trojrozměrně a malířskou výbavou jsou šátky, přírodní materiály. Jsou to barvy a předměty a plátnem je Země. V jeho pedagogice se

koná vlastně to, co je nám jako lidem svěřeno – utvářet Zemi, a v tomto případě prostřednictvím hry.

Zvláštním záměrem jeho pedagogiky je, že nechává děti na vlastní kůži zakoušet základní životní zkušenosti. A jedna taková zkušenost je: „Jsem tady a je dobře, že tu jsem. Byla by škoda, kdybych tady nebyl.“ A druhá zkušenost je: „Bez vztahů bych nikdy nebyl a nejsem. Jsem neustále ve vztahu. Ze vztahu svých rodičů jsem se narodil a žiji ve vztahu k sobě, k lidem a k celému světu“. A oba tyto poznatky se pokouší tato pedagogika s dětmi stále promýšlet, rozvíjet a dále utvářet. Protože pracujeme se symboly a děti je od malička intuitivně velmi silně vnímají, musí se symboličnost ve vnímání světa reflektovat více rozumem u starších dětí. Věkem se způsob vyjadřování mění, ale zdroje jsou stále stejné.

Jeho pedagogika se neuplatňuje jen na církevních školách, mohou se do ní zapojit jakékoli typy škol, protože hlavní roli hrají učitelé, kteří tuto pedagogiku „nesou“ nebo kterým na ní záleží a je jedno, zda jsou nakloněni církvi nebo ne. V této pedagogice je celá řada antropologických zdrojů, kterým se věnuje, takže lidé, kteří nemají teologické vzdělání, s ní velmi rádi pracují. Doceňují, že pomáhá vychovávat k radosti ze života a objevovat jeho smysl.

Franz Kett byl zakladatelem a v letech 1978 až 2009 současně i redaktorem časopisu Religionspädagogische Praxis. V roce 2010 založil vlastní nakladatelství Franz-Kett-Verlag GSEB e. V., v Čechách pak působí Společnost Pedagogiky Franze Ketta z. s.

Pedagogika není uzavřeným pedagogickým systémem. Její vzdělávací teorie se děje a vzniká průběžně a induktivně, převážně při setkáních s dětmi předškolního a mladšího školního věku, V roce 2008 vznikl Institut für ganzheitlich sinnorientiertes Pädagogik/RPP (IgsP/RPP e. V.) a u nás jako jeho regionální partnerská organizace také Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta, o. s. Jejím úkolem je reflexe odpovídajícího pedagogického jednání a jeho další rozvíjení v České republice. Od roku 2014 působí tato organizace pod názvem Společnost pro Pedagogiku Franze Ketta z. s. a spravuje internetové stránky <http://kett.cz>. Aktuální teorii a praxi zveřejňuje každý rok IgsP/RPP (e. V.) formou ročenky s názvem GANZHEITLICH SINNORIENTIERT. (Skřičková 2018)

Samotný Franz Kett vzpomíná na svůj život v knize Na čem záleží (Kett et al. 2022) jako na naplněný a zpětně na něj pohlíží s vděčností Bohu. Práce s dětmi ho vždy „omlazovala“. Hojně vzpomíná na konkrétní zážitky s dětmi, propojení jejich zážitků s jeho reflexí, uvědoměním a pojmenováním smyslu. Využíval postupu, kdy si dospělý vyslechne dětský zážitek a pomůže s jeho reflexí. Takto se podle něj navazovalo na původní formu náboženského objevování a pojmenovávání Boha v životě člověka. Jako otec tří dětí byl

„nucen“ hledat smysl věcí, smysl, který je přítomen ve všem, co zažíváme, kdy je dobré nad ním hloubat, podobně jako objevujeme a zkoumáme, jak co funguje.

V knize Franz Kett připouští i své chyby a nedokonalosti. Jeho velké pracovní nasazení mu neumožňovalo věnovat dostatek času své vlastní rodině. Jeho snahou ke konci života bylo aspoň trochu, pokud to vůbec šlo, dohonit, co v dřívějších letech vůči své rodině promeškal.

Jeho pedagogikou se snažil mluvit o složitých věcech a problémech prostřednictvím jednoduchých základních obrazů.

Dříve než se začal věnovat náboženské pedagogice, působil jako učitel a osud žáků mu skutečně ležel na srdci. Vybavil si jeden tragický zážitek, kdy v deváté třídě měl žáka s mimořádným nadáním na pantomimu, ale očekávalo se od něj, že se vyučí nějakému řemeslu, ne že bude umělcem. A i když v technických oborech nevynikal, vyučil se opravářem psacích strojů. Začal pít a brzy zemřel na otravu alkoholem. Nikdo ho nevzal vážně, nikdo nerozpoznal jeho kvality, natož aby mu je pomohl rozvinout. V představách realisticky a pragmaticky uvažujícího světa ztroskotal. Nabádal k tomu, aby se dětem dalo mnoho příležitostí se projevit takové, jaké jsou, a to v plné šíři. Byl přesvědčen, že podobně nás vnímá Bůh. Daroval nám život a k němu spoustu talentů. Nezáleží, zda jich máme pět nebo dva, stačí jeden. Ale i ten je třeba objevit a rozvíjet. Je nesmysl rozvíjet talent, který ani nemáme, ale najít ten svůj. Jak řekl v knize Na čem záleží: *„Myslím, že v tom spočívá tajemství naplněného života. To, že smím být tím, kým jsem!“*

2.4.7. Stavba základní jednotky

Jednotka RPP má zcela jinou stavbu než běžná katecheze. Je dána specifickými cíli a metodami. RPP pracuje projektovou metodou. Proto je ideální pracovat tam, kde nejsme omezeni časem, aby děti měly čas vše pořádně prožít.

Jednotka vyžaduje místnost, kde můžeme uspořádat židle do kruhu a kde je čistá podlaha. Pro předškolní děti je nutný koberec. Ideální počet účastníků je patnáct až dvacet, osm až deset dvojic rodič a dítě (Herciková 2003, materiál ze semináře RPP, Stavba základní jednotky).

Dalším předpokladem jsou pomůcky. RPP používá hlavně barevné sátky, třpytivé ozdoby – korálky, přírodniny (kamínky, mušle, skořápky od ořechů aj.), skutečné věci jako hlínu, vodu, svíci aj.

V setkání pracujeme se skutečností a necháváme ji „promlouvat“ do té hloubky, jaké jsou děti schopné. Snahou je přiblížit se až k duchovní rovině skutečnosti, „číst“ ji jako znamení Boží přítomnosti.

Základní typ setkání se skládá ze čtyř částí – kroků. Každá jednotka nemusí dospět až ke čtvrtému kroku, ale každá jednotka musí vždy od prvního kroku začít. Každý krok má vlastní cíl, metody a tvoří celek.

2.4.7.1. Vytváření společenství

Chceme vytvořit připravenost k činnosti, sdílení, prožívání ve společenství. Vytvořením společenství je myšleno vytvoření a upevnění vztahů mezi dětmi (Herciková 2003, materiál ze semináře RPP, Stavba základní jednotky):

- k sobě (já jsem tady a teď)
- ke druhému (jsi tady také ty)
- ke společenství (jsme společenství)
- k Bohu (v našem společenství je Bůh)

Metody tohoto kroku vedou k usebrání, ke ztišení, k soustředění se na nějakou jednoduchou činnost, kdy se nejprve zabývám sám sebou, abych pak vyšel k druhým lidem. Do připraveného společenství pak pozveme Hospodina. Jsou-li účastníci už připraveni, tak nám k tomu poslouží krátká vstupní modlitba na začátku setkání.

K další části jednotky se dostáváme až po upevnění těchto vztahů.

Posílení, vytvoření, nebo „uzdravení“ těchto základních vztahů „společenství“, je předpokladem nejprve ke společné práci a pak i společné modlitbě. „Lidé jsou schopni společné modlitby teprve tehdy, až jsou schopni vztahu k sobě navzájem, až jsou schopni společně něco vytvořit a navzájem si popřát pokoj, dobro.“ (Herciková 2003, materiál ze semináře RPP, Stavba základní jednotky). Pokud společnou modlitbu ve skupině vnímáme jako nepřírozenou, učíme se nejprve něco společně vytvářet a něco hezkého si navzájem přát.

Chceme-li vytvořit společenství, zasahujeme do vnitřní dynamiky skupiny. Aby se tento krok nestal pouhým naladěním nebo motivací, je potřeba pracovat se znamením, který nám vymezení „střed“.

1. JÁ JSEM TADY – Nejprve je „středem“ každý, kdo přichází mezi ostatní. Prvním krokem je soustředit se na tady a teď. Je třeba „uchopit svůj střed“.
2. TY JSI TADY – Kdo má střed, kdo má pevný bod, není nejistý a může tvořit vztahy, vyjít k druhému.

3. MY JSME TADY – Já a ty tvoříme skupinu, která také potřebuje svůj střed. Střed, který by zahrnul a přitom respektoval všechny členy skupiny.
4. BŮH JE TADY – Pozveme do svého společenství Hospodina a do středu umístíme znamení Boží přítomnosti (např.: svíčku).

Nemusí všechno proběhnout, záleží na dispozici skupiny. Tento krok je vždy závislý na dalších částech jednotky.

Specifické metody:

- Meditace zaměřená na sebe nebo na prostor, odkud přicházím.
- Aktivity s jedním předmětem.
- Činnost, kdy jdeme k druhému prostřednictvím předmětu.
- Vyslovujeme, co nás spojuje.
- Činnost, kdy vytváříme prostřednictvím předmětu něco společně.
- Píseň
- Tanec

2.4.7.2. Setkání se skutečností

Pozorujeme a nazíráme. Je to setkání s tématem, s obsahem, s předmětem. Zprostředkováváme setkání se skutečností, která pochází z vnějšího světa. Společně se na ni díváme, pozorujeme ji a poznáváme. Toto působení se dítěte podle jeho dispozic a hloubky životní zkušenosti osobitým způsobem dotkne. Necháváme se zasáhnout vnější skutečností. Je to krok, který je podobný „nádechu“. Přijmu něco z vnějšího světa, nadechnu se k životu. Setkání není kognitivní, ale děje se „všemi smysly“, zasahuje celistvého člověka. Výsledkem je zážitek, který vytváří základ pro zkušenost, nejen pro znalost. Setkání se skutečností je individuální. Na základě subjektivních zkušeností si tvořím osobitou zkušenost.

Skutečnost, se kterou se setkáváme, lze uspořádat od nejjednodušších po nejsložitější. Tato řada se nazývá „zkušenostní spirála“ a kopíruje cestu rozvoje vnímání dítěte. Pořadí od nejjednodušší roviny „zkušenostní spirály“ je následující:

- oblast zkušenosti se sebou samým;
- s vnějším světem;
- s předměty;
- s hmotnou skutečností;
- s jednoduchou abstrakcí;
- s poselstvím pohádek, mýtů a legend;

- s příběhy Nového a Starého zákona;
- schopnost nazírání v souvislostech.

Necháváme předmět promlouvat v celé jeho šíři. Souvislosti a duchovní obsah odkrýváme až v posledním kroku. Pracujeme pouze s jediným předmětem. Předmět, se kterým se setkáváme, je prezentován jako vzácný a jedinečný. Bývá záměrně pečlivě zabalený, předáváme si jej z ruky do ruky jako poklad. Děti se učí vztahu k obyčejným věcem, které by obvykle přehlédly. Učíme se žasnout, obdivovat, pozorovat a být vděční. Dětem vytváříme základ děkovné modlitby za to, co potřebují k životu, a základ modlitbě před jídlem. Důležitá je pomalost a obřadnost v odkrývání předmětu. K předmětu přistupujeme jednotlivě.

Specifické metody:

- Odkrývání tajemství
- Činnost na zapojení všech smyslů
- Identifikační hry
- Jednoduché pantomimické napodobování
- Hry na rozvíjení fantazie

Tuto část jednotky zprostředkováváme tímto způsobem:

- sám se setkám s předmětem všemi smysly
- sleduji, jaké vlastnosti, situace a souvislosti se mi vybavují
- jaký příběh, obraz, nebo psané slovo se mi vybavuje
- k jakým pohádkám, mýtům a legendám má předmět vztah
- jaký příběh z Nového a Starého zákona se mi vybavuje
- k jakým duchovním obsahům předmět směřuje

2.4.7.3. Ztvárňování

Znázornění a prohloubení skutečnosti ztvárněním. Je to příležitost, kde se smíme vyjádřit, jak nás předchozí činnost zasáhla, co jsme si vybavili, co jsme si prožili.

Jako se předchozí krok podobá nádechu, tak se tento krok podobá výdechu. To, co bylo vnější a stalo se vnitřním, se teď stává „znovu“ vnější skutečností. Tato vnější skutečnost však dostává svůj osobitý výraz. Je to „zhmotnění“, „ztělesnění“ osobního vnitřního zážitku. Ke světu přidáváme sami sebe a tím ho „měníme“.

Je to nejtěžší, ale také nejdůležitější a nejhlubší část celé jednotky. Tento krok předpokládá důvěru v druhého člověka. Každý sám něco osobitého vytváří. Je tady, teď, soustředěný, sám se sebou a s Bohem. I když se o Bohu ještě přímo nehovoří, člověk, který je

disponován, se do této hloubky naprosto přirozeně ponoří. Je to „tvořivá meditace“, která je individuální, ale děje se ve společenství, aniž by vznikla uniformita. Vzniká společný obraz složený z osobitých obrazů.

Výtvary zásadně nehodnotíme, protože děti tvoří vlastní prožitek, tudíž nejde o estetický dojem. Proto je „jen“ společně obdivujeme. Jsou osobním vlastnictvím, pokladem a výrazem nitra toho, kdo je vytvořil. S výtvořem zacházíme s úctou, s úctou jej také rozebíráme. Pokud chce někdo o svém výtvořu něco říci ostatním nebo někomu soukromě, tak bychom mu měli dát příležitost.

Specifické metody:

- Skládání obrazů z vhodných přírodních a dekoračních materiálů.
- Malování; modelování; složitější výtvarné aktivity; meditační tance; hudba.

2.4.7.4. Prohloubení významu

Duchovní obsahy jsou formulovány z hlediska člověka. Antropologický pohled RPP zařazuje skutečnost víry jako něco, co je nejhlubší vrstvou prožívané skutečnosti. Bůh je tak vnímán jako součást světa a svět je součástí Boha. Jsme skrze Něho a s Ním a v Něm. Je třeba se učit dívat, naslouchat, vnímat. Celistvé vnímání světa spočívá v uvědomování si souvislostí toho všeho, život v plnosti. Pro křesťany pak život v plnosti znamená život v Bohu. Obsahy sledují prožívání času (stvoření; liturgický rok).

Celá stavba jednotky ve všech čtyřech krocích je pomalým sestupováním do hloubky významu (Muroňová 2004, materiál ze semináře RPP, 4.krok: Prohloubení významu):

1. Disponujeme děti pro vnímání, tiché soustředění.
2. Setkáme se se skutečností a rozšiřujeme nabídku všech vlastností, významů, abstrakcí, analogií, přirovnání, které jednotlivce ve skupině napadají.
3. Ve fázi ztvárňování necháme každého účastníka „ztvárnit“ to, co ho oslovilo.
4. Ve čtvrtém kroku „prohloubíme význam“ toho, s čím jsme se setkali. To, co jsme prožili a ztvárnili, nyní dáváme do vztahu s tím, kdo nás převyšuje, s Původcem stvoření.

2.4.7.5. Stavba čtvrtého kroku:

Slavnostní čtení

Má podobu jedné nebo několika vět, obvykle je to biblický text (žalm, evangelium). To, co jsme prožili a ztvárnili, dáváme do vztahu s tím, co nás převyšuje. Až v tomto prostoru upozorníme na souvislost toho, co jsme prožili a ztvárnili s duchovním obsahem. Vzniká příležitost, kde může předmět nebo nějaká konkrétní životní zkušenost dostat hlubší význam,

může být pochopena, uzdravena, pojmenována nebo otevřena. Zkušenost se může přetvořit v duchovní zkušenost. Tento krok předpokládá důvěru v sílu Božího slova.

Upozornění na duchovní hloubku má většinou formu čtení biblického textu, ale není to výklad. Je dobré, aby text byl co nejkratší, ale tak, aby vystihl podstatu. Je dobré ho několikrát zopakovat.

Bibli pak můžeme položit doprostřed obrazu, obvykle vedle svíce označující střed. Podle tématu pak můžeme pokračovat společnou modlitbou, přímluvami, požehnáním, vzájemným přáním. Je dobré dát prostor k reflexi, rozdělit se s ostatními o své zážitky a dojmy. Podle tématu a způsobu ztvárnění může být čtvrtý krok zařazován před třetím.

Kdybychom tento poslední krok vynechali, měli bychom překrásné tvořivé setkání, v jehož středu by stál předmět, situace, přírodnina. Z hlediska duchovní výchovy by to byla ztráta obsahu, tedy ztráta možnosti hovořit o Bohu.

„Vyzdvižení“ obrazu do srdce

Obraz necháme vždy chvíli ležet. V tichu se na něj zadíváme a uvědomujeme si, jak je jedinečný a neopakovatelný.

Pokaždé s dětmi „obkreslujeme“ obraz prstem a „ukládáme“ ho do srdce a pak ho teprve všichni společně rozložíme. Děláme to pomalu a po jednotlivých dílech, které ukládáme na svá místa, např. do košíčků. Začneme nejprve vlastním výtvořem nebo můžeme obraz rozložit, až děti odejdou.

2.4.8. Symbol – prostředek komunikace

Výchova k vyjadřování pomocí symbolů hraje u dětí významnou roli pro rozvoj náboženských představ. Pro dítě je obtížné rozumět plně smyslu řeči a samo nedokáže řeči vyjádřit celý obsah svého prožívání. Je však schopné dorozumět se velmi dobře pomocí jiných prostředků než pouze slovním projevem, obzvláště u přistěhovalců. V oblasti, kde mluvíme o Bohu a s Bohem, zůstává pouhá řeč naprosto bezmocná i mnohdy pro dospělého člověka.

Dle M. Vágnerové první náznaky symbolického myšlení se objevují již v prvním roce života dítěte. J. Piaget nazývá toto období senzomotorické-symbolické předpojmové myšlení. Nemusí manipulovat s reálnými objekty, ale může si dovolit využívat jejich symbolů, či slovních znaků. Dítě má schopnost uchovávat a zpracovávat si představy jako symboly, které může kdykoli použít (fiktivní hra). Dítě dokáže už v batolecím věku užívat znaku – symbolu, např.: obrázku, gesta, zvuku slova, k označení jiné konkrétní skutečnosti (pá pá – pozdrav;

bůů – kravička aj.), též i předmět (kamínek může symbolizovat bonbón). (Vágnerová 1999a, s. 73)

Podle Howarda Gardnera (Henleyová 2000, s. 45) je jednou z nejdůležitějších dovedností ve čtyřech až pěti letech schopnost rozumět symbolům a pracovat s nimi. Dítě vyspívá od doslovné interpretace k pochopení symboliky.

K dětem výrazně mluví důvěrně známé barvy, zvuky, jednoduché tvary a také přírodní symbolika. Lze toho přirozeně využít pro zprostředkování skrytého hlubšího biblického významu. (Herciková 2002, s. 129)

Celý náš duchovní život se uskutečňuje v symbolickém jednání. Také Bůh k nám promlouvá v podobenstvích. Slovo symbol (řecký výraz *symballein*, *symbolon*) znamená spojovat, sjednocovat dohromady. Stejně tak je důležité spojit dohromady skutečnost a její vnitřní obsah.

V současné době je symbol jako reprezentant skutečnosti, poznávacím znamením. Pro správné pochopení symbolu je třeba znát souvislosti pro spojení viditelného znamení a jeho významu. Skutečnost si potřebujeme ohmatat tělesnými smysly, proto musí být znak jimi vnímatelný. Symbol má totiž schopnost vyjádřit vnitřní obsah vnější podobou. Každodenně se setkáváme s danými skutečnostmi, které nás obklopují, např. vodu používáme k mytí a k pití; světlo potřebujeme k lepší orientaci v prostoru. Důvěrně se s těmito skutečnostmi setkáváme a poznáváme jejich kvality. Vytvářejí se nám určité asociace s nimi spojené, až se tyto skutečnosti stávají symbolem vnitřního obsahu, který v sobě nesou vyvolané asociace (stisk ruky vyjadřuje přátelství apod.)

Symbol původně označoval předmět rozdělený na dvě poloviny, jež po tom sloužil jako poznávací znamení. Obrazný symbol označuje zobrazení, které můžeme vnímat a které evokuje nějaký podnět. Symboly by neměly být ztotožňovány se znaky, protože nejsou rozumové, ale zapojují představivost. Symbol představuje v podstatě užší pojetí znaku. (Hazuková et al. 2014, s. 10)

2.4.8.1. Vznik symbolu

1. **Dohodou mezi lidmi** – určité znamení nebo značka bude označovat nějakou skutečnost (dopravní značky, značky pro vyjádření matematických vztahů, akustický signál pro sanitku, požárníky aj.) Zahrnuje všechna ostatní smluvená znamení. V době kočování Romů existovala mezi nimi informovanost skrze domluvené symbolické značky např.: „tady jsou dobří lidé“, „studánka je tamhle...“ (Davidová 1995, s. 97)

2. **Společným zážitkem skupiny** – určitý předmět či úsloví se stane symbolem pro skutečnost, kterou tito lidé prožili. Druzí takovému znamení nerozumí.
3. **Základní životní zkušenosti** – společné všem lidem. Vycházející z jejich potřeb. Jsou to obecně srozumitelné znaky, které v sobě skrývají poselství patrné i bez předchozí domluvy. Právě tento typ symbolu má veliký význam pro rozvoj vnímání přesahujících skutečností.

Podle André Fossiona symbol ve vzájemné komunikaci mezi lidmi plní často funkci spojenectví, v níž je symbol chápán především jako rozpoznávací znamení bez hlubšího významu (ryba označuje křesťany, červený kříž zdravotníky, půlměsíc islám aj.), též poukazuje na zhuštěný význam obsažený v daném znamení. Bez vědomého používání se stane symbol rituálem a hrozí nebezpečí povrchnosti. (Herciková 2002, s. 130)

2.4.8.2. *Porozumění symbolu*

Symbol se skládá ze znaku a jeho významu. Dříve než poznáme význam symbolu, musíme se seznámit s vlastnostmi znaku. Pokud děti získávají zkušenost s vlastnostmi znaku, mohou tyto vlastnosti vztahovat i na skutečnost, o které dále znak vypovídá. Aby se při setkání se symbolem vybavovaly vlastnosti příslušného znamení, musí je zasáhnout především v rovině emotivní a v rovině jednání.

Je důležité, aby děti symbolu vnitřně porozuměly, aby nepapouškovaly pravdivé výroky o Bohu, které jim nic neříkají. Musíme dětem nejprve vytvořit vhodné asociace a vzbudit úžas, pomoci dítěti odhalit hodnotu a probudit úctu ke skutečnosti, možnost onu skutečnost plně uchopit a rozumově si ji pro sebe odůvodnit. A toto odůvodnění už nebude pocházet z vnějšku jako naučené, ale dítě k němu dospěje samo skrze svou vlastní zkušenost. Pouze rozumové vysvětlení je pro vnímání řeči symbolů nedostatečné. *„Naším úkolem je tedy dětem pomoci otevřít oči, srdce a duši, aby mohly zahlédnout vnitřní obsah.“* (Herciková, materiál ze semináře RPP 2003, Symbol – prostředek komunikace)

K tomu, aby k nám skutečnost promlouvala, potřebujeme přímé setkání s ní skrze smysly a skrze běžnou denní zkušenost. Pomoci dětem ji intenzivně prožít.

Možnosti setkání se skutečností:

- původ věci (z čeho je, kde vznikla, kdo byl u jejího vzniku)
- reálné „prožití“ této věci svými smysly (zrak, hmat, čich, sluch, chuť)
- běžné užívání věci, běžné setkávání se s touto skutečností (řád, prostor, čas)
- ztotožnění se s věcí, identifikace (jsem jako...)
- setkávání se prostřednictvím této věci s druhými (vzájemná služba, obdarování...)

- reflexe vlastních pocitů a zkušeností ze setkání s touto věcí (vede k uvědomění si vyvstávajících asociací, stále ještě v přirozeném, původním smyslu).

Předáváme dětem poselství, které v sobě a s sebou věc nese (stůl – společenství). Veškeré toto odkrývání a objevování přirozeného poselství věcí a skutečnosti nakonec vede k přesažnému významu – našemu bytí v Bohu.

2.4.8.3. *Přírodní symbol*

Dle J. Studeného se přírodní symboly stávají univerzálně srozumitelné všem lidem bez rozdílu kulturního a náboženského prostředí. Vycházejí ze smyslového poznání světa kolem nás a vyjadřují obdivuhodnou hloubku poznání duchovního. Jsou to symboly, jejichž viditelnými znaky jsou běžné přírodní skutečnosti související se základními životními potřebami lidí.

Příroda a člověk jsou dílem Stvořitele. Bůh sám se ve svém stvoření odráží a my ho smíme poznávat. Proto jsou přírodní symboly neodmyslitelnou součástí života církve. Mají svůj původ již ve Starém zákoně (popel jako výraz pokání, mazání olejem jako posvěcení aj.).

Dětem, které vyrůstají ve městě, a tudíž se nedostávají často do kontaktu s přírodou, napomůžeme k pravému pochopení významu symbolu získáním smyslové zkušenosti.

Pomocí pravidel se děti učí orientovat se v sociálních situacích a vztazích (Hazuková, et al. 2014, s. 23). S obraznými znaky a symboly se setkávají děti již v mateřské školce (za pomoci různých piktogramů), ale také v naší kultuře, do níž se v procesu socializace začleňují. Dnešní kulturu vnímáme často jako kulturu vizuální. Působí na nás mnoho podnětů vizuálních, které se pak odrážejí v komunikaci verbální i neverbální. Různé obrazné znaky a značky, symboly, piktogramy a logogramy, ale i obrazy, kresby, fotografie, reklama atd. se tak stávají čím dál tím více součástí života dětí. Děti se učí tyto symboly vnímat a postupně je zkouší samy vytvářet a znázorňovat. (Hazuková, et al. 2014, s. 9)

Věřím, že tato pedagogika poskytuje řadu možností pro učitele, k rozvoji jejich stylu výuky, poslouží jako mocný podnět změnit učení tak, aby bylo vzrušující a zábavné pro učitele i žáky. Průkopnické činnosti naučí, jak používat drama, důvěřovat intuici a jak být ve třídě odvážný. Zároveň jak důvěřovat žákům, jak být ve třídě sám sebou, jak dosáhnout cílů sebeúcty a především osobní zodpovědnosti. Zkušenosti pedagogů vypovídají, že kvalita výuky i učení se nejsnadněji zlepšuje, když se teorie a praxe navzájem prolínají. Účelem je stimulovat kreativitu dětí. Nepodceňovat sílu nadšení; posunuje vyučovací hodiny na vyšší úroveň.

3. Praktická část

Praktická část prezentuje sérii výukových jednotek realizovaných v 1. třídě Základní školy Brána (viz 2.3.1) v Nové Pace ve školním roce 2023/2024. Třídní kolektiv tvoří 5 dívek a 5 chlapců. Tři žáci mají speciální vzdělávací potřeby. Dva žáci jsou znevýhodněni kvůli odlišnému mateřskému jazyku. Jeden chlapec projevuje mimořádné nadání a je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu.

Stanovení cíle k vytvoření šesti vyučovacích jednotek jsem postavila na faktech zjištěných z literatury. Vycházím též z teoretických a praktických znalostí RPP, které jsem načerpala na seminářích. Mojí snahou bylo vytvořit metodické listy s prvky RPP a vyzdvihnout na jednotlivých představitelích morální hodnotu, která je hodna následování a inspirace pro náš život, kdy pozemské jistoty začínají být otřásány tak, jak to zažily někteří ukrajinští žáci „na vlastní kůži“.

RPP učí vidět neviditelné, objevovat symboličnost všech věcí a tím napomáhá porozumění životu. Učí vážit si obyčejných věcí, vidět velké věci v maličkostech. Má možnost tvořivě a svobodně zaujmout a vyjádřit postoj a tak vytvářet vztah k sobě, k ostatním i k Bohu. Nejde o výkon, ale žáci mohou něco prožít. Nosnou částí není „nauka“, ale příběh. Styl přípravy zasahuje nejen náš rozum, ale i smysly a srdce. Obecně na výkonu, který žáci podávají, závisí jejich sebehodnocení. Žáci snášejí špatně neúspěchy a je-li jich příliš mnoho, mohou si trvale zafixovat pocit méněcennosti. Toho se chci v jednotlivých výukových jednotkách vyvarovat a RPP k tomu dává svobodu. Jelikož dítě vyhodnotí své snažení jako úspěšné nebo neúspěšné podle toho, zda je toto snažení oceněno. Výsledek samotný pro dítě nemá větší význam, ale je pro něj žádoucí, aby byly ze strany přirozených autorit doceněny všechny, i nepatrné pokroky a úspěchy, a při neúspěchu bylo povzbuzeno a motivováno ke snaze se zlepšit.

Proto veškeré pracovní činnosti, tvořivé „meditace“, které jsou individuální, ale dějí se ve společenství, se zásadně nehodnotí. Žáci tvoří vlastní prožitky, tudíž nejde o kvalitu provedení. Proto výtvořiny společně jen obdivujeme. Jsou osobním pokladem toho, kdo je vytvořil. S výtvořem zacházíme s úctou. Každý by měl dostat ještě příležitost o svém výtvořu něco sdělit ostatním nebo jen někomu v soukromí.

Myslím si, že praktická část skýtá mnohá úskalí, protože vše je náročné na přípravu. Je potřeba mít dostatek času, do kterého spadá čas na přípravu pomůcek, místa setkání a úklid po realizaci metodické jednotky. Prostor musí být uspořádán tak, aby mohli žáci sedět

v kruhu a zároveň měli místo k tvorbě na zemi. Je třeba mít také dostatek dekoračního materiálu, šátků, přírodnin apod.

Ve výukové jednotce jsem zohlednila všechny aspekty mladšího školního věku. Velkou výhodou je, že mladší školní věk je velmi klidné období, kdy nedochází k žádným velkým vývojovým skokům. Žáci, kteří jsou zdraví, se snaží být co nejvíce aktivní, rádi spolupracují, chtějí poznávat svět okolo sebe a navazují přátelské vztahy. Motorický vývoj mladšího školního věku se nadále zlepšuje. Žáci jsou hbitější, rychlejší, jejich pohyby jsou koordinovanější a celkově si pohyb užívají, protože je přirozenou součástí jejich života. Zdokonaluje se nejen hrubá motorika, ale i jemná, která se uplatňuje při psaní a kreslení a proto jsou pohybové aktivity vloženy do výukové jednotky.

Řeč je pro školáka jedním z předpokladů školní úspěšnosti a proto by se měla zejména po obsahové stránce stále zdokonalovat. Z toho důvodu ve své práci hodně využívám říkanky, básně a písně. Jsou totiž vhodným materiálem pro rozvoj řečových dovedností. Jsou rytmické a obsahují rýmy, díky kterým se žáci učí sluchově rozpoznávat slova, jež mohou znít podobně, ale významově jsou naprosto odlišná. V počátcích řečového vývoje je možné díky nim procvičovat problematické hlásky nebo shluky hlásek. Školák se potřebuje umět vyjadřovat a prohlubovat si slovní zásobu. V tomto období žáci používají čím dál delší a složitější souvětí a jsou nuceny si zapamatovat velké množství slov. Navíc k nim mají ještě přiřadit správný význam. Báseň může být také dobrým komunikačním prostředkem pro navázání kontaktu. Já jsem se snažila dobře zvolenými otázkami ptát na pocity našich hrdinů víry (představitelů mých jednotek). Popovídat si o tom, co je zaujalo anebo čeho si vůbec nevšimly a nenapadlo je o tom přemýšlet a hledat souvislosti (Štanclová 2016, s. 13). Říkanky a básně jsou také osvědčeným prostředkem pro zlepšování audiovizuální paměti. Trénovaná paměť dosahuje lepších kvalit (Pospíšilová 2007, s.79). Zároveň mám dobrou zkušenost, že se žáci lépe učí texty s pohybem. Je vítané zařadit pohybový doprovod nebo improvizované tvoření dle jejich fantazie.

Stěžejním prostředkem mé práce jsou vyprávěné příběhy, které jsou výborným prostředkem pro podněcování představivosti a fantazie nebo vybízejí ke dramatickému ztvárnění. Celkově mají morální podtext, vybízejí k zamyšlení a posouzení chování a současně učí žáky rozlišovat, co je správné a co nikoli. Prohlubují pozitivní náhled na přírodu a motivují k její ochraně. Napomáhají k osvojení školních kompetencí. Je také důležité, aby žáci byly v každodenním kontaktu s „knižním jazykem“, jelikož se podílí na verbální inteligenci. *Jakýkoli slovní projev, kterému je dítě přítomno, byt' jen jako posluchač,*

napomáhá zvětšovat slovní zásobu a nepřímou také zlepšovat jeho vlastní slovní projev. (Pospíšilová 2007, s. 80)

S vděčností musím konstatovat, že jedním z očekávaných plodů, které tento pedagogický směr přináší, je stmelení kolektivu. Nacházet společnou řeč a podle Alexie le Clerc (spoluzakladatelky Kongregace Školských sester de Notre Dame) „učit děti radostné odvaze žít“. Sociální chování je chování v určitých skupinách a situacích. Obzvláště žáci ve věku 10 let mají silnou potřebu začlenit se do skupiny vrstevníků. Z hlediska sociálního vývoje je pro dítě důležité ztotožnit se se skupinou, do které patří, například být součástí třídního kolektivu. Už v rámci třídy vznikají přátelské podskupiny, nejprve chlapecké a dívčí, teprve později smíšené a žáci se učí solidaritě a sounáležitosti. Autoritu rodičů a učitelů, kterou mají přirozeně, uznává dítě mladšího školního věku až nekriticky a maximálně se snaží naplnit jejich očekávání. Vlastní chování hodnotí podle toho, jakou reakci chování u nich vyvolá. Proto jsou tyto osoby nejdůležitější, pokud se jedná o uspokojení potřeby jistoty. Jakmile se žák postupně začne osamostatňovat, jejich vliv zeslabuje a žák dává přednost názoru spolužáků. Snahou RPP je také zvnitřnění hodnotové orientace a sociálních norem. Morální vývoj vědomí a jednání velmi závisí na celkovém vývoji, ale ve školním období žák jedná již podle svého uvážení, je to už období autonomní morálky. Některé abstraktní hodnoty jsou pro něj zpočátku hůře pochopitelné, ale dostatek podnětných příběhů v něm morálku upevňuje. Nejtypičtějším rysem myšlení je závislost na pozorovatelné zkušenosti, proto RPP pracuje s pomocí konkrétních předmětů.

Celkově se také posouvá emoční vývoj, kdy školák už není tak egocentrický a začíná chápat, že není na světě sám a vše se netočí jen kolem něj. Chápe, že lidé mají různé názory na stejnou věc a okolo devíti let se rozvíjí schopnost empatie. Umí se vcítit do pocitů druhého člověka a na základě toho jednat. Kéž by vyposlechnuté a prožité příběhy obohatily jejich morální a emoční vývoj.

Existuje celá řada aktivizačních metod. Já jsem ve své práci zařadila také tvořivou hru, která je v RPP značně uplatňována. „*Hra je forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život. (...) Hra má řadu aspektů – poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický a terapeutický.*“ (Průcha, Walterová, Mareš 2004, s. 75)

Hru můžeme použít jako prostředek k naplnění výchovně-vzdělávacího cíle. Hra je nástrojem motivace. Slouží k seznámení a uvolnění, rozvíjí představivost a díky ní bývají upevněny vědomosti a postoje. Učí žáky vyzkoušet si roli někoho jiného a podívat se na

problém jejich očima v simulovaných situacích, jako by byly skutečné. (Spilková 2005, s. 121)

3.1.1. Sv. Václav

Václav se narodil kolem roku 907 (v jiných pramenech se uvádí mezi lety 890-895) jako syn českého knížete Vratislava z rodu Přemyslovců. Když zemřel Bořivojův syn Vratislav I., zanechal po sobě tři syny – nejstaršího Václava a jeho dva mladší bratry, Boleslava a Spytihněva. Vyrostl na hradišti Budeč severně od Prahy. Byl vychován svojí babičkou Ludmilou (manželka prvního knížete Bořivoje) v křesťanském duchu. Křesťanství však tehdy nebylo v české zemi ještě příliš zakořeněno. Václavova matka Drahomíra s nelibostí nesla, že babička Ludmila vychovává Václava v křesťanské víře. Sama byla sice křesťanka, ale chtěla mít v zemi a nechtěla, aby jej měla její tchyně. Zpočátku však proti svému muži ani Ludmile nic nezmohla.

Když bylo Václavovi kolem patnácti let, zemřel mu otec. Václav byl jeho právoplatným nástupcem, ale protože ještě nebyl plnoletý, ujala se vlády Drahomíra. Začala vyhánět kněze, kteří se v zemi usadili, se svolením jejího muže a nechala bořit nově vybudované kostely. Chtěla mít v zemi vliv a bála se, že ji její tchyně Ludmila může o moc připravit. Kvůli své politice se proto s Ludmilou dostávala do stále větších sporů a nakonec ji nechala zavraždit najatými vrahy (na hradě Tetín r. 921). Byla uškrcena šálou, která se vzápětí stala atributem této mučednice, a doprovází ji proto na všech pozdějších vyobrazeních. Je pohřbena v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě. Když však Ludmilu pochovali, Drahomíra svých činů litovala a nad Ludmiliným hrobem dala brzy po její smrti vystavět kostel.

Čtyři roky po Ludmilině vraždě usedl Václav na knížecí trůn. O jeho životě máme informace převážně pouze z legend. V mládí se prý naučil číst a zvládl i jazyk vzdělanců – latinu. Václav nezapomněl na své křesťanské vychování, kterého se mu dostalo u babičky Ludmily, a dbal na pokřesťanštění české země. (Tinková & Hora 2010, s. 52)

Když Václav dospěl a dosedl na knížecí stolec sám, podezříval Drahomíru z toho, že chystá úklady také proti němu, a vyhnal ji. Mladý kníže přivedl do země kněze a obnovil zničené kostely. Svým vlastním příkladem trpělivě přiváděl lidi k Bohu a lidé ho ctili. Byl

velmi mírný, zbožný a spravedlivý. Vykupoval otroky z otroctví, protože chtěl, aby žili svobodně. Nechtěl, aby byli lidé popravováni a snažil se tomu zabránit. Staral se o vdovy a sirotky. Nakonec se smířil i se svojí matkou a přivedl ji zpátky ke dvoru.

Možná právě jeho mírnost mu byla osudná. Jeho bratr Boleslav totiž mezitím spřádal plány, jak uchvátit moc v Čechách pro sebe. 27. září 929 pozval Václava k sobě na návštěvu u příležitosti slavné mše na památku svatých Kosmy a Damiána, kterým byl zasvěcen chrám ve Staré Boleslavi. Dobře věděl, že zbožný Václav takové pozvání neodmítne. Ačkoli byl Václav patrně varován, zůstal na hostině u svého bratra i přes noc. V pondělí 28. září byl napaden bratrem a jeho ozbrojenci, právě když šel do kostela na ranní bohoslužbu. Před chrámovými dveřmi byl ubit k smrti.

Na jeho hrobě se stalo údajně mnoho zázraků. Nakonec i Boleslav vyjádřil svému bratrovi posmrtně úctu a přenesl jeho ostatky na Pražský hrad, kde nechal Václava pohřbít. Jeho nynější hrob v chrámu sv. Víta v Praze je dodnes hojně navštěvován. (Schauber & Schindler 2003, s. 98)

Za Václavovy vlády došlo ke vpádu saských a bavorských vojsk (Sasko a Bavorsko jsou součástí dnešního Německa) na území Čech a protože země nebyla na nepřítel připravená, rozhodl se Václav zavděčit saskému králi a každoročně platit jeho zemi Tribut pacis (poplatek za mír) ve výši 300 volů a 300 hřiven stříbra. Tím zabránil vyplenění obsazených oblastí. Saský král na důkaz přátelství věnoval Václavovi relikvii svatého Víta, patrona Saska, čehož si Václav natolik vážil, že ji nechal na Pražském hradě postavit románskou rotundu svatého Víta. Netušil, že na místě rotundy bude o tisíc let později stát honosná katedrála zasvěcená nejen Vítovi a statečnému biskupovi Vojtěchovi, ale také jemu samotnému. Hrob knížete zůstal po celou dobu na stejném místě. Přesné datum Václavovy smrti zůstává obestřeno tajemstvím. Podle antropologů mu v okamžiku násilné smrti bylo zhruba 40 let. Nejistoty panovaly také kolem roku úmrtí – dlouho se věřilo, že k vraždě došlo roku 929 – také proto bylo koncem 19. st. naplánováno dokončení svatovítské katedrály na rok 1929, tedy k miléniu mučednické smrti svatého Václava. Dnešní teorie se však přiklání spíše k roku 935. (Tinková & Hora 2010, s. 53)

Nejvíce nám dnes Václava připomíná Václavské náměstí v Praze. Náměstí vzniklo jako centrum Nového Města pražského, které nechal roku 1348 založit Karel IV. Své nynější jméno však náměstí získalo v roce 1848, a to v rámci snah českých vlastenců, kteří usilovali o obrodu české kultury. Do té doby bylo náměstí nazýváno Koňský trh. I jezdecká socha svatého Václava od Josefa Myslbeka byla na náměstí umístěna relativně pozdě – až v roce 1915. Kolem samotného Václava na koni jsou rozmístěny menší sochy čtyř českých patronů

– svaté Ludmily, svatého Prokopa, svatého Vojtěcha a svaté Anežky České. (Tinková & Hora 2010, s. 54)

Svatý Václav je podle legendy rytířem, který čeká v hoře Blaník, aby přispěchal na pomoc v nejhorší chvíli. (Vondrušková 2004, s. 240)

Svatováclavský chorál ze 13. století, kteří rozšířili husité: „*Svatý Václave, vévodo České země, kníže náš, nedej zahynouti nám ni budoucím... / Svaty Václave, vévodo České země, pomoci tvé my žádáme: pros za nás Boha, svatého ducha, Kriste eleison! / Ty jsi dědic České země, rozpomeň se na své plémě, nedej zahynouti nám ni budoucím, Kriste eleison!*“

3.1.1.1. Výuková jednotka sv. Václav

Anotace: Pro osobu sv. Václava jsem vybrala jeho hlavní atribut – charakterovou vlastnost *laskavost*.

Laskavost je klíčová ctnost, prospěšná pro každodenní život. Je to jednoduchý, avšak mocný projev dobra, který může vytvořit pozitivní atmosféru a přispět k lepšímu světu. Pomáhá nám žít spokojený život v harmonii.

Laskavost můžeme definovat jako schopnost projevovat ohleduplnost, soucit a dobré úmysly vůči ostatním. Je to vlastnost, která spočívá v ochotě pomoci, naslouchat a být milý, aniž bychom očekávali něco na oplátku.

Velký význam laskavosti je v posílení mezilidských vztahů. Vytváří pevné vazby. Malé projevy laskavosti, jako je úsměv, poděkování nebo zdvořilá slova, mohou mít velký vliv na to, jak se lidé cítí a jak si navzájem důvěřují. Přináší radost. Laskavost je spojená i s ochotou omluvit se a vnímat pohled z druhé strany, zvyšuje toleranci a porozumění, angažovanost v dobrovolnictví a nasazení se pro dobré úmysly vůči ostatním.

Téma výukové jednotky: Mít laskavé srdce po příkladu sv. Václava

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse;
 - žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.
- Kompetence sociální a personální:

- žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
 - žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
 - žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních schopností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, upevňování zdravého pohybu, vytváření kladného vztahu k pohybu, orientace v prostoru a ohleduplnost k vytvořeným obrazům, rozvoj fantazie a kreativity, rozvoj soustředění a naslouchání, rozvoj empatie a starostlivosti – soucitu, posílení a stmelení třídního kolektivu

Přibližný čas trvání: vyhrazeny dvě vyučovací hodiny (v rámci HV, či VV a PV)

Pomůcky: je dobré, aby v místnosti byl klavír (popř. kytara nebo zobcová flétna), dlouhé lano (abychom mohli vytvarovat hranice ČR), modré průsvitné šátky (tři různé odstíny) k napodobení velkých českých řek Labe, Vltava a Morava, pro každého žáka si připravíme vytištěný obrys české vlajky, kolečka v barvě trikolóry, barevné dřevěné tyčky, lví korunu, dvacetikoruny, královský převlek s žezlem a korunou, papírové skládanky koruny a králů, papírové královské koruny čistě bílé a vystřižené, komponenty na zdobení (fazole, skořápky od pistácií, PET víčka, kaštiny, žaludy, lískové oříšky aj.), je vhodné mít připravenou českou hymnu, svatováclavský chorál Svatý Václave (12. st.) a píseň Good King Wenceslas od Johna Masona Neala z r. 1853 z Anglie – i českou verzi, mapu České republiky

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: V této jednotce budeme se žáky spoluvytvářet středový obraz na zemi, takže počáteční střed nebude tak výrazný jako u jiných jednotek. Postačí, když smotáme zelený šátek (představa hory Říp) protkaný zlatými nitkami a do jeho středu umístíme svíčku, pod zelený šátek položíme žlutý šátek, z kterého vytvarujeme královskou korunu a nazdobíme zlatými komponenty (dojem královské vznešenosti) – viz obrázek č. 12.

Průběh:

1. krok – Já jsem tady (rozvoj vztahu sám k sobě)

Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“.

„Myslím děti, že máme všichni něco společného. Přišly byste na to? Co vás napadá?“ Žáci přemýšlí, co nás spojuje. „Jsem děti moc ráda, že jsem se narodila v krásné zemi, v Čechách, v České republice. Mám tady připravené lano a kdo je národnosti české, Čech, nebo bydlí také spolu se mnou v České republice, tak se chytí lana.“

Text lidové písně (píseň vlastenecké hory) Čechy krásné, Čechy mé (text V. J. Pícek, hudba J. L. Zvonař) – pak s žáky podle přiložené mapy tvoříme hranice ČR při poslechu této písně (viz obrázek č. 13)

Čechy krásné, Čechy mé,
duše má se s touhou pne.
Kde ty naše hory jsou,
zasnoubeny s oblohou.

S oblohou a nebesy.
Kdo pomýšlí na plesy,
anděl světlem oděný,
slávě Páně stvořený.

Pán, ten stvořil také vás,
slavné Čechy, vlasti krás.
Anděl vám z nebe dal,
váš by národ k zpěvu zval.

A ten národ pěje rád,
v žalmech však i touhu znát,
by ten anděl chránil Čech,

do skonání věků všech.

Tvoříme hranice naší země, povídáme si o našich pohořích a třech našich největších řekách, hlavním městě Praze. Řeky vyobrazíme šátky a povídáme si o koloběhu vody a příběhu vzniku řeky (pramen, potůček, potok, řeka, moře, oceán). Seznamujeme se s tím, že je naše republika složena z Čech, Moravy a Slezska.

„*Všichni jsme součástí této země a ona je naším domovem.*“ Pak můžeme povstat a pustit si naši českou hymnu a zazpívat si ji.

Žákům přednesu říkanku, ve které je poučení o tom, že při poslechu hymny se stojí.

Naše hymna:

Když hrát hymnu zaslechneme,

zklidníme se, povstaneme,

až budeme slova znát,

můžeme jí zazpívat.

Je to píseň naše česká o přírodě,

co je hezká,

kde si můžem' klidně hrát,

domovem ji nazývat.

Žáci se podílí na utváření středového obrazu.

2. krok – **Ty jsi tady** (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

Píseň Chodíme si po světě, kdy ji s žáky zpíváme a poskakujeme kruhově okolo naší ČR, přitom děláme to, co je typické pro danou vesničku (Skákanice, Točenice, ...aj). Žáci vymýšlí i své originální názvy.

Po této pohybové aktivitě usedneme okolo hranic ČR a vykládáme si, jaké jsou naše státní symboly, které žáci znají nebo se s nimi nově seznámí (velký státní znak, malý státní znak, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť, státní barvy, státní hymna, státní vlajka) a jak se jmenuje náš prezident.

Pak každému žákovi rozdám obrys naší české vlajky a oni si ji zdobí (viz obrázek č. 15).

Naučíme se k tomu říkanku:

Českou vlajku krásnou máme,

tak se na ní podíváme,

nahoře je vždycky bílá,

modrá bílou podepírá,
červená je v pruhu dole,
ze tří barev celé pole.

3. krok – **My jsme tady** (vytváříme společenství, tvořit vztahy)

„*Jaký by podle vás měl být král?*“ Vyprávíme si o ctnostech rytířů (rozhava, statečnost, vytrvalost, zručnost, pozornost).

Zahrajeme si hru Na krále, kde procvičíme koordinaci lokomočních pohybů a prostorovou orientaci. Ke hře budeme potřebovat královskou korunu. Vybereme jednoho žáka, který bude představovat krále. Ostatní žáci jsou poddaní a musí vykonat přesně to, co král řekne. Jeho úkolem je vyhlásit, jaké chce mít poddané ve svém království (např. veselé, skákavé...). Je dobré, když učitel začne jako král. Králi dáme i královský převlek a žezlo (viz obrázek č. 16).

Následují aktivity skládání rozstříhaných obrázků králů a koruny. Nejprve začneme korunou, kdy každému žákovi dám kousek a oni pak musí spolupracovat a složit společně korunu. Poté pokračujeme na dvě rozdělené skupiny (děvčata a chlapci) a soutěžíme, která skupina složí nejdříve z rozstříhaných obrázků krále (viz obrázek č. 17 a 18).

Setkání se skutečností a ztvárňování

Zpíváme píseň – českou verzi, můžeme nejprve dát dětem poslechnout i anglickou verzi, Dobrý Václav král a dovyprávíme krátce životopis o sv. Václavu, jeho babičce Ludmile, mamince Drahomíře a bratru Boleslavovi (z knihy Velká kniha o svatých/pro děti/ z nakladatelství Doron). A připomeneme si významnost státního svátku Den české státnosti, který připadá na 28. září.

„*Jednou každý z vás budete takovým „králem“ a budete mít na starost své pracoviště, které budete spravovat a pečovat o něj, aby prospívalo a vzkvétalo ve vší počestnosti a díky vaší pilnosti a pracovitosti.*“

Poté dětem rozdáme vystřižené královské koruny, které si zdobí nabídnutými komponenty (viz obrázek č. 19 a 20).

„*Těž i my stejně jako sv. Václav, který miloval Boží slovo a ve svém životě se podle něho řídil, kéž jsme k sobě navzájem laskaví a milosrdní.*“ Dle verše z Efezským 4, 32 a z listu Římanů 12, 21: „*Nenech se přemáhat zlem, ale přemáhej zlo dobrem.*“ Protože „*Kdo by vám ublížil, když budete horlivě konat dobro?*“ (1. Petrova 3, 13)

„Proto se ze všech sil snažte přidat ke své víře ušlechtilost, k ušlechtilosti poznání, k poznání zdrženlivost, ke zdrženlivosti vytrvalost, k vytrvalosti zbožnost, ke zbožnosti bratrskou náklonnost a k bratrské náklonnosti lásku.“ (2. Petrova 1, 5-7)

4. krok – **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

„Vy jste však vyvolený rod, královské kněžstvo, svatý národ, lid získaný do vlastnictví, abyste hlásali ctnosti Toho, který vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla. Kdysi jste ani nebyli lidem, ale teď jste lid Boží; nedocházeli jste milosrdenství, ale teď jste milosrdenství došli.“ (1. Petrova 2, 9-10)

Zapálíme svíčku ve středu našeho obrazu a modlíme se za laskavé srdce po příkladu sv. Václava.

Reflexe:

Ač každý týden zasedáme v komunitním kruhu, kde dbáme na daná pravidla, i v tomto novém prostoru je třeba žáky upozornit, aby nezasahovali do středového obrazu na zemi a ani svému spolužákovi. Myslím, že na to žáci dbali s velkou opatrností a respektem. Pokud se to nedopatřením někomu stalo, tak se hned omlouval.

Novým elementem byla také přítomnost kamery, která tedy po patnácti minutách záhadně přestala natáčet k mému zděšení, jelikož při jednotce není čas si bokem psát poznámky. Už jen samotné průběžné focení plynulost sledu všech činností mírně narušovalo, natož kamera, před kterou se chtěli žáci předvádět. Proto jsem jim zpočátku, než začal samotný výstup jednotky, nechala čas na „vyblbnutí“ před kamerou.

Poněkud obtížné bylo vytvarovat společně hranice ČR použitím lana, v našem případě šlo o daný tvar, který jsme porovnávali s přiloženou mapou (bez které by to ani nešlo), jelikož děti nemají jasnou představu o geografii naší země. Je vhodné mít dlouhé lano, ale ohebné.

Mile mě žáci překvapili o znalostech ohledně českých pověstí a státních symbolů. Zato názvy pohoří a řek byly pro ně cennou novinkou, stejně jako orientace v naší 3D „mapě“ na podlaze. Litovala jsem, že jsem neměla ještě jeden modrý šátek, protože mi scházel do vykreslení řeky Labe v severní části Čech.

Co se týká skládání rozstříhaných obrázků, to jim nedělalo žádné obtíže.

Velice je bavila jak hra Na krále, tak možná o něco více ještě píseň Chodíme si po světě. Do této aktivity šli žáci s veškerou vervou a akčností jim vlastní.

Bylo by dobré si k písni Dobrý Václav král připravit obrázky k dokreslení děje. Je možné dětem pustit k anglické verzi i krátkou animaci.

Při zdobení vlastní koruny bylo hezké pozorovat originalitu, jak výběru materiálu, tak jiných nuancí. Jedna žákyně – Ukrajinka, si do své koruny vložila dvě barevná dřívka v podobě své vlajky (obrázek č. 2), což bylo dojemné.

Moc hezké jsou také o sv. Václavovi zpracované filmové animace od organizace Katechetické centrum Olomouc (www.youtube.com/@katechetiomlomouc9295), které by se daly použít místo ústního vyprávění, ale možná by to nabouralo celkovou koncepci celistvé pedagogiky, která je založena na vyprávění.

Je třeba zohlednit úroveň předkládaných informací, aby člověk nezabíhal do zbytečných detailů, té dané konkrétní třídy, v mém případě třídy prvňáčků.

Obrázek 1 Tvoření českých hranic pomocí lana (foto autor)

Obrázek 2 Zdobení královské koruny (foto autor)

3.1.2. Sv. Martin

*V den svatého Martina milý hospodář a jeho rodina husy jedí, víno k tomu pijí,
štědrého Martina chválí.*

Svátek sv. Martina nám připomíná, že zima je doslova za dveřmi. V ten den děti nedočkavě vyhlížely, jestli všude leží peřina bílého sněhu vyzývající k zimním radovánkám.

Svatý Martin se narodil kolem roku 316 v Panonii, v dnešním městě Szombathely na hranici Maďarska a Rakouska (Ladýřová & Škopek 2005, s. 8). Byl důstojníkem římské armády, a proto bývá na četných obrázcích a ilustracích zobrazován ve vojenské zbroji a v sedle koně. Také v lidovém vyprávění se jeho jméno často zmiňuje v souvislosti s koněm, jako třeba *Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelici se honí*. Jeho svátek slavíme 11. listopadu u příležitosti svatomartinského posvícení, kdy se pojídá husa s knedlíkem a zelím. Dříve se ještě pekly rohlíčky plněné mákem, povidly nebo tvarohem nazývané martinské podkovy. (Pitrová 2016, s. 46)

Za zprávu o Martinově životě vděčíme mnichu jménem Sulpicius Severus. Často se s Martinem setkával, dobře ho znal a velmi ho obdivoval. Sepsal Martinův životopis.

Jeho otec byl vysoce postavený římský voják. Dětství prožil Martin v severní Itálii. Rodiče nebyli křesťané, nevěřili v Ježíše Krista a svého syna také bez víry vychovávali. Martin se však už jako dítě cítil přitahován lidmi, kteří žili jako křesťané, a potají se scházel s jedním knězem, který mu vyprávěl o Ježíši. Martinovi bylo jasné, co si přeje. Chtěl být co nejdříve pokřtěn a stát se poustevníkem.

Dopadlo to však jinak. Otec naléhal na patnáctiletého Martina, aby se stal vojákem. Martinovi otcovo přání zkřížilo plány, ale protože ho velmi ctil, jeho rozhodnutí přijal. Svůj sen si však v nitru opatroval a nevzdal se ho. Byl rozhodnut, že se jednoho dne nechá pokřtít.

Martin se hned od začátku lišil od svých vrstevníků, kteří byli namyšlení a byli přesvědčeni, že jsou jako vojáci něco lepšího. Dobírali si Martina kvůli jeho nenápadnému chování. Když byl Martin pro svou statečnost a odvalu povýšen, dostal vlastní sluhu. Jednal s ním však jako se svým přítelem, což bylo pro ostatní vojáky dalším důvodem k nepochopení a posměchu.

Martinovi bylo osmnáct let, když se stala příhoda, kterou všichni známe. Známý zázrak s pláštěm.

Martin sloužil ve Francii. Jednoho mrazivého zimního dne jel do vojenského tábora v Amiensu. Když dorazil k městské bráně, spatřil na zemi ležet téměř nahého žebráka. Třásl se zimou a prosil kolemjdoucí o pomoc. Nikdo si ho však nevšiml, všichni kolem něj netečně procházeli. Martin byl zděšen tvrdostí jejich srdce. Uchopil svůj meč a roztřel svůj

velký vojenský plášť napůl. Polovinu dal žebrákovi, aby se mohl zahřát, do druhé půlky se zahalil sám. Ti, kdo to viděli, smáli se mu, že vypadá směšně. Martinovi to nevadilo a nehněval se na ně, bylo mu jich líto.

V následující noci spatřil Martin ve snu Ježíše, který měl v rukou druhou půlku jeho pláště. Slyšel, jak mu Ježíš říká: „Tímto pláštěm mě oděl Martin, který ještě není ani pokřtěn.“ Biblický verš: „*Cokoliv jste učinili jednomu z nejposlednějších lidí, mně jste učinili.*“ (Mt 25, 40) nebo verš z Jak 2, 15-16: „*Když bratr nebo sestra nebudou mít do čeho se obléci a budou mít nedostatek denní obživy, a někdo z vás jim řekne: „Tak s Pánem Bohem! Zahřejte se a najezte se“ – ale nedáte jim, co potřebují pro své tělo, co je jim to platné?“*

Po tomto zážitku odešel Martin od vojska, dal se pokřtít a žil jako poustevník na různých místech v Evropě. Z jeho pousteven vznikaly velké kláštery a jeho jméno vyslovovali lidé s úctou. Martin sám však zůstal skromný a žil mezi těmi nejchudšími na břehu řeky Loiry, kde jeho přičiněním vznikla po čase mnišská osada a později opatství Marmoutier. Lidé ho proto měli rádi a zvolili ho biskupem ve francouzské diecézi roku 371, vykonal mnoho dobrého a proslul milosrdenstvím a spravedlností daleko za hranicemi svého biskupství. Nazývali jej „apoštolem Galie, biskupem chudých a ochráncem francouzského národa“.

Zemřel v roce 397, bylo mu kolem osmdesáti let. Byl pochován v klášteře v Tours. (Schauber & Schindler 2003, s. 116-117)

Národopisná literatura uvádí další zvyklost spojenou již od středověku s martinskými oslavami. Nejen v Čechách, ale v mnoha zemích Evropy procházely „martinské průvody“, kde děti oblečené do tmavých pláštěnek nosily svítící lucerny a lampiony. (Ladýřová & Škopek 2005, s. 11)

Pranostiky ke svatému Martinovi:

Dnem svatého Martina, zima už nám začíná.

Na svatého Martina, kouřívá se z komína.

Martin a Kateřina na blátě, Vánoce na ledě.

Báseň ze Selské pranostiky z roku 1710:

Na den sv. Biskupa Martina milý hospodář a jeho družina husy jedí, víno k tomu pijíce, štědrého Martina chválíce; páni, žáci a kněží se radují, neb se jim koledy přibližují. Pacholci a dívky svobodu mívají, a u jiných pánů se zjednávají.

3.1.2.1. *Výuková jednotka sv. Martin*

Anotace: Seznámení se s příběhem/legendou o sv. Martinovi a vyzdvihnutí charakterové vlastnosti soucitu. Zamyšlení, jak aplikovat, že je dobré pomáhat těm, kteří naši pomoc potřebují a o co se s druhými mohou rozdělit.

Téma výukové jednotky: Soucitné srdce po příkladu sv. Martina

Klíčové kompetence:

- **Kompetence komunikativní:**
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse;
 - žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.
- **Kompetence sociální a personální:**
 - žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
 - žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
 - žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních schopností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, upevňování zdravého pohybu, vytváření kladného vztahu k pohybu, orientace v prostoru a ohleduplnost k vytvořeným obrazům, intuitivně zažít pocit zimy – chladu – mrznutí, rozvoj jemné motoriky, rozvoj fantazie a kreativity, rozvoj soustředění a naslouchání, rozvoj empatie a starostlivosti – soucitu, posílení a stmelení třídního kolektivu

Přibližný čas trvání: vyhrazené dvě vyučovací hodiny (v rámci HV nebo VV a PV)

Pomůcky: provést výukovou jednotku, kde se nachází klavír (popř. kytara nebo zobcová flétna), skutečná koňská podkova, bílé podlouhlé kusy látek, modré šátky na počet zúčastněných žáků, svíčka a sirky, světélka, pokladnička a v ní „křišťálové“ srdce, průsvitné kuličky imitující kroupy, z raznic různé průměry vyražených koleček ze třpytivého stříbrného papíru, perleťové korálky, plstěné vločky, zalaminované vylisované skutečné listy, zalaminované dubové a javorové listy, chlupaté šály, ozvučné zvonky Handbells, triangly, bílá polystyrenová srdce, skleněné komponenty k výrobě šperků (Preciosa), dětský koník na tyči, přilba vojáka, červený plášť, dřevěný meč, brnění, Bible, lampion, knížечka Svatý Martin z nakladatelství Doron, obrázky k dějové posloupnosti.

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: Do středu kruhu jsem položila a kruhově stočila bílé a modré šátky a obyčejná vánoční světélka kolem svíčky (viz obrázek č. 21)

Průběh:

1. krok – **Já jsem tady** (rozvoj vztahu sám k sobě). Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“.

Až se děti shromáždí kolem středu, tak recituji: *„Ručičky si podejme, písničku zazpívejme. Přítel náš tak každý je, ať se s námi raduje!“* V průběhu básničky společně vytvoříme hada, obejdeme střed a po skončení básně se opět vrátíme na svá místa a usadíme se kolem středu.

„Já jsem děti moc ráda, že můžeme být dneska spolu. Myslím, že je to super, že jsi tady...“ a vyjmenovávám jednotlivá jména dětí.

2. krok – **Ty jsi tady** (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

Hra: Při hře „Tichá pošta“ každé dítě postupně pošeptá svému sousedovi: *„To je super, že jsi tady.“* Potom hlasitě všichni naráz zvolají: *„To je super, že jsi tady.“*

Zpíváme chválu To je super s doprovodným ukazováním ze zpěvníku At' jsi velký nebo malý 2. Praha: ROSA 1998.

3. krok – **My jsme tady** (vytvořit skupinu, tvořit vztahy)

Vytvoříme skupinu, která potřebuje střed. Střed by měl zahrnout a respektovat všechny účastníky.

Uprostřed kruhu je umístěná malá dřevěná truhlička, ve které je malé křišťálové srdce.

„Já vám děti teď pošlu truhličku, ve které je skryto tajemství dnešního příběhu.“ Děti si dokola bez mluvení posílají truhličku, do které mohou nahlédnout a spatřit, co se v ní ukrývá, ale nemají to nikomu prozradit (viz obrázek č. 22). Je to příprava na ztišení, které je důležité pro pozdější modlitbu.

Děti mi pak pomáhají dotvořit obraz na zemi, který se odehrává už v podzimním ročním období (polovina listopadu, 11. 11. - svátek sv. Martina) a povídají o tom, co je typické pro podzimní počasí. V této aktivitě používáme zalaminované listy, které rozhazujeme kolem středu.

„Děti, náš příběh se odehrává v období, kdy se na zem může sypat z nebe první sníh.“ Děti pohazují na spadané listy plstěné vločky a dlouhý bílý šátek, na který pohazujeme perleťové korálky a průsvitné kuličky jako imitace sněhových krup (viz obrázek č. 23 a 24).

Děti tady spolupracují a podílí se na tvorbě 3D obrazu na zemi společně.

Pak dám každému dítěti modrý šátek a tancují na hudbu jako sněhové vločky. Měníme dynamiku tance a zvuků podle pokynu, jestli se jedná o sněhovou bouři nebo tichouňký něžný let vločky. Pak všichni děti ulehnou na podlahu okolo středu a tiše odpočívají jako sněhová přikrývka (viz obrázek č. 26). Přichází zima. Povídáme si o tom, co se odehrává v přírodě, co se děje se zvířaty (zimní spánek – u některých).

„Už jste děti v zimě zažily jaké to je, když vám mrznou palce u nohou a zebou prsty a mráz vás štípe do tváří?“ Vykreslujeme si veškeré nepohodlí mrazivých dnů. Používáme mluvidla, abychom napodobili a ztvárnili, že je nám velká zima (brrr, drkotání/cvakání zubů). *„Co bychom v tu chvíli nejvíce ocenili?“* Děti sdílí své vlastní zkušenosti se zimou a navrhují, co by jim v danou chvíli přišlo vhod. Třeme dlaněmi o sebe a přikládáme si je na tvář sobě a pak sousedovi. Pak beru chlupaté šály a každé dítě zahálím do měkké šály. Pak si děti z šály vytvoří na podlaze před sebou písmeno „M“. Počáteční písmeno našeho hrdiny víry, o kterém si dnes budeme vyprávět (viz obrázek č. 25).

„Jak je dobré, že máme možnost vrátit se do svých teplých domovů, kde je někdo, kdo nás má rád, zahřeje nás svou láskou a láskyplným objetím. Ne všichni lidé na zemi mají to požehnání.“

Přesouváme se od klidné aktivity k pohybovým dovednostem. *„Děti, jako bych slyšela cinkat podkovičky. Slyšíte to také?“* Připravíme si koníčka na tyči, kterého si děti postupně půjčují k „jízdě na koni“, tak, aby se prostřídaly všechny. Napodobujeme zvuky jako je koňské řehtání a povely pro koně – brrr, hyje. Střídáme různé pohyby jako je cval, rychlý a pomalý klus. Až nakonec necháme koníka pást a poté ho ustájíme.

Posíláme si dokola skutečnou podkovu, kterou si zblízka prohlédneme, potězkáme, a připomínáme si pranostiku k této roční době (obrázek č. 27). *„Dnem svatého Martina, zima už nám začíná. Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelici se honí.“*

Zpíváme si píseň Svatý Martin (Lenka Pospíšilová). Pokud máme skupinu hudebně nadaných dětí, použijeme ozvučné zvonky Handybells a první čtyři takty můžeme děti naučit doprovázet společně s hrou na klavír. Jiným dětem nabídneme hru na triangly a rolničky.

Setkání se skutečností

Začneme se samotným vyprávěním příběhu (používám knížku z nakladatelství Doron, Svatý Martin). Sama si obleču vojenskou výstroj (brnění z kartonu, dřevěný meč, přilbu, červený plášť, který si předem shora i zespona nastříhnu, aby se mi lépe trhal na půl, až přijde k oné dramatizaci příběhu, kdy se sv. Martin rozdělí o svůj plášť) – (viz obrázek č. 28)

Následuje krátká dramatizace, kdy se mohou děti převléci do vojenské výstroje (viz obrázek č. 29 a 31) a někdo do převleku žebračka. Poté si ještě příběh poskládáme podle dějové posloupnosti, kdy dětem rozdám obrázky našeho příběhu a ony je mají správně seřadit dle děje (viz obrázek č. 30).

Můžeme přidat báseň Legenda o plášti

Jednou v zimě (než se sešeří)

spěchal Martin domů k večeři.

Zrovna když jel okolo brány,

zjevil se mu žebraček vyčerpaný.

O almužnu prosil, hlad měl veliký,

šaty potrhané, bez bot kotníky.

Zamyslel se Martin: *„Chudák ubohý,*

v žaludku mu kručí, zima na nohy.

O pomoc si prosí, musí v mrazu stát.“

Copak bych tomu muži mohl něco dát? “

„Napadá tě, o co se můžeme s druhými rozdělit? Proč je dobré pomáhat těm, kteří naši pomoc potřebují?“

4. krok **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

Zpíváme Píseň o sv. Martinovi (první 4 sloky). Vyprávíme si o tom, jak Bůh má moc měnit lidské srdce. *„Dám vám nové srdce a nového ducha do vašeho nitra. Odstráním srdce kamenné z vašeho těla a dám vám srdce masité.“* Posíláme si dokola srdce z kamene.

„Pojďte projednejme to spolu, praví Hospodin. I kdyby vaše hříchy byly jako šarlat, zbělejí jako sníh, i kdyby byly rudé jako purpur, budou bílé jako vlna.“ (Izajáš 1, 18). Dětem rozdám bílá polystyrenová srdce zabalená v červeném šátku. Děti po přečtení tohoto verše šátek sejmou a mají před sebou bílé srdce.

Dochází ke kroku **ztvárňování**, kdy si děti zdobí svá polystyrenová srdce komponenty z Preciosy (které nám darovala jedna maminka) – viz obrázek č. 32.

Skupina dětí ještě v této chvíli nemusí být připravena na společenství s Bohem. Jako znak Boží přítomnosti přineseme do středu svíčku, kterou zapálíme. A dochází k dalšímu kroku – **Prohloubení významu**. Prohlubujeme význam symbolu srdce. To, co děti prožily a ztvárnily, jim nyní dávám do vztahu s tím, kdo nás převyšuje, s Původcem stvoření. Předchozí zkušenosti se mohou přetvořit v duchovní zkušenost. Pánu Bohu jde především o čistotu našeho srdce. A přečteme text z Bible z Matoušova evangelia z 25 kapitoly, verše 36–40. *„Pojďte, sám Otec vás zve do království, které je pro vás připraveno od počátku světa. Měl jsem hlad, a dali jste mi najíst, žíznil jsem, a dali jste mi pít, neměl jsem střechu nad hlavou, a vy jste mne oblékli, v nemoci jste o mně pečovali, a když jsem byl ve vězení, přišli jste za mnou.“* Ti věrní namítnou: *„Nevzpomínáme si, že bychom měli někdy příležitost se takto o tebe postarat.“* Tehdy jim odpovím: *„Co dobrého jste udělali pro jednoho z mých nepatrných bratrů, to jste udělali pro mne.“*

Na závěr se chytne v kruhu za ruce a předneseme modlitbu za soucitné srdce (obrázek č. 33).

Jelikož nás po každé trochu tlačí včasný příchod do školní jídelny, ponechávám část na sebereflexi dětí u společného stolování. Před odchodem do jídelny zajišťujeme bezpečnost kontrolou, že všechny svíčky jsou dobře sfouknuté. Děti se rády sdílejí, co je zaujalo, jaké nové informace a podněty je zaujaly. Po skončení oběda mají ještě příležitost prohlédnout si a obdivovat tvoření svých kamarádů. Pak následuje úklid, kdy každý si sklídil svůj vlastní

obraz. Respektujeme, že nikomu do obrazu nezasahujeme a neničíme ho. Pak rozdávám jednotlivé pokyny k úklidu k rozebrání „středu“.

Reflexe:

Jsem ráda, že jsme si mohli připomenout duchovní odkaz díky Martinově legendě, která zdůrazňuje hodnoty laskavosti, soucitu, odříkání a štědrosti. Jeho svátek, 11. listopad, je dodnes slaven mnoha křesťanskými církvemi (jeho hrob v Tours se stal potním místem) a připomíná věrnost Bohu, kterou svatý Martin projevoval během svého života (péče o chudé, nemocné a potřebné). Z ní můžeme čerpat inspiraci pro náš každodenní život. Vlastnost, která nejvíce vystihuje svatého Martina, kdy se dělí o svůj plášť s žebrákem, zřetelně propojuje schopnost empatie, ochotu pomáhat a sebeobětování pro dobro druhých. Jeho hledání služby druhým vystihuje hluboký soucit, díky kterému se stává vzorem pro druhé a vystihuje zmíněný biblický odkaz v Matoušově evangeliu.

Žáci se už, díky předchozímu prvnímu setkání, velice těšili. Jelikož obraz neuklízíme hned po skončení, protože odcházíme na oběd, mají tak příležitost i děti z jiných ročníků a kolegové shlédnout, co jsme vytvořili. I tentokrát jsme sklídili obdiv a ostatní děti nám rády pomohly všechny pomůcky dát na svá místa. Naše třída prvňáčků se pak v části, kde tvoříme náš obraz na zemi na koberci, dělí o prostor s odpolední družinou. Tím jsme trochu nabourávali klidový poobědový režim, kdy si děti v tichosti čtou nebo nečtenáři kreslí. Bylo potřeba vždy po každé jednotce vysát koberec, aby byl prostor připravený pro odpolední družinu.

Jednotka svatého Martina plynula celkem bez komplikací. Žáci jsou v první třídě dost hraví a nestydí se před sebou tolik jako pak ve vyšších ročnících, takže jejich projevy byly velice spontánní (např. scénický tanec vloček). Pozornost žáků byla po celou dobu na vysoké úrovni a do všech aktivit se zapojovali podle mých představ. Činnosti přecházely od klidných, tichých až po ty, kdy se opravdu mohli „vyřádit“, čehož mnozí vydatně využili. Kluci obzvláště všichni chtěli obléknout Martinovu vojenskou výstroj. Toto jsme museli z časových důvodů přesunout až na prostor školní družiny, aby se mohli vystřídat všichni. Holčičky o tuto aktivitu neprojevily žádný zájem. Ty se zase strojily do přestrojení paní Zimy (šály, šátky).

Do vykreslování společného obrazu na zemi jsem nemusela žáky nijak zvlášť vybízet, toho se ujali s grácií a velice je to bavilo. Role podzimu a zimy jim sedla jak ušitá a já jsem byla ráda, že mám dostatek materiálu. Tím se opět mohli zapojit všichni žáci. Někteří rozfoukávali listí a jiní rozhazovali „kroupy“ v podobě perleťových a průsvitných korálků.

V části zahalování do teplé šály se někteří z nich spontánně k sobě přivinuli a objali, což mě dojalo a opět posílilo přátelské vazby mezi nimi.

Ve třídě mám nadaného žáka, proto nebylo potřeba nijak zdlouhavě vysvětlovat hru na zvonečky podle not (jako houslista noty už uměl). Obtížnější byla hra na triangly, aby se žáci rytmicky správně strefili. Muselo dojít k poučení, jak správně hrát na triangel, aby se nám hezky rozezvučel a nebyl jeho zvuk utlumen špatným úchopem.

Vžít se do role toho, komu je opravdu zima, také nečinilo žádné obtíže. Malé nesrovnalosti nastaly u aktivity koníka, protože si ho samozřejmě chtěli půjčit všichni, tím se nám aktivita časově protáhla. Procvičili jsme a podpořili hrubou motoriku – cval bokem, přísunný krok vpřed a koordinaci.

Setkání se skutečnou podkovou mnohé zaujala, protože ji takto zblízka měli možnost vidět poprvé v životě.

Příběh o Martinovi v takovémto podání ještě nezažili a silně na ně zapůsobilo, když jsem roztrhla červený plášť. To měli někteří potřebu komentovat.

Věřím, že si žáci osvojili a dostatečně prožili situace vyžadující soucit a pochopili jeho významu v mezilidských vztazích. „*Co znamená být soucitný.*“ Též si rozvinuli emocionální inteligenci a komunikační dovednosti. Bylo hezké poslouchat jejich návrhy, kdy sami byli něčím soucitem obdarováni (např. často skrze svačinku, půjčení školních potřeb nebo oblečení).

Některé děti chtěly porozumět slovu purpur. „*Dnes se už ani nepoužívá, byl nahrazen levnější látkou. Je to červenofialové barvivo z ostranky rodu Murex. Dříve, před rozkvětem chemie a umělých barviv, byla červená barva velice vzácná. Obyčejní lidé chodili v šedé, hnědé, zelené barvě, kterou získávali barvením látek v dostupných přírodních materiálech (získaných z listů, kůry atd.). Oblek z červené látky svědčil o bohatství, stal se znakem králů a šlechty. Zdá se, že purpur jako barvivo objevili Féničané v bohatých městech Týr a Sidonu, s nimiž král Šalamoun obchodoval. Tato dvě města zbohatla právě prodejem purpuru či látek v purpuru obarvených. Tato města stále existují v dnešním Libanonu jako Sour a Saida.*“ (Jančaříková, Svatojánská kolej 2004, s. 118)

Samozřejmě by byla tato diskuse ve vyšších ročnících v daleko širších kontextech a žáci by diskutovali i o různých dopadech, kdy lidé projevují soucit a více by reflektovali, jak mohou projevit soucit v každodenním životě a ve škole.

Má aktivita navazovala na lampionový průvod, který naše škola Brána letos organizovala i pro naše rodinné centrum Céčko, mateřskou a střední školu, kdy středoškoláci

zajistili altány, lampionovou výzdobu a občerstvení v městském parku. O výtvarné výchově jsme společně tvořili lampion, který si pak žáci vzali do průvodu.

Obrázek 21 Výchozí středový obraz k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 31 Žák v převleku sv. Martina k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

3.1.3. Sv. Mikuláš

Biskup svatý Mikuláš již je dávno v nebi, dokud býval na zemi, po dítkách se ptával, rády-li se modlívali, rodičů-li poslouchají, dary jim rozdával.

Předvečer svátku svatého Mikuláše připadá na 5. prosince. 6. 12. – ve východní církvi je Mikuláš nejuctívanějším světcem hned po matce Boží Marii. Na západě zná Mikuláše každé dítě. Mikuláš je postava otce, která dětem rozděluje své dobré dary. Jméno znamená vítěz mezi lidmi. Svátek svatého Mikuláše však není jen svátkem pro děti. Ukazuje nám člověka – otce, který má cit pro lidskou nouzi a který lidem činorodě pomáhá.

Svátek spadá do doby příprav na Vánoce, slavné svátky lásky. Je člověkem, který se stal zcela láskou, který vyzařuje mírnost a dobrotu, který zasahuje, když jsou lidé v nouzi, a který s nimi soucítí a nenápadně jim pomáhá. Ze všech těchto legend vyplývá, že Mikuláš vystupuje všude tam, kde jsou lidé v koncích se svou moudrostí. Obzvláště je známý příběh, kterou zachytil italský renesanční spisovatel Dante Alighieri ve svém nejznámějším díle Božská komedie: Poté, co se Mikuláš dozvídá, že jeden zchudlý soused chce prodat své tři dcery do vykřičeného domu, vhadzuje mu domů třikrát po sobě oknem kus zlata...

Mikuláš je obraz otce, který propustí své děti na svobodu, který jim umožňuje následovat vlastní touhu. Vytváří takové klima, v němž se mohou děti uzdravit. Je spravedlivým člověkem, který se nemůže dívat na to, když jsou odsuzováni nevinní lidé. Dodává každému odvalu. V každém z nás existuje archetypální obraz otce, který podporuje ostatní a povzbuzuje je k životu, a každý z nás v sobě nese i obraz matky, která ostatním poskytuje bezpečí a domov, která je krmí a ošetřuje jim rány. A v každém přebývá i čistý a spravedlivý člověk, který má pochopení pro nesnáze druhých. Mikuláš nás vyzývá k tomu, abychom sami se sebou jednali otcovsky a abychom věnovali lidem, kteří potřebují pomoc. Povzbuzuje nás k tomu, abychom vytvořili pro ostatní takový prostor, ve kterém rozkvetou a naleznou cestu zpět k životu. Všechno v něm vyzařuje lásku. Boží láska přivedla biskupa Mikuláše k tomu, aby zasahoval všude tam, kde panovala bezcitnost, chlad a nespravedlnost. Pro dobu adventu bych chtěla být tak jako Mikuláš naplněná dobrotou a láskou a vnášet světlo do života druhých. (Grün 2017, s. 35-36)

Postava svatého Mikuláše je opředena mnoha legendami. Historicky doložených dat známe jen velmi málo. Jisté je to, že byl milovaným a uctívaným biskupem v Myře, dnes Demre v Turecku. Ve městě Bari, v Apulii, zase uchovávají jeho ostatky v kryptě chrámu sv. Mikuláše.

Přesné datum Mikulášova narození neznáme. Některé prameny uvádějí, že se narodil v druhé polovině třetího století (kolem roku 280) v řeckém městě Pataře v pozdější římské

provincii Lykii na jižním pobřeží Turecka. Podle legendy přijal kněžské svěcení od svého strýce biskupa. Pocházel ze zbožné křesťanské rodiny a od raného mládí projevoval mimořádnou laskavost, milosrdenství a štědrost. Když mu zemřeli rodiče, rozdal Mikuláš celé své dědictví chudým. Pro sebe nechtěl nic.

Jednoho dne se Mikuláš vydal na cestu do osmdesát kilometrů vzdálené maloasijské Myry, kde měl vyřídit nějakou záležitost. Když tam dorazil, chtěl se pomodlit ranní modlitbu a vstoupil proto do hlavního kostela ve městě. Najednou byl kostel plný velikého množství lidí. Obklopili ho, jákali a provolali ho novým biskupem v Myře. Mikuláš tomu zprvu vůbec nerozuměl, ale pak pochopil. Protože se předtím obyvatelé Myry několik měsíců nedokázali domluvit na novém biskupovi, rozhodli se, že první kněz, jenž toho rána vstoupí do kostela, bude jejich biskupem. A do kostela vešel ráno jako první právě Mikuláš.

Lidé, kteří tehdy věřili v Ježíše, to měli těžké. Někteří římsí panovníci (v době panování císaře Diokleciána) křesťany pronásledovali a věznili. Biskup Mikuláš je utěšoval a pomáhal jim. To se však Římanům nelíbilo. Proto jednoho dne nakonec uvrhli do vězení i samotného Mikuláše. Biskup snášel všechno mučení tak statečně a trpělivě. Teprve když Diokleciánův nástupce císař Konstantin povolil roku 313 Milánským ediktem křesťanství, byl Mikuláš propuštěn. Celé město jej nadšeně vítalo před branami věznění.

Mnohé legendy o Mikulášovi vyprávějí, že se nejvíce staral o lidi, kteří se ocitli v nějaké nouzi. Jednou se zastal tří soudcem k smrti nevinně odsouzených důstojníků nebo v době hladomoru v Myře požádal kapitána lodí plujících z Alexandrie do Konstantinopole a majících v Myře zastávku, aby nechal pro hladovějící z každé lodi vynést alespoň sto měřic pšenice. Kapitán se bránil, že musí dovézt všechno obilí císaři, ale nakonec prosbě vyhověl. Jaké bylo překvapení všech námořníků, když posléze zjistili, že z lodí přitom žádné obilí neubylo. Z tohoto množství se po dva roky lidé v celém městě živili a ještě zbylo na setbu.

Známé jsou i legendy o zázracích, kdy Mikuláš oživil tři chlapce, jež zabil zlý hostinský nebo zachránil námořníky i jejich loď, které zastihla bouře. Tradice, že dětem rozdává dárky snad vznikla z legendy, že Mikuláš po tři večery tajně vhažoval do okna zchudlého otce, který se zadlužil, měšec s penězi, a tak zachránil jeho tři dcery, jež by si jinak musely jít vydělat na věno do nevěstince. (Ladýřová & Škopek 2005, s. 22)

Jedna legenda říká, že Mikuláš i po své smrti každý rok o Vánocích procházel městem. V přestrojení obcházel obydlí chudých a kladl jim přede dveře pozlacená jablka a ořechy. V Čechách jsou nejstarší záznamy o mikulášské nadílce ze 14. století.

Stal se tedy především ochráncem malých dětí a školáků. Zemřel v Myře 6. prosince mezi lety 345 až 352 a roku 1087 byly jeho ostatky převezeny do italského přístavního města Bari. Jeho hrob v Myře pokrývali lidé růžemi. (Schauber & Schindler 2003, s. 124-125)

Těžko posoudit, co je na všech legendách pravdy. Jeho doprovod tvoří čert a anděl. Čert vznikl v souvislosti s pověstí o zachráněných námořnících, protože právě on byl příčinou toho, že se loď vymkla kontrole. Anděl pak byl průvodcem Mikuláše do nebe, když Bůh ukončil jeho pouť na zemi.

Málokdo také ví, že svatý Mikuláš je tak trochu předkem známého amerického Santa Clause. Ten se do Ameriky dostal přes nizozemského Mikuláše zvaného Sinterklaas. Tradice nadělování dárků byla totiž v Evropě velmi oblíbená mimo jiné i v Nizozemí, kde byl nazýván Sint Nikolaas, zkráceně Sinterklaas. S holandskou kolonizací Ameriky se Sinterklaas dostal i do zámoří, byla tato tradice přejata. Noví, anglicky mluvící obyvatelé však špatně vyslovovali jméno Sinterklaas, a tak se ze svatého Mikuláše stal Santa Claus. (Tinková & Hora 2010, s. 70)

A když dítky ráno vstaly, za okny dar uhlídaly, od radosti skákaly a vesele volaly: Byl u nás přítel náš, svatý biskup Mikuláš.

„O svatém Mikuláši často snížek prší.“

„Když na Mikuláše prší, zima lidi hodně zkruší.“

3.1.3.1. Výuková jednotka sv. Mikuláš

Anotace: Seznámení se s netradiční legendou o sv. Mikuláši a vyzdvihnutí charakterové vlastnosti štědrosti a zároveň důvěry v Boží zaopatření. Zamyšlení, jak se spoléhat ve svém životě na Boží zaopatření a povzbuzení k budování důvěry vůči Bohu.

Téma výukové jednotky: Štědré srdce po příkladu sv. Mikuláše, který se zastával lidí, kteří se ocitli v nějaké nouzi.

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse.
- Kompetence sociální a personální:
 - žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;

- žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních dovedností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, rozvoj sociálních dovedností, podpora morálních hodnot, rozvoj základních dovedností jako jsou poslech, vyprávění a spolupráce

Přibližný čas trvání: vyhrazeny dvě vyučovací hodiny (v rámci HV, či VV a PV)

Pomůcky: je dobré, aby v místnosti byl klavír (popř. kytara nebo zobcová flétna), nahrávka zvuků moře (šumění vln, zvuky delfinů a velryb...), dřevěná kolečka v šířce dvou cm a poloměrem cca patnáct cm, mušle a lastury různých velikostí, dřevěné kostky, barevné šátky k tvorbě domečků, bílý šifon (či organza – jemná průhledná textilie) asi dva metry dlouhý, papírová myrta (biskupská čepice) nebo skleněná ozdoba Mikuláše, svíčka a sirky, modrý alobal, perleťové korálky, loď z kartonu, pytle na počet žáků, čajové svíčky, papírové rybičky podle počtu žáků, čerstvě upečený bochník chleba, obrázky pěti chlebů a dvou ryb, Bible, knížečka Svatý Mikuláš z nakladatelství Doron.

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: Do středu kruhu jsem položila a kruhově stočila bílé a modré šátky se svíčkou, ke svíčce položila biskupskou čepici a zlatou berlu. Od středu jsem klikatě pokládala chlupaté šály a bílý šifon, abych vytvořila dojem mořského pobřeží. Položila jsem i několik dřevěných „placěk“ – koleček (mohly by se použít větší kameny – oblázky a pokud by nebyl v místnosti koberec, tak i jemný písek, obrázek č. 34)

Průběh:

1. krok – **Já jsem tady** (rozvoj vztahu sám k sobě) Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“. V této jednotce jsem žáky zapojila do vytvoření

atmosféry mořského pobřeží tím, že měli k dispozici malé mušličky a perleťové korálky, které umísťovali kolem středu na šátky a šifon – organzu (viz obrázek č. 35, 38).

„Já vás děti vítám u středomořského pobřeží blízko přístavního města Myra, kde bydlí a slouží biskup Mikuláš, o kterém vám dnes budu vyprávět.“

„Stojíme na pevnině, na zemi, která nás nese.“ Vyzkoušíme si její pevnost. Dupneme, jak je tvrdá, vyskočíme – je stále pevná. *„Což bychom se ocitli na moři, jak by to vypadalo?“* Představujeme si, kdybychom byli námořníci, že musíme zvládnout mořskou nemoc a přečkat mořské bouře a deště. Povídáme si o mořském podnebí a jací živočichové žijí v moři, zda-li oni sami už zakusili moře a jaká je tam slaná voda. Ptám se dětí, jestli už na moři pluly nějakou lodí či trajektem, a přitom mi pomáhají modrými žíněnkami vytvořit mořskou hladinu a na ní zakotvit loď z kartonu.

2. krok – **Ty jsi tady** (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

Naučíme se říkanku: *„Já jsem tu a ty jsi ty, já jsem tu a my jsme tu. Šuby duby, my jsme tu.“*

Pak si opatrně jako vzácný poklad předáváme z ruky do ruky mnou nasbírané mořské a oceánské velké mušle a hvězdice (u starších žáků bych rozlišovala názvy jako ostranka, srdcovka, hřebenatka, surmovka apod.). Prohlížíme si jejich tvary, barvy, potězkáváme je (viz obrázek č. 36 a 41). Žáci se dozvídají rozdíl mezi plži (ulita z jedné části) a mlži (lastura, dvě části). Čím jsou zvláštní perlorodky a jak se tvoří perla. K čemu se používá a jak se získává perleť v průmyslu perleťářství (moc hezké informace k tomuto tématu jsou v knize Ekolistky od Kateřina Jančaříkové), ale není třeba zabíhat do detailů. Já se vyptávám, jaké znají názvy moří či oceánů a zkoumám jakou mají představu a znalosti či povědomí o světadílech.

Pak vytáhnu obří ulitu, do které se zaposloucháme a přemýšlíme, co nám „říká“ moře (viz obrázek č. 37).

3. krok – **My jsme tady** (vytvořit skupinu, tvořit vztahy)

Vytvoříme skupinu, která potřebuje střed. Střed by měl zahrnovat a respektovat všechny účastníky. *„My si teď spolu postavíme krásné přístavní město. Stáváme se obyvateli a sousedy v Myře.“*

Každý si vybere barvu fasády/omítky svého domu a přeložením dvou horních cípů nám vznikne domeček. Pak si domeček dozdobíme dle svého tvoření dřevěnými kostkami (viz obrázek č. 39 a 40).

„Už jste děti někdy zažily, že jste měly hlad? Jak vám přitom bylo, jak se to projevovalo?“ Nyní je prostor na sdílení zážitků, kdy jim kručelo v bříšku. Vyprávíme si o dětech, které jsou různě po světě a hladovějí, chodí po smetištích nebo vybírají popelnice a jedí zkažené jídlo. Barvitě vyličíme bídu mnohých a jen zlomkem si dokážeme představit jejich utrpení podvýživou.

„Jak je skvělé, že máme dostatečný příjem potravy a můžeme si vybírat a poprosit, aby nám maminky uvařily naše oblíbená jídla.“

Setkání se skutečností

Začneme se samotným vyprávěním příběhu (používám knížku z nakladatelství Doron, Svatý Mikuláš). Tentokrát jsou děti aktéry samotného příběhu, obyvatelé města, kde nastal hladomor a poté i zároveň námořníci. Budeme potřebovat “pytle s nákladem” (viz obrázek č. 42). Pytle z lodí si pak přesunou do svého domu.

Poté se učíme píseň Mikuláš z Myry (text i melodie F. Kett, obrázek č. 43). V této chvíli se někdo z kolegů může převléci do Mikulášského převleku a přinést dětem malou dobrůtku, kterou položí u domečku na pytel a v každém domě zapálí čajovou svíčku.

„Tím, že obyvatelé naplnily všechny stodoly a sýpky, tak se vzduchem line vůně čerstvě upečeného chleba. Hladomor je u konce, Bůh vyslyšel Mikulášovu prosbu o pomoc.“ Nastává chvíle, kdy si v tichosti předáváme bochník chleba a vychutnáváme si jeho vůni a já pak dětem chleba rozlamuji a po kouscích rozdávám (viz obrázek č. 44 a 45).

4. krok **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

Ježíš jim řekl: „Já jsem chléb života [...] Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe; kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa.“ (text z Janova evangelia 6, 22. 51)

Čteme si příběh o nasycení pěti tisíců (Lukášovo evangelium 9, 10–17) „...Potom vzal těch pět chlebů a dvě ryby, vzhlédl k nebi, vzdal díky, lámal a dával svým učedníkům, aby je předložili zástupu. A najedli se a nasýtli se všichni. A sebralo se zbylých nalámaných chlebů dvanáct košů.“ (viz obrázek č. 47, 48)

Dochází ke kroku **Prohloubení významu a ztvárňování**. Žáci sedí u svých domečků a dostávají ode mne rybičky, které pak zdobí – dotváří šupinky z nabídnutého materiálu (obrázek č. 46).

Sdílíme se, jak můžeme projevit štědrost ke svým bližním. Štědrost i v podobě úsměvu, poděkování, zdvořilými slovy. Jak se angažovat v dobročinných projektech a činnostech. Jak si přivlastňovat do svého života princip, že je požehnanější dávat než brát.

V úplném závěru se opět chytáme za ruce a společně děkujeme za dostatek i nadbytek všeho, co máme a předneseme modlitbu za štědré srdce.

Sebereflexi a úklid činíme stejně jako v jednotce sv. Martina (viz výše).

Reflexe:

Kupodivu byla tato jedna jednotka asi nejzdařilejší ze všech. I ve vyhodnocení dětmi vyšla jako nejlepší.

V průběhu jednotky nenastal skoro žádný zádrhel a žáci výborně spolupracovali. Zajímalo by mě, jaké by to bylo, kdybychom mohli vytvořit písčité pobřeží a využít písčitého materiálu v grafomotorice (možná jsem se měla odvážit přinést trochu písku na tácu).

Hodně mě zaujalo, kdy jeden žák vyjádřil, co slyší v ulitě. Prý mu moře „říká“, že ho má rádo.

Určitě bych doporučila vzít si mapu či globus k tématu o světadílech a mořích, aby si žáci tvořili jasnou představu o geografii světa, ale zase přiměřeně, aby výuka, co se týká obsahu, nebyla příliš předimenzovaná.

Bylo zajímavé pozorovat, jak děvčata chtěla stále zdobit svůj domeček a použít více barev – více šátků.

Trochu mě mrzí, že jsem nezakomponovala nějakou pohybovou hru či tanec (polkový krok okolo středu) kupř. na píseň Proč bychom se netěšili od Bedřicha Smetany jako vyjádření radosti, že skončil hladomor.

Jedna žákyně při dotazu, jestli někdy pocítili hlad, si vzpomněla, že se jí to stalo na táboře, kdy plnila bobříka hladu. Jiní žáci připomněli osobní zkušenost při dietě u střevní chřipky. Nikdo z nich nezažil zákaz jídla před operací.

V této jednotce bylo mnoho mezipředmětových přesahů do oblasti prvouky a přírodovědy. Často reagovali žáci na nějakou informaci či znalost. Mezipředmětové přesahy se mi zdály efektivní a byly adekvátním doplněním výuky.

Byla jsem ráda, že mé pobídky a povzbuzení žáky motivovaly. Otázky k tématu jsem naformulovala přiměřeně a srozumitelně. Celkově se zdařilo prostor vhodně připravit, aby byl pohodlný pro všechny a splňoval i estetické kritérium. Párkrát se i přes počáteční upozornění stalo, že někdo šlápl do tvořivého obrazu spolužáka a přineslo to malé rozčarování. Žáci si museli zvykat na chození okolo středu a respektovat tvořivý prostor druhého.

Pomůcek na zdobení nebylo příliš mnoho. Příště bych zvolila na zdobení ryby jiný materiál (např. skořápky od pistácií), protože korálky se často z rybičky skutálely.

Co se týká praktických dovedností, tak jsem si u této jednotky více pamatovala sled událostí, též pomůcky byly více uspořádané, než tomu bylo u jednotky sv. Martina.

Odpadlo též předvádění se před kamerou, jelikož kamera byla vybitá a nenašel se v tu potřebnou chvíli kabel k jejímu nabití. Kamera tedy tentokrát nebyla rušivým elementem.

Obrázek 3 Tvorba pobřeží města Myra (foto autor)

Obrázek 4 Zdobení domečků (foto autor)

3.1.4. Vánoce

*„Vánoce, Vánoce, jste jen jednou v roce, máte krátké trvání, dlouhé máte noce.“
Z Čech*

Příchod tak významného svátku jako je narození Krista bude potřebovat určitou dobu příprav, tak církev nařídila čtyřicetidenní půst, do kterého však nepatřily soboty a neděle, a proto tato doba trvala celých osm týdnů. Později byl počet týdnů zkrácen na šest a nakonec na příkaz papeže Řehoře Velikého zůstaly v 7. století pouze čtyři týdny. Toto období dostalo název advent z latinského *adventus*, což znamená „příchod“ nebo také *advenire* „přicházeti, přijít. To slovo samo vyvolává otázku, kdo či co přichází. Leckdo dnes odpoví, že zima nebo Vánoce. Jenže to není přesné. Přichází Spasitel. Vánoce jsou narozeniny Ježíše Krista. (Piřha, Poustevník 2002, s. 9)

Je pochopitelné, že adventní doba v 19. století vypadala hodně jinak, než je tomu dnes. Tehdy byla převaha lidí na venkově a jejich čas byl mocně určován koloběhem přírodního dění a na něj navázaných prací. Protože odpadla práce venku, soustředily se síly na práci doma. Všichni dospělí štedře také věnovali svůj čas dětem.

Advent a vánoční doba je spojena s očekáváním a hluboce působí, tak nějak tajemně. Adventní písně jsou naplněné radostnou nadějí. *„Když se mezi námi rodí samotný Bůh, pak se náš svět stává domáctějším. Naše domovy jsou vyzdobené, aby se vyjádřilo, že v našich rodinách přebývá sám Bůh a proměňuje naše soužití.“* (Grün 2017, s. 10) O Vánocích panuje mírumilovná nálada. Objevit hlubší smysl vánočních svátků. Oživit a vysvětlit, co pro nás tyto svátky znamenají. *„Bůh se rodí jako dítě, jsou tyto svátky příslibem, že Bůh se mnou chce slavit nový začátek.“* (Grün 2017, s. 11) Světlo svíčky je symbolem – rozjasní temnotu a dává naději, že rozjasní také noc v mém nitru. Kristus to pravé světlo. Marie klade andělovi otázky, nikoli aby jej zpochybňovala, nýbrž aby mu lépe rozuměla. U Boha není nic nemožného. *„Vždyť i tvá příbuzná Alžběta, po celý život neplodná, bude mít nyní ve svém stáří syna“.* (Lk 1, 37) Každý má do tohoto světa otisknout svou osobní životní stopu. Neseme odpovědnost za tento svět. Čekání znamená bdělost. Touha po světě plném něhy a lásky. Očekávání, že vše bude nové, když do našeho světa vstoupí samotný Bůh, aby ukázal svoji blízkost. Advent je časem čekání a očekávání. Ten, kdo čeká je napjatý, doufá, je zaměřený na cíl. Bůh také na nás čeká, až se otevřeme životu a lásce. Vyhlížet. Pozornost soustředěnou na okamžik. Hluboká touha po tom, co může nanejvýše naplnit a uspokojit naše srdce. Touha po domově, po bezpečí a teple, po světle a jistotě. Věnc – připomíná věnc vítěze. Společenství. Věříme, že náš život, budeme-li čekat na Kristův příchod a necháme-li Krista vejít do našeho domu, když u nás zaklepe na dveře, tak vyjadřujeme naši naději, že

Bůh, co je v nás rozbité a křehké, opět spojí a zacelí. Prosíme, aby v nás Bůh zaoblil všechno, co bylo hranaté a tvrdé. Věncem spojuje lidi, kteří kolem něj usedají. Vyjadřují tak přání, aby rodina držela při sobě a aby nikdo nevypadl z kruhu jejího společenství. „*Kéž do nás v adventním čase stále hlouběji proniká světlo Ježíše Krista a kéž rozzáří všechny stránky našeho života. Kéž zapudí z našich srdcí a z našeho domova všechnu temnotu a naplní naše domovy láskou.*“ (Grün 2017)

Nová pospolitost, aby Bůh všechny vzájemně spojil, aby se rozplynulo vše, co toto společenství narušuje. „*Slunce spásy již vychází, aby zazářilo všem, kdo žijí ve tmách a ve stínu smrti, a osvítilo nám cestu ke smíření s Bohem.*“ (Lk 1, 78) O Vánocích k nám sestupuje milosrdné světlo Boží lásky. Příchod světla z výšin. „*Lid, který chodí v temnotách uvidí veliké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo.*“ (Iz 9, 1) Ozařuje všechno, co nás děsí. O Vánocích pro nás otevírá Bůh své srdce, abychom do něj nahlíželi. A v srdci Boha poznáváme, že chce být jedním z nás, že k nám sestupuje, aby se stal jedním z nás. Do našeho pomíjivého času ve svátek vstupuje posvátný čas. O Vánocích lze uprostřed času prožívat věčnost. Čas je okamžik, který nám daroval Bůh.

Štědrý den, připadající na 24. prosince, patřil k nejvýznamnějším svátkům v roce.

25. prosinec – Boží hod vánoční (1. svátek vánoční)

26. prosinec – Svatý Štěpán (2. svátek vánoční) Důvod, proč právě svatý Štěpán má svátek hned po Božím hodě, je prostý. Právě tento světec byl pravděpodobně prvním křesťanským mučedníkem (byl ukamenován za šíření Kristova učení roku 37 v Jeruzalémě), a proto získal pro svůj svátek den, který následuje hned po nejvýznamnějším dni Vánoc. Stal se patronem Uher (dnešního Maďarska), pro Maďary má stejný význam jako pro nás sv. Václav.

Dárky si u příležitosti saturnálií dávali již staří Římané, kteří se z počátku obdarovávali vavřínovými, olivovými či fíkovými větvíčkami. Zvyk se postupně rozšířil a pronikl i do pozdějších křesťanských Vánoc, přičemž původní ratolesti byly nahrazeny širokou škálou drobných dárků, od pochutin až po peněžní dary. Protože dnes se z Vánoc stala především honba za dárky, je namístě zdůraznit, že smyslem tohoto zvyku nebylo zahrnout své blízké nákladnými a luxusními dary, ale prokázat si vzájemnou úctu, lásku a soudržnost. V křesťanské tradici pak dar připomíná Boží lásku, kterou lidu zprostředkoval jeho syn Ježíš.

Vánoční koledy se nejspíše vyvinuly z obřadních zpěvů, jimiž pohané doprovázeli své rituály. První vánoční koledy, tedy zpěvy propagující zimní svátky v souvislosti s postavou Ježíše Krista, se objevily už ve starém Římě ve 4. století našeho letopočtu. Tyto zpěvy se

šířily zejména zásluhou Františka z Assisi, byla ovšem v latině nebo ve staré italštině. Český národ se koled ve svém jazyce dočkal až v průběhu středověku. Původ názvu „koleda“ není přesně znám, ale obvykle se uvádí, že vznikl z latinského slova *calendae* (kalendy), jímž se původně označovaly první dny v měsíci, Slované pak název použili pro dny zimního slunovratu. (Tinková & Hora 2010, s. 78)

Nejkrásnější vánoční písně a koledy pocházejí z doby českého baroka. Adam Michna z Otradovic napsal roku 1647 překrásnou píseň „Chtíc abys spal“. Od poloviny 18. století patřily k vánoční hudbě pastorely (pastýřské zpěvy), zpěvné melodie oslavující Kristovo narození. Pastorely často skládali vesničtí kantoři na lidové nebo vlastní texty. Nejvzácnější vánoční hudbou vedle pastorel jsou vánoční mše a oratoria. Na přelomu 18. a 19. století český vlastenec, kantor z Rožmitálu Jakub Jan Ryba napsal celkem 18 vánočních mší, z nichž nejznámější je Česká mše vánoční. I skladatelé 19. a 20. století nacházeli ve vánoční tematice zdroj inspirace a ztvárňovali ji v hudebních formách jako klavírní cyklus „Vánoce“ Bohuslav Martinů nebo melodram Zdeňka Fibich na baladu Štědrý den od Karla Jaromíra Erbena z roku 1875. (Ladýřová & Škopek 2005, s. 64-67) Jedna z nejznámějších novodobých vánočních písní s názvem Tichá noc vznikla začátkem 19. století v kostele hornorakouského městečka, kde se právě na Štědrý den rozbily varhany a bylo třeba rychle vymyslet náhradní program na půlnoční mši. A vůbec nejslavnější píseň se stala filmová píseň Bílé Vánoce, která vznikla v USA roku 1942 a hlavní zásluhou její úspěšnosti měl zpěvák Bing Crosby.

Nápad pokusit se zrekonstruovat scénu z Kristova nejranějšího života dostal italský mnich František z Assisi, který svou myšlenku zrealizoval v roce 1223 v italském městě Greccio. Tradice stavění betlémů se pak rychle rozšířila. Jesličky, jesle či betlémy mají připomínat narození Ježíše Krista. Císař Augustus vydal příkaz v tehdejší Palestině ke sčítání všeho lidu a jejich majetku kvůli lepšímu výběru daní. Marie a Josef se proto vydali z Nazareta v Galilei (dnes severní Palestina) do rodného města Betléma. Když dorazili, bylo všude přeplněno a oni našli přístřeší jenom v jeskynním chlévu. Tam se Marii narodilo děťátko – Ježíše (Kristus je řecký překlad hebrejského slova Mesiáš, což znamená pomazaný neboli ten, který osvobodí Izrael, Zachránce, Spasitel).

Pokud jde o betlémy, drží Česko jedno zajímavé prvenství v muzeu v Jindřichově Hradci jsou umístěny největší mechanické jesličky na světě, takzvaný Krýzův betlém. Jeho autorem Tomáš Krýza na něm pracoval prakticky celý život, přičemž stihl zhotovit 1 398 figurek, z nichž 133 je pohyblivých. Pro tuto unikátnost byl betlém roku 1998 zapsán do knihy rekordů. (Tinková & Hora 2010, s. 77)

Dej ti pánbu štědrej večer, má milá studánko, nesu ti od večere drobátko, abys vodičku čistou dávala a nikdy nevysychala.

Koleda, koleda, Štěpáne! Co to neseš ve džbáně? Nesu, nesu koledu, upadl jsem s ní na ledu, psi se na mě sběhli, koledu mi snědli. Co mám smutný dělati? Musím jinou žebrati.

„Je-li na Štědrý večer nebe hvězdnaté, bude rok úrodný.“

„Zelené Vánoce, bílé Velikonoce.“

„Na Boží narození o kuří pokročení, o huby otevření nebo o bleší převalení. Na Nový rok o slepičí krok nebo o zaječí skok. Na Tři krále o tři kroky dále a na Hromnice o hodinu více.“

3.1.4.1. Výuková jednotka Vánoce

Anotace: Vyjádření nejhlubším způsobem, že Bůh je láska, nám ukazuje, kdo je Bůh a jaký je. Láska není jen jeho vlastností, ale on sám je láskou a je pro nás tím nejcennějším darem. *„Kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí. A tak máme od něho toto přikázání: „Kdo miluje Boha, ať miluje i svého bratra. Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm.“* (1. Janova 4, 7-21)

Téma výukové jednotky: Bůh je láska a miluje mě

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse;
 - žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.
- Kompetence sociální a personální:
 - žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
 - žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;

- žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních schopností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, upevňování zdravého pohybu, vytváření kladného vztahu k pohybu, orientace v prostoru a ohleduplnost k vytvořeným obrazům, rozvoj jemné motoriky, rozvoj fantazie a kreativity, rozvoj soustředění a naslouchání, rozvoj empatie a starostlivosti – soucitu, posílení a stmelení třídního kolektivu

Přibližný čas trvání: vyhrazeny dvě vyučovací hodiny (v rámci HV, či VV a PV)

Pomůcky: je dobré, aby v místnosti byl klavír (popř. kytara nebo zobcová flétna), adventní věnec, vánoční světýlka, umělé květy Vánoční hvězdy, zlaté šišky a větévky borovice či smrku, červené šátky, skutečné hnízdo, panenka, barevné polštáře a šátky, betlém, maňasci (Marie, Josef, miminko, kravička, oslík, 24 malých srdíček očíslované 1-24, velká červená papírová srdce pro každého žáka, žluté A3 čtvrtky a bílé pastelky na počet žáků, sláma do betléma, převleky (kožešinové vesty) na pastýře, 5 m žluté organzy, knížečky Příběh Marie a Narodí se Ježíš od nakladatelství Doron, Orffovy hudební nástroje (bubínek a drhla), řezané květiny pro každého žáka

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: Do středu našeho tvořivého prostoru položím na jemné bílé šátky adventní věnec, smotám okolo i rozsvícená vánoční světýlka, pak kruhově navazuji s jemně růžovými šátky až po fialové (barva adventu). Kolem tohoto středu dekoruji umělé červené květy Vánoční hvězdy a jiné ozdoby (šišky, větvičky) (viz obrázek č. 49).

Průběh:

1. krok – **Já jsem tady** (rozvoj vztahu sám k sobě)

Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“.

„Ručičky si podejme, písničku zazpívejme. Přítel náš tak každý je, ať se s námi raduje!“

Zazpíváme si již známou píseň Já jsem tu – šubidubi od Franze Ketta.

„Každý z nás přišel na svět jako bezbranné miminko, o které rodiče s láskou pečovali. Co všechno takové miminko potřebuje a co by se stalo, kdyby o něj nikdo nepečoval?“ Pak dám prostor na sdílení a posíláme si dokola miminko (viz obrázek č. 50) Ukazujeme si, jak něžně si ho dokola předávat, tak abychom dávali pozor na hlavičku, jak je křehké a potřebuje, aby se ho rodiče něžně dotýkali, hladili ho, chovali, přebalovali, maminka kojila, zpívali mu ukolébavky apod.

„Jak jsme vděční, že se o nás rodiče starali, když jsme byli malíci a i teď, když jsme povyrostli. Každá maminka si zaslouží zasypat květinami, když přivedla na svět děťátko. Proto i vy dnes vyberte kytičku pro svou maminku.“ (viz obrázek č. 51).

2. krok – **Ty jsi tady** (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

„Podobné je to i u ptáčků. Já jsem vám dnes přinesla skutečné hnízdo, abyste si ho mohli zblízka prohlédnout, jaká je to důmyslná stavba spletena ptačími zobáčky.“ Požádám děti, aby si opatrně předávali hnízdo jako převzácný poklad a přitom zkoumali z čeho všeho je vyrobené, jaký stavební materiál ptáčkové používají (viz obrázek č. 52). Ke stavbě používají trávu, mech, drobné větvičky, lišejník, bláto, stromovou kůru, žíně, aby bylo řádně vystlané, měkké, v suchu a teple pro líhnutí ptačích holátek.

„Hnízdo je vlastně taková ptačí kolébka, bylo vždy symbolem bezpečí, klidu a nese poselství rodiny. Ve středověkém umění symbolizují ptáci v hnízdě velmi často mír ráje. A i my si dnes postavíme kolem našeho středu takové hnízdo z barevných polštářků.“ Každý si vybere barvičku polštáře, který bude představovat hnízdo.

Pak si zahrajeme hru Na ptáčky. Pokud je puštěna muzika, mohou si ptáčci poletovat, ale jakmile hudba utichne, musí se vrátit zpět do svého hnízda (viz obrázek č. 53).

3. krok – **My jsme tady** (vytváříme skupinu, tvoříme vztahy)

„Děti, jak je krásné, že jsme tu spolu a můžeme se těšit na Vánoce. Víte, či narozeniny si připomínáme/oslavíme o Vánocích a o čem bude i naše dnešní setkání?“

„Narození pána Ježíše Krista bylo už dávno předpovězeno ve Starém zákoně, aby nevznikla nejmenší mýlka o zaslíbeném Zachránci. Izaiáš prorokoval: „Protože sám Pán dá

vám znamení: *Aj, panna počne a porodí syna, a nazve jméno jeho Immanuel (což znamená Bůh je s námi).*“

„Víte děti, jak říkáme době před Vánoce? A co nám pomáhá si ten čas čekání zpříjemnit?“ Když přijdou na to, že je to advent a adventní kalendář a povypráví o jejich rodinných tradicích spojených s vánoční přípravou, rozdám jim malá očíslovaná srdíčka (1-24) a vytvoříme srdíčkovou cestu k Betlému (viz obrázek č. 54)

Pak určíme maňáskové herce k vánočnímu příběhu a vyprávíme příběh podle knihy Příběh Marie a Narodí se Ježíš z nakladatelství Doron. Maňásci dokreslují příběh (viz obrázek č. 55 a 56). Než přijde na řadu příběh pastýřů, obléknou se žáci do kožešinových vest a jdou do Betléma se poklonit (viz obrázek č. 57). Marie i Josef si nechají vyprávět o zjevení andělů na nebi. Našli pro své životy naději, lásku, pokoj, radost a skutečného dobrého Pastýře. Zazpíváme vánoční koledu Pastýři nespěte, použijeme drhla a bubínek.

„Dnes se vám ve městě Davidově narodil Spasitel – váš Mesiáš a Pán. A toto vám bude znamením: najdete děťátko zavinuté do plenek, ležící v jeslích.“ (Lk 2, 11)

„Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.“ (Lk 2, 14)

„Jak si děti představujete, že by mohl anděl vypadat?“ Rozdám dětem žluté čtvrtky a bílou pastelkou kreslí dle mé předlohy grafomotorické cvičení na uvolnění ruky – anděla a z druhé strany svou vlastní představu anděla (viz obrázek č. 58)

4. krok – **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

„Jaká je děti láska?“

„První list Korintským 13, 4-5 vypovídá o lásce takto: „Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy.“

Ztvárňování

Rozdám dětem červené šátky, z kterých vytvoříme kolem našeho středového obrazu velké Boží srdce, které bije pro každého z nás a do kterého se vejde každý z nás (viz obrázek č. 59).

Každému rozdám červené papírové srdce, kde si napíšeme svá jména. Vysvětlím překlad jmen Mesiáš – v doslovném překladu znamená „pomazaný“, vykupitel/zachránce, Kristus – Bohem vyvolený král, Ježíš – Bůh zachraňuje.

„Tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (Jan 3, 16 -21)

Pak své podepsané srdce položíme kamkoli dovnitř velkého Božího srdce (viz obrázek č. 60). Zapálíme všechny čtyři svíčky na adventním svícnu, poprosíme v modlitbě o láskyplné srdce a zazpíváme koledu Narodil se Kristus Pán (můžeme pustit také koledu Tichá noc).

Reflexe:

Narození Ježíše je vnímáno jako dar lidstvu, vyjádření nekonečné Boží lásky. Tento akt se považuje za základní projev Božího záměru nabídnout spásu a naději všem lidem. Proto darování během Vánoc není jen kulturní tradicí, ale také odrazem toho, jak bychom měli napodobovat Boží štědrost tím, že ji sdílíme s ostatními.

Na tuto jednotku navazovalo, že jsme šli ke stromečku a předávali si navzájem dárky tak, jak si každý s dostatečným časovým předstihem vylosoval. Což bylo hezké vyvrcholení celé jednotky.

Žáci moc hezky reagovali na miminko, s opravdovou něhou a mnozí ze zkušenosti s mladším sourozencem mohli sdílet své bohaté zkušenosti. Nejvíce je zaujalo vyprávění o prenatalním vývoji miminka v mamčině děloze, když vyvstaly neplánované otázky a debata se stočila i tímto směrem.

Hnízdo je fascinovalo, někteří ho takto zblízka viděli poprvé a byli opravdu v úžasu. Je skvělé pozorovat, jak stvoření stále promlouvá a jak mocné poselství má setkávání s přírodou.

Seřazení srdíček 1-24 zvládli za pomoci nadaného žáka, který už měl jasnou představu o vzestupné matematické řadě čísel.

Tím, že vánoční příběh není žákům cizí a nebylo to něco, co by slyšeli poprvé, tak mohlo několik žáků hrát ostatním maňáskové divadlo s určitou jasnou představou a nebylo třeba je tolik korigovat.

Nejvíce je bavily převleky pastýřů. Byla jsem ráda, že jsem sehnala mnoho kožešinových vest nebo pravé králičí kožešiny. Spontánně se jeden žák převlékl za anděla, když jsem vyprávěla, jak zvěstoval početí panně Marii.

Vytváření Božího velkého srdce z červených šátků a vkládání vlastního papírového srdce dovnitř obrazu bylo dojemné. Zaujalo mě, kam žáci svá srdce pokládali. Nevím, zda-li tomu přiřkládají nějaký duchovní přesah, ale byli tací, kteří položili srdce přímo do klína Marie, někdo jiný k „Ježíškovi“, blízko betléma, nad betlém ke kometě. Hezký byl nápad přiložit k srdci květinu, kterou pak žáci darovali své mamince.

Tato jednotka se mi zdála velice zdařilá, bylo patrné, že i žáci si to velice užívali a byla znatelná jejich spokojenost.

Obrázek 5 Adventní kalendář (foto autor)

Obrázek 6 Klanění pastýřů (foto autor)

3.1.5. Tři králové

Svátek tří králů je vlastně posledním dnem odcházejících Vánoc.

6. leden se kdysi slavil jako svátek Epifanie čili Zjevení Páně. To připomínalo tři události Kristova života – příchod mágů jdoucích za hvězdou do Betléma, křest Krista v Jordánu a zázrak v Káni galilejské. (Ladýřová & Škopek 2005, s. 91)

Ačkoli se zdá, že o Třech králich musí existovat bezpočet starověkých vyprávění, není tomu tak – dosud byly nalezeny pouze kusé informace, jejichž největším zdrojem je zatím evangelium svatého Matouše. V něm je popsáno, jak se mudrci z Východu vypravili do Jeruzaléma poklonit právě narozenému židovskému králi. Do Betléma je vedla hvězda. Již od starověku se bádá, jaká hvězda je mohla na význačnou událost upozornit, ve hře jsou různé komety. Dnes již víme, že onou hvězdou, která je přivedla, nebyla „vlasatice“, jak ji pod dojmem vlastního sledování komety z roku 1301, dnes známé jako Helleyova, namaloval slavný italský malíř Giotto di Bondone na fresce Klanění Tří králů v padovské kapli. Údajně nejstarší Klanění Tří králů bylo zpodobeno v třetím století v podzemí římských katakomb.

Ale podle posledních astronomických poznatků 20. století, měl možná pravdu už německý astronom Johannes Kepler, když stanovil, že onou zářivou hvězdou byla konjunkce (úhlové sblížení) Jupitera a Saturna (17. prosince 1603 pozoroval v Praze), ke které došlo v roce 7 před naším letopočtem třikrát. Lze se tedy domnívat, že právě to mohl být rok narození Krista. (Ladýřová, Helios 2005, s. 92) V každém případě šlo skutečně o vzácný úkaz – k trojnásobné konjunkci planet dochází přibližně jednou za 200–500 let, přičemž poslední byla roku 1981 a příští nastane v roce 2238/2239. (Tinková & Hora 2010, s. 77)

Zmínku o Třech králich najdeme také v zápiscích Marca Pola: „*V Persii je město nazývané Sába, z něž vyrazili Tři králové, aby uctili narození Božího Syna.*“

V Matoušově ani v jiném evangeliu se nemluví o králich, ani neudává počet mudrců. Jejich počet pravděpodobně vznikl logickou úvahou – podle počtu darů. Označení „králové“ má vysvětlení v křesťanské liturgii ze starozákonního proroctví Izaiášovo (přibližně 700–500 let př. n. l.), v němž je zmínka o záři, která vzejde nad Jeruzalémem, ale i o tom, že přijdou králové z různých zemí a přinesou zlato a kadidlo. Na základě tohoto proroctví se pravděpodobně z astronomů (pohanští hvězdopřevci) stali králové z Babylonie. Kromě toho, že uměli dopředu vypočítat pohyb hvězd i zatmění, znali také proroctví věštců Balaáma, který předpověděl, že vyjde hvězda (ohlašující narození Mesiáše) z pokolení Jákobova a z Izraele povstane král světa. (Tinková & Hora 2010, s. 9)

Zbožná lidová tvořivost v průběhu staletí pověst o Třech králich příkrášlila a obdařila je jmény Kašpar, Melichar a Baltazar (v 9. století). Později jim bylo přisouzeno zastupovat

tehdy tři známé části světa, Evropu, Asii a Afriku. Melichar (starý muž oblečený do purpurového pláště) nesl zlato, které bylo odjakživa určeno králům (a pro Židy byl Ježíš skutečně králem), Baltazar (zelený orientální šat s turbanem) přináší kadidlo (směs pryskyřice, která když se zapálí, nehoří, ale pouze doutná a vydává zvláštní pronikavou vůni) – symbolizující Kristův božský původ a Kašpar („černý vzadu“, v modrém plášti a turbanu) vonnou pryskyřici myrhu, která se užívala v kultu mrtvých (za Ježíšovu oběť pro spasení lidstva). Myrha je vonná uschlá pryskyřice načervenalé barvy, která se získává z keřů, jež rostou v Africe. Vyráběly se z ní mastičky a oleje, užívané k potírání a navonění těla.

Během staletí se však podoby tří králů měnily, takže dnes je za černého považován Baltazar. Zmíněná jména jsou však výplodem lidské fantazie – již ve středověku bylo zvykem při tomto svátku žehnat obydlí, a aby bylo jasné, které domy byly jejich návštěvou počteny, psaly se na dveře tyto údaje: K kříž M kříž B kříž rok, pro který přání platí. KMB byla zkratka z „*Christus mansionem benedictat*“, tedy „*At' Kristus požehná tomuto domu (příbytku)*.“ Křížky mezi jmény, které bývají často nesprávně zaměněny za znaménka plus, zastupují Nejsvětější Trojici, tedy Otce, Syna i Ducha svatého. Jak se mágové jmenovali doopravdy se už zřejmě nikdy nedozvíme. (Tinková & Hora 2010, s. 9)

Na svátek Tří králů obvykle koledníci obcházejí domácnosti, přejí vše nejlepší do nového roku a za svá přání dostávají dobrou výslužku. Jedna z nejznámějších koled je My tři králové. V lednu se betlémská scéna obvykle velmi změnila. V některých zemích je zvykem postavit betlém až po Vánocích, umístit figurky tří králů co nejdál od jeskyně s Ježíškem a pak je každý den posouvat blíže k jesličkám, až v předvečer svátku Tří králů, 5. ledna, figurky stanou přímo u jesliček.

Tři mudrce vedla hvězda dál než jen do Jeruzaléma, kde se setkali se zlým králem Herodem. Ten byl jejich příchodem velmi znepokojen a jakmile zaslechl, že hledají nového krále, začal okamžitě přemýšlet o tom, jak se ho zbavit. Herodes Veliký je požádal, aby jej na zpáteční cestě informovali, zjistí-li, že se proroctví opravdu vyplnilo. Mudrci mezitím putovali dál za hvězdou. Vedla je k městu Betlému. Zářila nad místem, kde Josef s Marií společně opatrovali narozeného Ježíše. Vešli do obyčejné stáje, padli na zem a klaněli se mu. Předložili mu své vzácné dary a velmi se radovali. Králi Herodovi však zprávu nepodali. Ve snu se jim totiž zjevil anděl a dal jim pokyn, aby se do své země vrátili jinou cestou. (Schauber & Schindler 2003, s. 11)

V roce 1194 byly z Milána do chrámu v Kolíně nad Rýnem převezeny ostatky tří králů, které posílily vytvoření jejich kultu. Ve středověku byly ostatky, to znamená skutečné nebo domnělé části těl různých svatých, velmi důležité pro věřící. Ukládaly se do

drahocenných schránek (relikviářů) a každý chrám nebo klášter byl o co to významnější, o co víc takových relikvií vlastnil. Kolínská katedrála se díky těmto ostatkům stala oblíbeným poutním místem. Již v hlubokém středověku, v 11. století, se legenda o Třech králich připomínala zpěvy, později mnohdy zdramatizovanými. Tak vznikaly v barokní době hry o jezulátku a darech od králů a pastýřů, které rádi vyobrazovali malíři Mikoláš Aleš a Josef Lada. Z počátku je hrávali žáci v kostelech a jezuitských školách, později v 18. století i na ulicích a náměstích měst. Na obchůzky chodili spolu s žáky i kněží, posléze také kantoři, kostelníci a ministranti. Domy okouřili kadidlem, pokropili svčnou vodou, zazpívali koledy a na veřeje domů psali svčnou křídou požehnání. Za tyto úkony, které měly obyvatele domu chránit proti nemocem a pohromám, dostávali koledníci především peněžité dary.

Známou se stala charitativní tříkrálová sbírka, organizovaná Českou katolickou charitou. Konají se také slavnostní průvody Tří králů s početnou družinou od Hradčanského náměstí z brány arcibiskupského paláce a putují na Loretánské náměstí, kde sehrají krátkou divadelní hru. Podobné průvody se procházejí všemi španělskými městy a vesnicemi. I známá komedie Williama Shakespeare, nazvaná Večer tříkrálový, je inspirovaná svátkem Tří králů, ale vlastní děj spíš připomínkou starobylých a tajuplných pohanských obyčejů. (Vondrušková 2004, s. 40)

„Na tři krále, zima stále.“

„Na tři krále o skok dále.“

3.1.5.1. Výuková jednotka Tři králové

Anotace: Seznámení se s biblickým textem Matoušova evangelia, které se odkazuje na proroctví Bileáma, ze starozákonní knihy Numeri (Nu 24, 17), že z rodu Jákobova vyjde hvězda, nový král Izraele a také starozákonní knihy Izaiáš, která odkazuje na krále přicházející k jasu jenž nad tebou vzejde nesoucí zlato a kadidlo (Iz 60, 3). Svátek Tří králů upomíná na okamžik, kdy se Kristus zjevuje nejen izraelskému národu, ale dává se rozpoznat jako král všech, které zastupují mudrcové.

Téma výukové jednotky: Uctivé srdce Tří králů, kteří hledali krále, kterému se přišli poklonit.

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse;

- žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.
- **Kompetence sociální a personální:**
 - žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
 - žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
 - žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: vesmírná tělesa, planety, nové pojmy (hvězdoplavci, mudrci, mágové, galaxie, astronomie, meteorit...); rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních schopností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, upevňování zdravého pohybu, vytváření kladného vztahu k pohybu, orientace v prostoru a ohleduplnost k vytvořeným obrazům, rozvoj jemné motoriky, rozvoj fantazie a kreativity, rozvoj soustředění a naslouchání, rozvoj empatie a starostlivosti – soucitu, posílení a stmelení třídního kolektivu

Přibližný čas trvání: vyhrazeny dvě vyučovací hodiny (v rámci HV, či VV a PV)

Pomůcky: žlutou organzu cca 3 m, bílý nebo žlutý šátek, čajové svíčky v průsvitných skleničkách, zlaté hvězdičky z papíru, stříbrné a zlaté „fousy/trásně“ (kterými se zdobí vánoční stromek), postavičky Tří králů, anděl, lucernička se svíčkou, fosforeskující „kameny“ na počet dětí, velká hvězda, zlaté korálky, stříbrné hodně třpytivé hvězdy, žluté a modré hedvábné stuhy v šíři 5 cm a délce půl metru (upevněné na dřevěné kolečko), žluté

klubičko vlny, materiál ke zdobení hvězdy/komety (skořápky od pistácií, vánoční ozdoby – polystyrenové kuličky různých velikostí, různé vánoční řetězy apod.), fotografie komet a obrázky planet ve vesmíru, betlém, kulaté „placky“ (modré a žluté), knížku Mudrci z východu od nakladatelství Doron

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: Do středu kruhu jsem položila betlém a kruhově stočila bílý šátek, na který jsem položila velkou hvězdu.

Průběh:

1. krok – **Já jsem tady** (rozvoj vztahu sám k sobě)

Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“. V této jednotce jsem žáky opět zapojila do spolutvoření našeho obrazu. Pro lepší atmosféru jsem svinula žaluzie, aby vynikl svit svíček, které budeme pokládat na ohon naší komety.

„Dnes bych děti od vás potřebovala pomoci rozsvítit tuto zvláštní hvězdu, které se říká kometa a ona nás dovede k našemu dnešnímu příběhu o Třech králich.“

Žáci mi pomáhají připravit nápadný ohon komety/vlasatice (zastarale). Rozhazujeme po žluté organze zlaté kuličky jako hvězdný prach, přidáváme zlaté hvězdy a třpytivá kolečka, stříbrné „fousy“. Poté zapalují čajové svíčky a žáci je pokládají na organzu a modrou oblohu, kterou vytvořily modré a žluté „placky“ (viz obrázek č. 61). Do středu betlému také položím lucernu se zapálenou svíčkou jako symbol toho, že *„Bůh je světlo a není v něm žádná tma.“* (1. Jan 1, 5-7).

„Představme si, že se ocitáme ve vesmíru, kde necítíme pozemskou tíži.“ Děti si berou stuhly a při zvuku hudby vesmíru napodobují pohyby kosmonautů ve skafandru (zpomalená chůze), pak naopak letí k zemi jako meteorit nebo padající hvězda a při tom dávají pozor na černou díru. Pak opět vyletíme jako vesmírná raketa či družice a obíháme na oběžné dráze kolem našeho středu.

Je to prostor, kdy se žáci sdílejí o znalostech, které mají o vesmíru. Nezabíháme do detailů, ale trochu si připomeneme sluneční soustavu, ve které se nachází naše planeta Země. Vyptávám se, zdali žáci znají i jiné názvy planet. Ukazujeme si oběžnou dráhu Země okolo slunce a měsíce a své vlastní osy (vysvětlujeme si střídání dne a noci, ročních období a měsíců). Žákům ukazuji fotografie různých vlasatic a jejich ohonů z hvězdného prachu.

2. krok – **Ty jsi tady** (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

Pozdravíme se písní „Společně začínáme“ a přitom si podáváme klubíčko žluté vlny, kdy si každá odstříhne žlutý paprsek, kterým se spojí s naší kometou a usadí se (viz obrázek č. 62).

3. krok – **My jsme tady** (vytváříme skupinu, tvořit vztahy)

Vytvoříme skupinu, která potřebuje střed. Střed by měl zahrnovat a respektovat všechny účastníky.

„Všichni společně žijeme na jedné planetě Zemi a jsme součástí vesmíru, který nás obklopuje. Je to místo plné záře a neprobádaných prostorů.“

„Už jste někdy ve tmě pocítli strach, úzkost nebo nějakou obavu?“ Společně si zavzpomínáme, kdy nám tma či přítmí bylo nepohodlné. *„Jak je dobré, když si můžeme rozsvítit třeba na táboře baterkou nebo doma lampičkou.“* V tuto chvíli si začneme dokola předávat „měsíční kameny“ (fosforeskující) a předáváme si je zakrytou dlaní, abychom pozorovali, jestli opravdu svítí. Fosforeskující kameny pak pokládáme do našeho středového obrazu (viz obrázek č. 63).

„Na naší cestě potřebujeme světlo, abychom netápali ve tmě, neztratili se a došli do cíle.“ Zkusíme krátkou hru na způsob Slepé báby (šátkem zavážeme oči).

Pak žákům rozdám papírové hvězdičky, s kterými tančíme valčíkovým krokem okolo středu a zazpíváme si při tom píseň „Hvězdičko má“ od Pavla Svobody (žáci ji už znají z předchozích hodin HV).

Setkání se skutečností a ztvárňování

Předáváme si žlutý dalekohled v podobě plastového kuželu a jím se díváme na oblohu, abychom spatřili hvězdu, stejně jako Tři mudrci z východu (viz obrázek č. 64). Začnu s vyprávěním příběhu podle knížky Mudrci z východu. Začneme si každý zdobit naši vlasatici z nabídnutého materiálu (obrázek č. 65)

Poté se naučíme říkanku Tři králové a zazpíváme již známou českou lidovou píseň My tři králové.

4. krok **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

Vracíme se k úctě, kterou vyjádřili Tři králové a k darům, které přinesli, aby krále uctili.

Zamýšlíme se, jak i my můžeme v našem jednání projevovat úctu v dobrovolném sebeomezení v jednání s druhým, na rozdíl od soutěživého sebeprosazování, které zdůrazňuje vlastní kvality a neváží si kvalit druhého. Ve kterých situacích projevíme

ohleduplnost, zdvořilost, kdy dáme přednost druhému, úcty starším osobám či rodičům, vůči autoritám (vůči Bohu). Jaký význam má úklona (měla v historii). Co je protikladem úcty – pohrdání, drzost, bezohlednost (i vůči zvířatům, památkám, životnímu prostředí), ponižování. Úcta je vztah čistě lidský!

Přečteme si zlaté pravidlo jednoduché zásady v jednání s lidmi, jak nás učí Bible: „*Jak chcete, aby s vámi lidé jednali, tak s nimi jedněte vy.*“ (Lk 6, 27-38)

Na závěr prosíme Boha o uctivé srdce vůči Němu i lidem.

Reflexe

V této jednotce byla úžasná spolupráce žáků na dotvoření středového obrazu a celkově potemnělá místnost dala vyniknout svitu svíček a navodila atmosféru přímo „nebeskou“.

Vše plynulo hladce a pěkně na sebe navazovalo. Mohli jsme si představovat svět pro nás velmi neprobádaný a vzdálený, takže místy to působilo opravdu tajemně.

Překvapilo mě, že toho děti o vesmíru vědí ke svému věku poměrně hodně. Nechtěla jsem zabíhat do detailů, jelikož to nebylo účelem dané jednotky, téma vesmíru je velice obsáhlé a já nejsem v této oblasti dosti „erudovaná“.

O strachu ze tmy se rozpovídali žáci vydatně, jen tu musí být pedagog opatrný, aby se žáci vzájemně neděsili!

Velký obdiv vzbudily svítící – fosforeskující kameny. Žáci mě pak přemlouvali, abych jim je darovala. Prováděli s nimi pokusy, kde budou svítit nejvíce. Trochu fyziky nám neuškodilo, ale bylo to možná větší rozptýlení, než jsem očekávala.

Píseň Hvězdičko má pro ně nebyla nová, tak se mohli zvesela nerušeně věnovat tanečku.

Příběh Tří Králů, kteří přicházejí uctívat nově narozeného Ježíše se nás silně dotkl, a to právě v momentu našeho osobního klanění. Věřím, že jsme plně pochopili odkaz hluboké úcty k duchovnímu významu této události a nově k nám promluvila jejich pokora, i když se přišli klanět novorozenci samotní králové/mudrci/vědci. Z poselství tohoto příběhu na nás opravdu dýchla hodnota skromnosti a respektu k vyšším ideálům. Jejich vytrvalá mise na dlouhé cestě představuje hodnotu vytrvalosti a odhodlání a porozumění jejich odvahy, kdy rozpoznali (byli i andělem upozorněni) skutečný motiv Heroda, a tudíž jej neuposlechli. Ze všech částí příběhu si můžeme odnést do života cenné poklady pro náš osobní duchovní růst.

Na této jednotce bych jen zařadila zpěv písně My tři králové a říkanku o kus dřívě, aby důstojnost čtvrtého kroku nebyla vyrušena rozjařeností žáků.

Tato jednotka pak měla další využití při ranním zahájení naší školy, kdy žáci vystoupili v přestrojení králů a zazpívali píseň My tři králové.

Obrázek 7 Kometa (foto autor)

Obrázek 8 Aktivita s dalekohledem (foto autor)

3.1.6. Velikonoce

My poledne zvoníme, tím památku činíme, že Kristus Pán pro nás umřel a pro nás na kříži trpěl.

Velikonoce patří k vrcholům církevního roku a pro křesťany byly vždy nejdůležitějšími svátky. Jsou oslavou zmrtvýchvstání Krista po jeho ukřižování. Noc, kdy Kristus zázračně vstal z mrtvých, se začala označovat jako Velká noc, noc největšího tajemství – odtud název Velikonoce. Tento svátek navázal na významný den židovského kalendáře, pesach, jenž byl památkou vysvobození Židů z egyptského zajetí.

Termín Velikonoc je pohyblivý. Roku 325 se v maloasijském městě Niceji (na území dnešního Turecka) sešli na církevním koncilu a stanovili, kdy se budou Velikonoce slavit. Nakonec zvítězil alexandrijský způsob výpočtu po jarní rovnodennosti a zároveň po prvním jarním úplňku (mohou být kdykoli v neděli mezi 22. březnem a 25. dubnem). Podle Velikonoc se řídí i ostatní termíny svátků jako je Popeleční středa, která zahajuje čtyřicetidenní předvelikonoční půst, Svatodušních svátků. Pravoslavné církve používají odlišný kalendář od katolického gregoriánského, proto se data prvního jarního dne odlišují, a tedy i data samotných Velikonoc.

Velikonoční dny spadají do Svatého neboli Pašijového týdne. Název „Pašijový“ je odvozen od toho, že v tomto týdnu se četly pašije – vyprávění o Kristově utrpení a smrti. Svatý (Pašijový) týden začíná Květnou nedělí a končí nedělí velikonoční o sedm dní později. Zahrnuje také Škaredou středu, Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu. Po neděli velikonoční následuje Pondělí velikonoční.

Květná neděle připomíná vjezd Ježíše na oslátku do Jeruzaléma, kdy jeruzalémští vítali Krista palmovými větvíčkami. Škaredá středa připomíná Jidášovu zradu, kdy vyzradil, kde se Ježíš skrývá. Provedl škaredý čin – za úplatu ho zradil, políbil ho, aby naznačil strážcům, koho mají zajmout a následně odsoudit k smrti. Zdrcený Jidáš svého činu litoval, tížilo ho svědomí, a nakonec se oběsil. Proto se na Zelený čtvrtek připravuje pečivo zvané jidášky jako připomenutí Jidášova selhání. Mají tvar provazu, na kterém se oběsil.

Zelený (Lkavý) čtvrtek je dnem, kdy Ježíš sezval svých dvanáct učedníků na večeři, aby jim oznámil, že druhý den bude ukřižován. Ujistil, že po ukřižování vstane z mrtvých. Na závěr večera Ježíš každému umyl nohy – kdo chce vést lid, musí mu zároveň sloužit. Nejznámějším malířským dílem zachycující tuto Poslední večeři Páně je italský renesanční génius z 15. století Leonardo da Vinci. Obraz v podobě fresky je umístěn v milánském kostele Santa Maria delle Gracie. Během bohoslužby na Zelený čtvrtek také „odlétají zvony do Říma“, až do Bílé soboty, kdy se zvony vracejí, nelze slyšet jejich hlas. Hoši tak svým

klapáním s dřevěnými řehtačkami a klapačkami nahrazovali zvuk zvonů („*Poledne zvoníme, Jidáše honíme!*“)

Na Velký pátek skutečně došlo k odsouzení Ježíše a ukřižování. Lidé si tento den připomínají pústem, domácnost byla tichá, nevařilo se ani neuklízelo. Hospodář se nezapomněl pomodlit u svého pole kvůli hojné úrodě („*Modlím se k tobě, strome zelený, ať tebe Pán Bůh dobrým odmění.*“) Pátek byl dnem, kdy se hrály divadelní hry, zvané pašijové, lidé znovu prožívali celý Kristův příběh. Někdy měli formu procesí, jinde klasickou jevištní inscenaci, kterou připravili místní věřící či ochotníci. (Vondrušková 2004, s. s. 114)

Každý rok se na Velký pátek koná ve tři hodiny odpoledne zvláštní mše – právě v tuto hodinu Ježíš na kříži skonal. Stalo se to roku 33 našeho letopočtu, jelikož počátek letopočtu se považuje rok narození Ježíše. Všeobecně se má za to, že Ježíš zemřel ve věku 33 let – proto se tento věk označuje jako „Kristova léta“.

Páteční ticho vystřídalo zvonění zvonů na Bílou sobotu. Nesla ve znamení nové naděje a radosti. Tato sobota je rovněž vyhrazena křtům dospělých (novokřtenci), kteří křest přijímají v bílém obřadním rouchu. Teprve po západu slunce se slouží velká noční bohoslužba (nazývaná vigilie, bdění) – Velká noc, uctění Ježíšova zmrtvýchvstání. Zapaloval se Jidášův oheň – svěcení ohně, který si ženy přinesly domů díky svíčke zapálené od paškálu (odvozeno – vzít někoho na paškál = posvítíme si na něho).

Boží hod velikonoční, v ranních hodinách se přišly k mrtvému tělu poklonit zbožné ženy, které však hrob našly prázdný. Proto se neděle stala dnem oslav Kristova zmrtvýchvstání.

Velikonoční pondělí je pozůstatek pohanských oslav jara. V tento den se odehrávají lidové zvyky, kdy chodí koledníci s pomlázkou a dostávají výslužku. Ve městech se chodilo na rodinné pěší výlety, hlavně v obrozenecké Praze se konaly slavnosti plné hodování (Fidlovačka). Fidlovačku navěky zapsal do dějin J. K. Tyl ve své divadelní hře, kde také poprvé zazněla píseň, která se později stala českou hymnou.

Oslavy Velikonoc nekončí pondělkem, trvají ještě dalších 50 dní a končí letnicemi neboli Svatodušními svátky.

Symbolem Velikonoc je vejce. Je to symbol života a zrození. Už staří Peršané si u příležitosti příchodu jara vyměňovali slepičí vajíčko, v antickém Římě bylo také mnoho rituálů s nimi spojených, křesťané jimi vyjadřují Kristovo vzkříšení a věčný život.

Celý příběh je sepsán v Bibli.

Franz Kett mluví o kříži takto: „*Když si uvědomíme kříž, který máme vepsaný do tvaru svého těla, zakoušíme sebe samotné. Žít všechny rozměry kříže znamená být celým*

člověkem. Ježíš je nám v tomto smyslu vzorem. Dřív, než na kříži zemřel, v kříži žil. Ježíšovu větu „vezmi svůj kříž a následuj mě“ je možné chápat i z této perspektivy. Bud' podobně jako já spojený se zemí, vzpřímený k nebi, rozepjatý ke světu a k lidem, a to vše ze středu – z místa, kde se vše protíná a kde máš srdce!

To je Ježíšův životní program i návod. Tomuto způsobu života zůstal Ježíš věrný, ospravedlnil jej svou krutou smrtí. A když mu jeden z římských vojáků probodl bok, vytryskla z jeho srdce krev a voda, znamení smrti i symbolický obraz života. Jeho fyzické srdce se zastavilo, ale absolutní, bezpodmínečná láska, kterou je Bůh a která se v Ježíšovi stala konkrétní a zakusitelná, nezemřela. Naopak. Překonala smrt a zlo a ve vzkříšeném Kristu se dala uvidět. To je poselství Ježíše na kříži, Krista, ve kterého má být celý svět proměněn. “

3.1.6.1. Výuková jednotka Velikonoce

Anotace: Během své pozemské služby Ježíš poskytl dokonalý příklad obětavosti. „Jako i Syn člověka nepřišel, abych si dal sloužit, ale abych sloužil a obětoval svůj život jako výkupné za mnohé.“ (Mt 20, 28)

Ježíš je pro křesťany beránkem, který se jako Syn Boží obětoval kvůli lidem za odpuštění jejich hříchů, podle Jana Křtitele, který po setkání s Ním pravil: „Hle, Beránek Boží, který snímá hřích světa.“ (J 1, 29)

„V Božím Synu k nám přichází Bůh plný slitovné lásky. Slunce spásy již vychází, aby zazářilo všem, kdo žijí ve tmách a ve stínu smrti, a osvítilo nám cestu ke smíření s Bohem.“ (Lk 1, 78-79)

Téma výukové jednotky: Mít obětavé srdce Ježíše Krista

Klíčové kompetence:

- Kompetence komunikativní:
 - žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse;
 - žák využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.
- Kompetence sociální a personální:
 - žák účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;

- žák se podílí na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
- žák si vytváří pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.
- **Kompetence občanské:**
 - žák respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Multikulturní výchova; Environmentální výchova

Doprovodné cíle: lidové velikonoční tradice a zvyky, pěstitelské práce, environmentální výchova, rozvoj hlasových dovedností a zpěvu, rozvoj slovní zásoby a komunikačních schopností, správná artikulace, možnost sebevyjádření, posílení snahy o estetické vyjádření, upevňování zdravého pohybu, vytváření kladného vztahu k pohybu, orientace v prostoru a ohleduplnost k vytvořeným obrazům, rozvoj jemné motoriky, rozvoj fantazie a kreativity, rozvoj soustředění a naslouchání, rozvoj empatie a starostlivosti – soucitu, posílení a stmelení třídního kolektivu

Přibližný čas trvání: vyhrazeny dvě vyučovací hodiny (v rámci HV, či VV a PV)

Pomůcky: je dobré, aby v místnosti byl klavír (popř. kytara nebo zobcová flétna), cca 5 m dlouhé bílé organzy či šifonu, svíčky ve tvaru vajíček, „Golgotu“ – viz obrázek č. 67, krátké pomlázky na počet žáků, „palmové ratolesti“ – použila jsem listy z rostliny Ficus Lyrata, také na počet žáků, barevné šátky, dřevěný meč, džbán s čistou vodou a ručník, flakónek od parfému, plastová vajíčka barevná, vyfouknutá vejce od slepice a křepelek, papírové kříže na počet dětí, hlína, igelit, hliněné květináčky s malým průměrem, lžice, osení, Bible, trnovou korunu, košík s čerstvými mladými kopřivami, řehtačky, kraslice zdobená voskem, plastová vajíčka v nichž jsou atributy velikonočního příběhu Resurrection Eggs, keramický či dřevěný kříž.

Úvodní část – Vytváření společenství

Příprava: Do středu našeho tvořivého prostoru rozložím bílou organzu do tvaru kříže, na který rozmístím dřevěná kolečka a vajíčkové svíčky ve skleničkách a v místě protnutí

stočím bílý a červený lehký šátek. Doprostřed umístím vázu s velkou bílou svící a trnovou korunu.

Okolo kříže z barevných šátků tvořím malá „hnízdečka“, do kterých umístím atributy všech dějů, které se odehrávají v pašijovém týdnu (džbán s vodou, flakónek, kříž, košík s kopřivami, vajíčka plastová s pomlázkami, řehtačky, košík s hliněnými květináčky). Pro lepší vyniknutí hořících vajíček – svíček jsem svinula žaluzie (obrázek č. 66).

Průběh:

1. krok – Já jsem tady (rozvoj vztahu sám k sobě)

Středem je každý, kdo přichází mezi ostatní. Soustředíme se na „tady a teď“. V této jednotce se žáci nepodíleli na spoluvytváření středového obrazu.

„Děti, také rády slavíte?“ Povídáme si, co slavíme a jak. „Co je při oslavách nejdůležitější? Dalo by se oslavovat, kdybyste byli sami bez rodiny a přátel? Samota není veselá. Je dobré, že máme kamarády/sourozence a nejsme sami. No, a i Pán Ježíš nebyl sám a měl partu dvanácti kamarádů, s kterými chtěl v Jeruzalémě oslavit jeden z nejdůležitějších židovských svátků – Pesach, kdy si Židé připomínají vyjití z otroctví a cestu ke svobodě.“

„A tak jsem ráda, že i vy v naší třídě jste spolu kamarádi a já vás dnes zvu na cestu do Jeruzaléma, abychom pochopili skutečný význam křesťanských Velikonoc.“

Zazpíváme si úvodní píseň Já jsem tu – šubidubi od Franze Ketta.

2. krok – Ty jsi tady (vyjít k druhému, tvořit vztahy)

„Tak by mě zajímalo, jak se u vás doma slaví Velikonoce? Určitě někdo z vás chodí koledovat s pomlázkou a děvčata chystají barvená vajíčka. Peče se mazanec či beránek.“ Žáci mají příležitost sdílet zkušenosti s jejich rodinnými zvyklostmi.

„Jestlipak umíte také nějakou jinou koledovačku, než Hody hody doprovody? Pokud ne, já vás ji ráda naučím.“

Rozdám dětem pomlázky a učíme se básničku:

Upletl jsem pomlázku,
je hezčí než z obrázku,
všechny holky, které znám,
navštívím a vymrskám,
než mi dají vajíčko,
vyplatím je maličko.

Kluci mohou vyplatit děvčatům na zadeček a děvčata jim dají z připraveného „hnízdečka“ barevné plastové vajíčko (viz obrázek č. 68 a 69). Až když je koledování u konce, vrátíme vajíčka a pomlázky na hnízdečko.

„Ono takové vajíčko je symbolem nového života, něco v sobě skrývá – je jako zamčený hrob. Symbolizovalo duši, která se vyprostí z tvrdé skořápky.“ Posíláme si křehké skořápky/výdumky od křepelek a slepiček a též opatrně kraslice zdobené voskovou batikou. Poté je položíme do připraveného hnízdečka (viz obrázek č. 70).

3. krok – **My jsme tady** (vytváříme skupinu, tvořit vztahy)

„Jak se děti spolu vítáte, když jste se s někým dlouho neviděli?“ Někdo se obejmě, někdo někomu skočí do náruče a zatočí se spolu apod.

„Já bych vás teď chtěla poprosit, abychom přivítali krále.“ Vezmeme „palmové ratolesti“ (listy fíkusu Lyrata) a zkusíme se s nimi vzájemně ovívat. Začnu číst velikonoční příběh podle knížky *Poslední večeře* od nakladatelství Doron, kde naše vyprávění začíná Květnou nedělí, kdy obyvatelé Jeruzaléma přišli naproti přijíždějícímu židovskému králi – Ježíši a vítali ho a pokládali na zem své pláště a ratolesti (vyjadřovali mu úctu, které je hoden jako král, jelikož věřili, že je Ježíš zbaví římské porobě/zotročení). Žáci pak mají za úkol porovnat velikosti listů na délku a seřadit je od nejdelšího po nejkratší (viz obrázek č. 71 a č. 72).

Setkání se skutečností

Postupně vyprávím příběh dál a pokládáme okolo kříže vajíčka s atributy, které vyjadřují děj spojený s pašijovým týdnem (viz obrázek č. 73).

Během vyprávění se pozastavíme u ženy, která přišla pomazat Ježíše drahocenným olejem, *Poslední večeře* a mytí nohou (Jan 13, 3-17), zrady Jidáše, výslech Piláta, posměch vojáků (posíláme si dokola trnovou korunu) – viz obrázek č. 74. Povídáme si o bolesti, kterou musel Pán Ježíš vytrpět. Podstoupil nejkrutější smrt té doby.

„Už jste někdo z vás děti zažili, že vám někdo blízký umřel? To člověku není do smíchu a ta drahocenná osoba nám chybí – stýská se nám, truchlíme. Chodíme pak ke hrobečku zapálit svíčku.“ Nyní je čas zapálit prostřední velkou svíci, aby si žáci od ní zapalovali vajíčkovou svíčku, kterou umístí zpět do připravených skleniček (viz obrázek č. 75). *„Můj Bůh mi září v tmách.“* (Žalm 18, 29)

Rozdám dětem papírové kříže, do kterých si vepíší své jméno (viz obrázek č. 76). Chytne se za ruce a poděkujeme za oběť Pána Ježíše na kříži. *„Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme*

uzdraveni.“ (Izaiáš 52,13–53:12) Proroctví o vykupitelském díle Pána Ježíše, které bylo sepsáno 700 let před jeho narozením.

4. krok – **Bůh je tady** (do našeho společenství pozveme Boha)

Pokračujeme se čtením velikonočního příběhu v knížce Ježíš žije od nakladatelství Doron, abychom neskončili jen u ukřižování, ale došli s vyprávěním až po zmrtvýchvstání. Anděl/lé ženám u hrobu, kde byl kámen odvalen řekl/li: „*Proč hledáte živého mezi mrtvými? Není tady, byl vzkříšen.*“ (Lk 23, 5)

Posíláme si dokola hlínu, kterou si můžeme promnout mezi prsty, ohmatat, přivonět k ní. Povídáme si o jejím užitku.

„*Amen, amen, říkám vám: Pokud zrno pšenice nepadne do země a nezemře, zůstane samo. Pokud však zemře, přinese hojnou úrodu.*“ (Jan 12, 24) Tímto podobenstvím zaséváním zrna do půdy znázornil Pán Ježíš svou vlastní oběť, kterou přinesl naše vykoupení – věčný život. Semeno umírá, aby povstalo k novému životu.

Ztvárňování

Zasejeme si do hliněných květináčků velikonoční osení (viz foto č. 77).

Zazpíváme píseň „Když vím, co Ježíš pro mě vykonal“ s ukazováním. A poprosíme Boha, aby nám dal obětavé srdce ke službě našim bližním.

Reflexe:

Když jsem po čase s žáky o výtvarné výchově vyhodnocovala jednotlivé jednotky a ptala se, co se jich nejvíce „dotklo“, většina žáků vybrala jako nejsilnější jednotku Velikonoce. Věřím, že to nebylo jen tím, že tato jednotka byla poslední a ještě ji čerstvě měli v paměti (ale i to je možné). Středový obraz, který jsem před zahájením jednotky naaranžovala, se jim neskutečně líbil a sklidila jsem obdivné pochvaly. Tato jednotka měla přesto více úskalí, která jsem předem nečekala.

Nestihli jsme zdobit kříž (popř. si ho vybarvit). Dále jsme si na Zelený čtvrtek chtěli připravit ve školní jídelně salát z čerstvých mladých kopřiv, které jsme měli v košíku, ale z časových důvodů jsem tyto činnosti vypustila. Bylo by určitě lepší, kdybychom už salát měli připravený z předchozího dne a podávali bychom ho o svačtinové pauze. Jelikož jsem tuto jednotku tentokrát provedla druhou a třetí vyučovací hodinu a čtvrtou hodinu navazovala hodina sborového zpívání, museli jsme skončit přesně a navíc do toho zasáhla pauza velké přestávky. Proto doporučuji dvě po sobě jdoucí hodiny, na které už pak nic nenavazuje, kdyby se jednotka trochu protáhla. Tím, že jsme museli skončit přesně, nebyl závěr jednotky

tak poklidný a ještě jsme museli středový obraz hned sklidit, jelikož se výjimečně měla část sborového zpěvu konat u nás ve třídě.

Je potřeba dbát na bezpečnost při zapalování svíček. Žáky jsem tentokrát nechala, aby si zapalovali vajíčkovou svíčku od velké středové svíce a položili ji zpět do připravených skleniček. Je důležité mít připravený džbán s vodou pro případ nehody. Žáci mají tendenci se dohadovat, kdo sfoukne zápalku a kdo velkou svíci. Vždy před začátkem jednotky jsem tomu musela předcházet nastavením jasných pravidel, tentokrát obzvlášť připomenout, že se chodí okolo středového obrazu, aby se nestalo, že by někdo omylem zakopl o svíčku. Je dobré postupně určovat, kdo přichází ke svíci, aby se tam žáci nenahrnuli všichni najednou. Byl to moment, kdy žáci byli v úžasu a já jsem trnula, abychom nepodpálili školu. Možná by stálo za to nakoupit malé LED osvětlení v podobě čajových svíček, aby si člověk ušetřil nervy, ale zase by to asi ztratilo kouzlo.

Další úskalí v jednotce tkvělo v podobě bouřlivého řehtání řehtačkami. Bylo to pro žáky něco nového a točili řehtačkami jak o život. Úplně je to pohltilo, v jeden moment to byl obrovský rachot.

Je třeba být velice citlivý v momentě, kdy se sdílíme, jestli jsme neztratili někoho blízkého, obzvlášť když jsou ve třídě žáci z Ukrajiny, kteří mohou stále silně prožívat válečný konflikt.

Jinak byli žáci při čtení tentokrát pasivnější, jelikož jsem nezařadila žádnou dramatizaci. Zato je hodně zaujal moment překvapení, co se skrývá ve vajíčkách, kde byly atributy jednotlivých pašijových událostí. Možná by se dala připravit aktivita, ve které by sami ještě podle barev hledali vajíčka pod šátky okolo kříže (středového obrazu na zemi), ale také by to možná vyvolalo soupeřivost, kolik vajíček kdo najde. To by bylo nutné předem ošetřit jasnými pravidly.

Obrázek 9 Palmové ratolesti (foto autor)

Obrázek 10 Golgota (foto autor)

4. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problémem, zda a jak mohou být didaktické aplikace pedagogického směru nazývaného „Celistvá na smysl zaměřená pedagogika Franze Ketta“ konkrétním metodickým obohacením pro výuku na prvním stupni základní školy, zejména pro výuku hudební výchovy s mezipředmětovým přesahem. Zaměřila jsem se na analýzu využití ročních svátků, říkadel, písní a pohybových aktivit jako prostředků pro podporu rozvoje osobnosti dítěte, přičemž jsem se opírala o pedagogické principy Franze Ketta.

V teoretické části jsem se především zaměřila na představení podstaty pedagogických principů Franze Ketta a jejich praktické začlenění ve výuce se zaměřením na roční svátky. Pojednala jsem o kontextu východisek a cílů uvedeného pedagogického směru, o jeho vzniku, a představila jejího zakladatele Franze Ketta. Uvedla jsem charakteristiku jeho základních principů, forem, metod a inovativního potenciálu výuky na prvním stupni. Nadále jsem zmínila postup stavby základní didaktické jednotky a zmínila se o symbolu jako prostředku komunikace.

Též jsem se dotkla oblasti křesťanské výchovy a proměn vzdělávacího přístupu i alternativního školství, kam tato pedagogika spadá. Stručně jsem představila základní školu, kde jsem realizovala mnou vymyšlené didaktické jednotky v souladu s RPP.

V praktické rovině jsem navrhla šest didaktických příprav, s co nejpodnětějšími aktivizováním žáků, přičemž jsem vycházela z nabytých teoretických znalostí. Představila jsem svatého Václava, svatého Martina, svatého Mikuláše, svátky Vánoc, Tří králů a Velikonoc. Mohla jsem si prakticky ověřit, že způsob práce RPP respektuje individualitu dětí a přitom může obohatit jejich vnitřní život a podpořit vzájemné přátelské třídní vazby. Práci bych především poskytla všem, kteří se chtějí seznámit s křesťanskou pedagogikou Franze Ketta a zkusit si již mnou vytvořené didaktické jednotky. Je však potřebné velké nasazení v průběhu celé jednotky, aby se zachoval plynulý sled událostí. Toto bylo poměrně náročné i pro mne jako tvůrce jednotek. Zároveň bych podotkla, že je nutno počítat s rozsáhlou časovou náročností při shromažďování a zajišťování všech pomůcek.

Ukázala jsem, že začlenění těchto prvků do procesu přináší řadu výhod, které jsou v souladu s Kettovými principy, jako jsou celostní přístup k výuce, důraz na tvořivost a spontánní projev dítěte, jakož i podpora sociálních, morálních a emočních aspektů učení.

Prokázala jsem, že tradice a lidová kultura mohou být efektivně využity pro rozvoj dětské osobnosti, neboť poskytují bohaté možnosti pro integraci hudebních, rytmických

a motorických dovedností. Tyto aktivity nejen podporují jazykové schopnosti a fyzický rozvoj, ale také posilují pocit sounáležitosti k české tradici a přispívají k rozvoji kulturní identity. I ukrajinské děti uvítaly uvolněnou atmosféru a bez obav se do všeho začlenily. Zmíněné aktivity podpořily vzájemné porozumění i přes jejich jazykové bariéry.

V průběhu práce jsem také identifikovala, jak roční svátky a s nimi spojené aktivity přispívají k rozvoji emocionální stability a sebevědomí dětí tím, že jim umožňují prožívat radost a nadšení z objevování nových věcí, což je zásadní pro rozvoj jejich zvědavosti a motivace k učení.

Uvedení světců a svátků nám mohou přinést bohatou morální a etickou inspiraci, která může pozitivně ovlivnit naše osobní i společenské chování.

Svatý Václav jako patron české země je symbolem odvahy, spravedlnosti a politického vedení založeného na křesťanských principech. Jehož příklad může inspirovat k etickému a morálně odpovědnému rozhodování.

Svatý Martin je příběhem obětavosti a empatie, který nám může pomoci být vnímavými k potřebám druhých. Též může přispět nápaditostí ke zmírnění trápení některých lidí, dokonce i za cenu osobních obětí.

Svatý Mikuláš zdůrazňuje štedrost a ochotu pomáhat těm, kteří jsou v nouzi, bez ohledu na to, co za to dostaneme zpět.

Vánoce jsou oslavou naděje, míru a obnovy. Příběhy o narození Ježíše a sdílení času se svými blízkými mohou posílit vztahy i podpořit sounáležitost a lásku mezi lidmi.

Příběh Tří Králů, kteří cestovali z daleka, aby uctili nově narozeného krále Ježíše, učí toleranci a respektu k rozdílným. Jejich cesta představuje hledání pravdy a ochotu překonávat obtíže na cestě k osvětlení a duchovnímu růstu.

Velikonoce, které připomínají Ježíšovo vzkříšení, učí o obnově a vítězství života nad smrtí, jeho oběti k našemu vysvobození. Tento svátek nás může inspirovat k překonávání osobních zkoušek a nesnází s obnovenou vírou a nadějí.

Každý z těchto příběhů a svátků má silný morální a etický rozměr, který může obohatit naše životy tím, že nám předkládá příklady hodnot, které bychom měli žít v každodenním životě. Tyto příklady nám také připomínají, že naše činy mají dopad nejen na naše vlastní životy, ale také na společnost jako celek a budoucnost našeho českého národa.

Závěrem bych chtěla zdůraznit, že využití ročních svátků a s nimi spojených aktivit ve vzdělávání by mělo být strategicky promyšleno s ohledem na pedagogické cíle a individuální potřeby dětí. Věřím, že tímto způsobem může škola nejen reagovat na aktuální vzdělávací

trendy, ale aktivně přispět k rozvoji zdravé a harmonické společnosti. Cíl práce byl tedy podle mého názoru splněn.

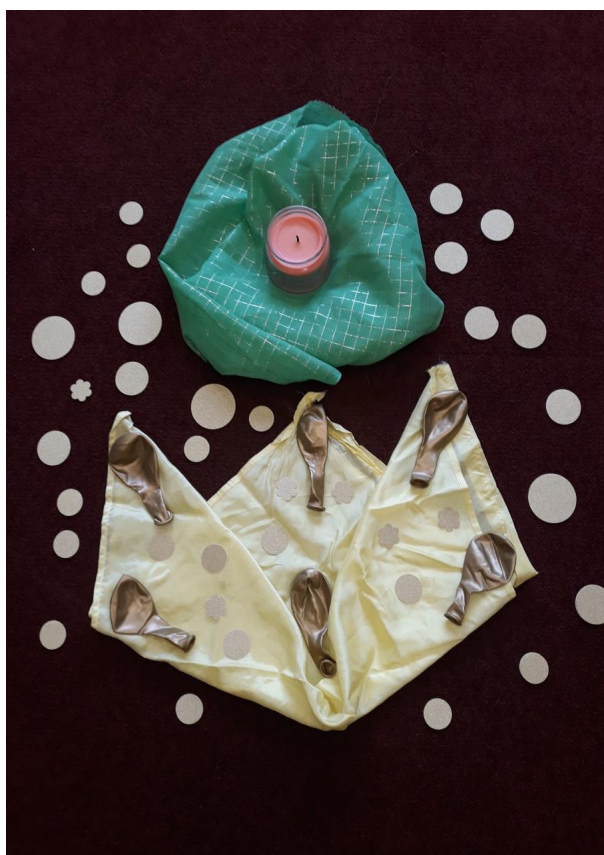
5. Literatura

- BEKOVÁ, M., 2024. *Musíme se vrátit k celistvosti*. Praha: NPI, EduRevue. Dostupné z: <https://edurevue.npi.cz/clanky/musime-se-vratit-k-celistvosti> (cit. 2024-04-14)
- BRUER, J. T., 1994. *Schools for Thought: A Science of Learning in the Classroom*. Bradford Books.
- ČÁP, J. & MAREŠ, J., 2007. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál.
- DAVIDOVÁ, E., 1995. *Romano drom – Cesty romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- FLETCHER-WOOD, H., 2021. *Responzivní výuka: kognitivní vědy a formativní hodnocení v praxi*. Praha: Euromedia Group.
- GINNIS, P., 2019. *Efektivní výukové nástroje pro učitele: strategie pro zvýšení úspěšnosti každého žáka = The teacher's toolkit: raise classroom achievement with strategies for every learner*. Praha: Euromedia Group.
- GRÜN, A., 2017. *Velká vánoční kniha: prožijte nejkrásnější svátky v roce jinak*. Praha: Malvern.
- HAAIJER, J., 2000. *Evangelizace dětí*. Dětská misie.
- HAZUKOVÁ, H. et al., 2014. *Rozvíjíme rozumové schopnosti dětí: dítě a jeho psychika – poznávací schopnosti a funkce*. Praha: Raabe.
- HÁBL, J., 2015. *I když se nikdo nedívá: fundamentální otázky etického vychovatelství*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- HELUS, Z., 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál.
- HENLEYOVÁ, K., 2000. *Citlivé vyučování*. Praha: Samuel.
- HERCIKOVÁ, P. E., 2002. *Křesťanská výchova dětí*. Praha: Pastorační středisko.
- HERCIKOVÁ, P. E., 2003-2004. *Seminář RPP*. Svatý Jan pod Skalou.
- HERMAN, M. & HALDA, J., 2019. *Jsi tam, brácho?* Praha: Apak.
- HUDCOVÁ, P., 2004. *Metodika katecheze dětí podle F. Ketta, Dětské misie a M. Jungové a její využití v praxi ČCE*, Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta.
- JAROŠOVÁ, H., 2010. *Přítomnost a naplňování kompetencí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v programu „Aby malé bylo velké“*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta.

- JUNGOVÁ, M., 1999. *Bůh má všechny děti rád*. Praha: Odbor pro práci s dětmi Církve bratrské.
- KASPER, W., 2003. *Uvedení do víry*. 2. české vydání. Svitavy: Trinitas.
- KETT, F. & KOCZY, R., 2009. *Die Religionspädagogische Praxis – Ein Weg der Menschenbildung*. RPA – Verlag GmbH.
- KETT, F., HAVEL, T. C. & MUROŇOVÁ, E., 2022. *Na čem záleží – Rozhovory s Franzem Kettem o jeho životě a pedagogice*. Petrinum.
- KOSATÍK, P., 2009. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka.
- LADÝŘOVÁ, L. & ŠKOPEK, J., 2005. *České vánoce: Od Martina do Tří králů*. Pardubice: Helios.
- MUROŇOVÁ, E., 2003-2004. *Seminář RPP*. Svatý Jan pod Skalou.
- PITROVÁ, P., 2016. *Český rok*. Praha: Fragment.
- POSPÍŠILOVÁ, Z., 2007. *Hrajeme si s básničkou*. Praha: Grada.
- PRŮCHA, J., MAREŠ, J. & WALTEROVÁ, E., 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál.
- PURKRÁBKOVÁ, M., 2001. *Přírodní symboly v katechezi*. Absolventská práce, VOŠ pedagogická Svatý Jan pod Skalou.
- SCHAUBER, V. & SCHINDLER, H. M., 2003. *Velká kniha o svatých, aneb, Po kom se jmenujeme*. Praha: Doron.
- SCHNEIDER, M., 1996. *Religionspädagogische Praxis als Weg ganzheitlicher Erziehung*. Landshut: RPA Verlag.
- SIMAJCHL, L., nedatováno. *Společně k Bohu*. místo neznámé: samizdat.
- SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada.
- SKŘIČKOVÁ, J., 2018. *Rozhovor pro radio Proglas, pořad Kafemlýnek, 25. 9. 2018* [Interview].
- SPILKOVÁ, V., 2005. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál.
- Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku 2006-2011*. [Online]
Dostupné z: <https://kett.cz/clanky/hlavni> (cit. 2024-03-24)
- ŠTANCLOVÁ, E., 2016. *Veselý rok s pohádkami*. Praha: Portál.
- ŠTEFFL, O., 2018. *K čemu samé jedníčky?*. Praha: Mladá fronta.
- TINKOVÁ, E. & HORA, J., 2010. *České svátky a tradice*. Prostějov: Computer Media.
- VÁGNEROVÁ, M., 1999a. *Vývojová psychologie*. Praha: Univerzita Karlova.
- VÁGNEROVÁ, M., 1999b. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

- VONDRUŠKOVÁ, A., 2004. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros.
- TRÁVNÍČKOVÁ, J., 2012. *Tematický okruh „Lidé a čas“ v prvouce 1. ročníku základní školy jako didaktická aplikace „Celistvé na smysl zaměřené pedagogiky Franze Ketta.“*. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Dostupné z http://kett.cz/clanky/Teorie_cesky (cit. 12. 2. 2019)
- WILLINGHAM, T. D., 2023. *Proč žáci nemají rádi školu? : kognitivní psycholog vysvětluje principy myšlení a jejich využití ve třídě*. Praha: Edukační laboratoř.

6. Přílohy

Obrázek 13 Výchozí obraz k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 14 Vytvoření českých hranic s pomocí lana k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 15 Tvorba české vlajky k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 16 Královský převlek k pohybové hře k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 17 Skládání rozstříhaných obrázků k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 18 Skládání rozstříhaných obrázků k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 19 Zdobení královské koruny k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 20 Zdobení královské koruny k metodickému listu sv. Václav (foto autor)

Obrázek 21 Výchozí středový obraz k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 22 Nahlížení do tajemství pokladničky k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 23 Společné dotváření středového obrazu pomocí listů a vloček k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 24 Společné dotváření středového obrazu pomocí listů a vloček k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 25 Tvoření písmena „M“ ze šály k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 26 Klidová poloha po tanci sněhových vloček k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 27 Skutečná koňská podkova k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 28 Převlek sv. Martina k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 29 Žák v převleku sv. Martina k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 30 Dějová posloupnost příběhu k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 31 Žák v převleku sv. Martina k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 32 Zdobení polystyrénového srdce k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 33 Závěrečná modlitba k metodickému listu sv. Martina (foto autor)

Obrázek 34 Výchozí středový obraz k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 35 Dotváření mořského pobřeží pomocí mušlí a perliček k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 36 Prohlížení mořských schránek k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 37 Poslech moře k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

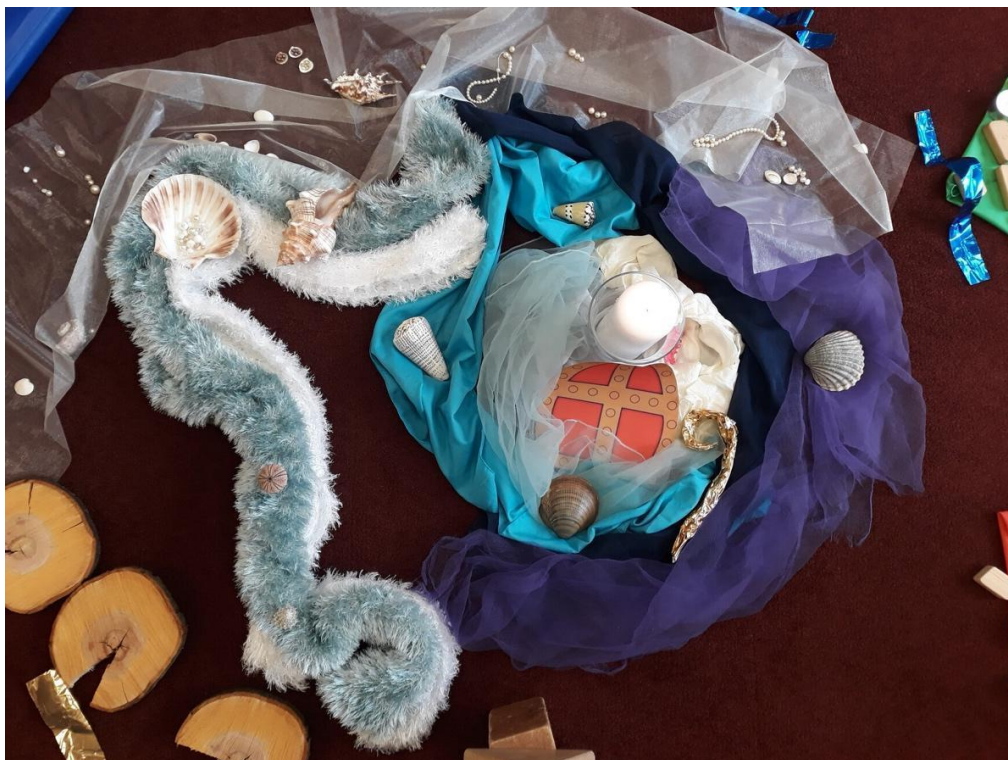
Obrázek 39 Dotváření mořského pobřeží k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 38 Stavba přístavního města Myra k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 40 Ztvárňování k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 41 Dokončení středověkého obrazu k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 42 Námořní flotila se zásobami obilí k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Text a Melodie: F. Kett

MIKULÁŠ Z MYRY

MI - KU - LÁŠ Z MY - RY BIS - KUP JE,
ON VŠECH - NO ŠI - VÉ MI - LU - JE.
MY TĚ VÍ - TÁ - ME, ZDRAV BUDĚ VO - LÁ - ME, MY TĚ VÍ - TÁ - ME, VÍ - TÁ - ME TĚ.

2. MIKULÁŠ Z MYRY PŘICHÁZÍ,
A VŠE DOBRÉ JEJ PROVÁZÍ.
MY TĚ VÍTÁME, ZDRAV BUDĚ VOLÁME,
MY TĚ VÍTÁME, VÍTÁME TĚ.

Obrázek 43 Text a melodie k písni k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 44 Podávání chleba k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 45 Konečná podoba ztvárňování jednoho z žáků k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 46 Konečná podoba ztvárňování jednoho z žáků k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 47 Nasycení zástupů chlebem a rybami k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

Obrázek 48 Nasycení zástupů chlebem a rybami k metodickému listu sv. Mikuláše (foto autor)

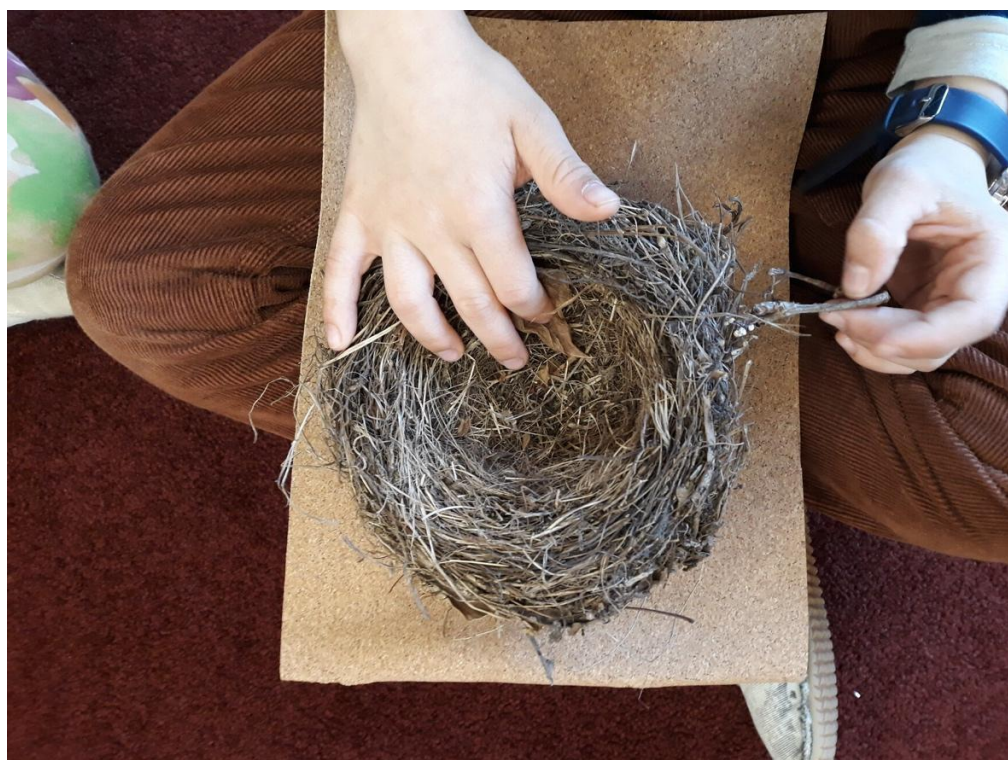
Obrázek 49 Výchozí středový obraz k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 50 Chování miminka k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 51 Výběr květiny pro maminku k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 52 Prohlížení ptačího hnízda k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 53 Vytvoření hnízda z polštářků k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 54 Adventní kalendář ze srdíček k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 55 Maňáskové divadlo k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 56 Betlém k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 57 Klanění pastýřů k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 58 Kresba anděla k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 59 Boží srdce k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 60 Srdíčka se jmény k metodickému listu Vánoce (foto autor)

Obrázek 61 Výchozí středový obraz k metodickému listu Tři králů (foto autor)

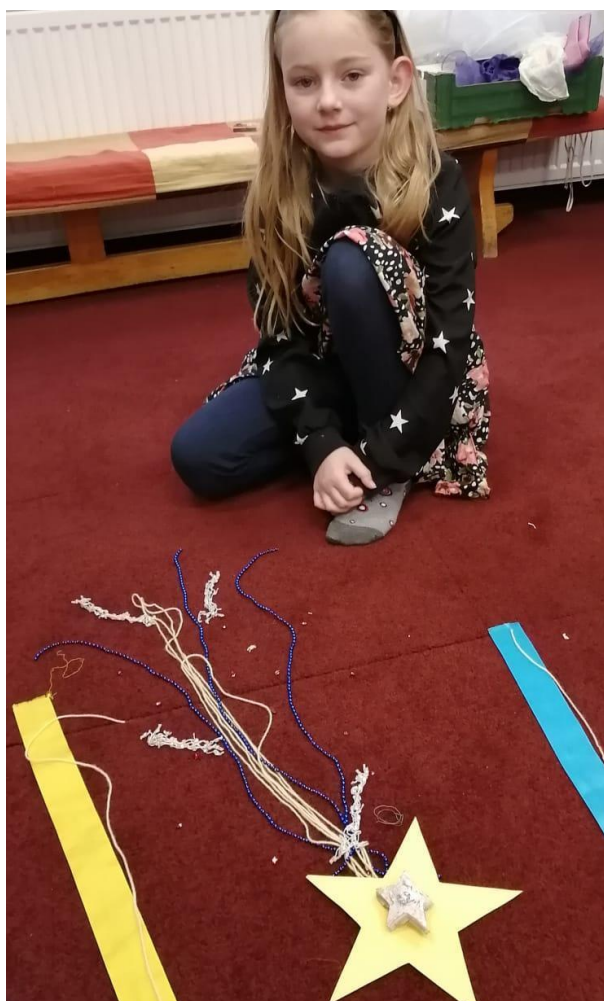
Obrázek 62 Napojení na středový obraz paprsky k metodickému listu Tři králů (foto autor)

Obrázek 63 Zdobení fosforeskujícími kameny k metodickému listu *Tři králů* (foto autor)

Obrázek 64 Aktivita s dalekohledem k metodickému listu *Tři králů* (foto autor)

Obrázek 65 Zdobení vlastní komety jedné z žákyň k metodickému listu Tři krále (foto autor)

Obrázek 66 Výchozí středový obraz k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 67 Golgota k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 68 Pomlázka k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 69 Pomlázka k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 70 Prohlížení kraslic k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

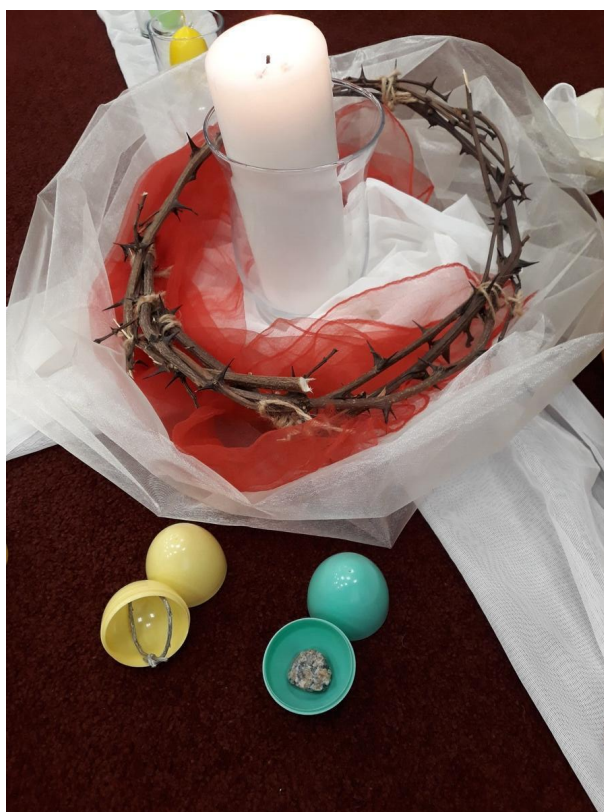
Obrázek 71 Středový obraz k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 72 Řazení palmových ratolestí dle velikosti k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 73 Prohlížení trnové koruny k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 74 Vajíčka s artefakty k velikonočnímu příběhu k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 75 Zapálení svíčky k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 76 Papirový kříž k metodickému listu Velikonoce (foto autor)

Obrázek 77 Setí osení k metodickému listu Velikonoce (foto autor)